

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

OKUL ÇALIŞANLARININ EKONOMİK SORUNLAR
SEBEBİYLE OKULA MÜRACAAT EDEN AİLELERE
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Onur Zeki ANILGAN

İstanbul

Mayıs - 2024

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

**OKUL ÇALIŞANLARININ EKONOMİK SORUNLAR
SEBEBİYLE OKULA MÜRACAAT EDEN AİLELERE
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Onur Zeki ANILGAN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Sayra LOTFİ

İstanbul
Mayıs - 2024

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Sayra Lotfi

Üye Dr. Öğr. Üyesi Sena ÖKSÜZ POPLATA

Üye Dr. Öğr. Üyesi Kaan Sevim

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Okul Çalışanlarının Ekonomik Sorunlar Sebebiyle Okula Müracaat Eden Ailelere İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Onur Zeki ANILGAN

ÖN SÖZ

Araştırmamda her aşamada ve zorlukta yanımda olan çok değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Sayra LOTFİ'ye, araştırma süresince desteklerini esirgemeyen değerli hocam Öğr. Gör. Selda MEYDAN'a, nitel çalışma analizi konusunda engin bilgisini paylaşan sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Yonca Güneş YÜCEL ATALAY'a, yüksek lisans süresince tüm zorluklara direnmeme yardımcı olan aileme teşekkürlerimi sunarım.

Onur Zeki ANILGAN
İSTANBUL-2024

ÖZET

OKUL ÇALIŞANLARININ EKONOMİK SORUNLAR SEBEBİYLE OKULA MÜRACAAT EDEN AİLELERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Onur Zeki ANILGAN

Yüksek Lisans, Sosyal Hizmet

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Sayra LOTFİ

Mayıs, 2024 – 125 Sayfa

Türkiye’de velilerin ekonomik sorunların çözümü için okullara başvurduğu bilinen bir gerçektir. Bu araştırmada ailelerin yaşadığı ekonomik problemler sebebiyle okula başvurma sebepleri ve okul yetkililerinin uyguladığı çözümleri öğrenmek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma modellerinden olgu bilim (fenomenolojik) yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu kolayda örnekleme yöntemiyle seçilmiş olup 7 okul müdürü, 11 müdür yardımcısı ve 10 rehber öğretmenden oluşmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme yapıları ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları araştırmacı tarafından literatürdeki bilgiler gözeterik hazırlanmıştır. Veriler MAXQDA programından yararlanarak kodlanmış ve kategorilendirilmiştir. Elde edilen veriler dâhilinde velilerin ekonomik sorunların çözümü için okula başvurusunun bir kültür haline geldiği ve önlenemediği gözlenmiştir. Okul yetkililerinin aileleri yönlendirme konusunda yeterli eğitime sahip olmadığı sonucuna varılmıştır. Okullarda bu konuda geçici çözümler alındığı ve bu çözümlerin kapsayıcı olmadığı görülmüştür. Okullarda ekonomik sorunlarla ilgilenen bir meslek elemanı olmamasının eğitimi olumsuz etkilediği bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcıların çoğunluğu tarafından okullarda bulunması gereken bu meslek dalı sosyal hizmet olarak belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Sorunlar, Ekonomik Destek, Sosyal Destek, Okul Yetkilileri, Okul Sosyal Hizmeti.

ABSTRACT

EVALUATING THE VIEWS OF SCHOOL STAFF ON FAMILIES APPLYING TO SCHOOL DUE TO ECONOMIC PROBLEMS

Onur Zeki ANILGAN

Master's Degree, Social Work

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Sayra LOTFI

April, 2024 – 125 Pages

In Turkey, it is a well-known fact that parents turn to schools for the solution of economic problems. This research aims to understand the reasons why families turn to schools due to economic problems and the solutions applied by school authorities. The study used the phenomenological method, which is one of the qualitative research models. The study group consisted of 7 school principals, 11 deputy principals, and 10 guidance counselors selected through convenience sampling. Data was collected through semi-structured interviews. The semi-structured interview questions were prepared by the researcher based on the information in the literature. The data were coded and categorized using the MAXQDA program. Based on the data obtained, it was observed that turning to school for the solution of economic problems has become a culture and cannot be prevented. It was concluded that school authorities do not have sufficient training to guide families. It was observed that temporary solutions are implemented in schools regarding this issue and these solutions are not inclusive. It was found that the absence of a professional dealing with economic problems in schools negatively affects education. The majority of participants indicated that this professional field that should be present in schools is social work.

Keywords: Economic Issues, Economic Support, Social Support, School Authorities, School Social Work.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	İ
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	İİ
ÖN SÖZ.....	İİİ
ÖZET.....	İV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ.....	İX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	X
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem	2
1.2. Amaç	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar	4
İKİNCİ BÖLÜM	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Ailelerin Okullarla İlgili Yaşadıkları Sorunlar.....	6
2.1.1. Ekonomik Sorun Yaşayan Aileler.....	7
2.1.2. Ailelerin Eğitim Harcamaları	10
2.1.3. Ailelerin Eğitim Harcamalarını Etkileyen Faktörler.....	11
2.2. Ailelerin Okula Başvuru Sebepleri.....	13
2.2.1. Ekonomik Sebeplerle Okullara Başvuran Aileler	16
2.3. Ekonomik Yoksulluk.....	17
2.4. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti	17
2.5. Sosyal Hizmet.....	20

2.5.1. Sosyal Hizmet Uzmanının Rollerini.....	22
2.5.2. Sosyal Hizmet ve Sosyal Politika.....	25
2.6. Okullarda Sosyal Hizmet.....	27
2.6.1. Okullarda Sosyal Hizmetin Rolü ve Görevleri	31
2.6.2. Türkiye’de Okullarda Sosyal Hizmetin Gerekliiği	33
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	36
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	36
3.1. Araştırmanın Modeli	36
3.2. Çalışma Grubu.....	36
3.3. Veri Toplama Araçları.....	37
3.3.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu.....	37
3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme	37
3.4. Verilerin Toplanması.....	38
3.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	38
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	40
BULGULAR	40
4.1. Demografik Bilgiler	40
4.2. Görüşme Sorularına Verilen Cevaplar	42
4.2.1. Ailelerin Okullarla İletişimine Dair Bulgular	43
4.2.2. Okul Yetkililerinin Yönlendirme Becerilerine Dair Bulgular.....	50
4.2.3. Ekonomik Sebeplerle Okula Başvuran Ailelere Okul Yetkililerinin Bakış Açısına Dair Bulgular	53
4.2.4. Ekonomik Zorluklarda Eğitim Harcamalarının Payına İlişkin Bulgular	60
4.2.5. Okullarda Ekonomik Sorunların Çözümü İçin Yapılan Müdahalelere Dair Bulgular	63
4.2.6. Sosyal Hizmet Uzmanı İhtiyacına Dair Bulgular.....	75
4.3. Ek Cevaplar	80
BEŞİNCİ BÖLÜM	85
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	85
5.1. Alt Amaçlara Yönelik Tartışma ve Sonuç	85

5.1.1. “Velilerin Ekonomik Sorunların Çözümlerini Neden Okullarda Aradığını Öğrenmek” Alt Amacına Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	85
5.1.2. “Okul Yetkililerinin Ailelerin Ekonomik Sorunlarına Destek Olabilecek Yeterliliğe Sahip Olup Olmadıklarını Tespit Etmek” Alt Amacına Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	88
5.1.3. “Okulda Yetkililerinin Okula Ekonomik Sorunların Çözümü İçin Gelen Velilere Bakış Açılarını Tespit Etmek” Alt Amacına Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	89
5.1.4. “Okul Giderlerinin Aile Üzerindeki Etkisini Okul Yetkilileri Aracılığıyla Öğrenmek” Alt Amacına Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	90
5.1.5. “Okul Harcamaları İle İlgili Sorun Yaşayan Ailelere Okulun Hangi Yollarla Destek Olduğunu Öğrenmek” Alt Amacına Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	91
5.2. Ana Amaca Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	94
5.3. Öneriler.....	97
KAYNAKÇA	101
EKLER.....	111
Ek 1. Sosyo-Demografik Sorular	111
Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları	112
Ek 3. Üniversite Araştırma Onayı.....	113
Ek 4. Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni.....	114
ÖZ GEÇMİŞ.....	115

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 4.1: Katılımcıların Yaş Aralığı	40
Tablo 4.2: Katılımcıların Cinsiyetleri	40
Tablo 4.3: Katılımcıların Medeni Durumu	40
Tablo 4.4: Katılımcıların Eğitim Durumu.....	41
Tablo 4.5: Katılımcıların Meslekleri.....	41
Tablo 4.6: Katılımcı Kaç Senedir Bu Mesleği Yapıyor.....	41
Tablo 4.7: Katılımcı Kaç Senedir Bulunduğu Kurumda Çalışıyor	42

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1: Görüşmelerde verilen cevaplarda geçen kelimelerin frekanslarına dair kelime bulutu..... 43

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Türkiye'de ilkököl, ortaokul ve lise düzeyinde eğitimde çeşitli sorunların artışında sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin belirgin bir etkisi vardır. Bu etkenler, sosyal, ekonomik, teknolojik, dini ve ahlaki gibi farklı kategorilerde sıralanabilir. Sorunlara yol açan etkenlerin tanımlanması, sorunların azaltılması veya giderilmesi açısından kritiktir. Bu tespitler ışığında, iktidardaki yöneticiler çeşitli politikalar aracılığıyla bu sorunları çözmeye çalışabilirler. Eğitim-öğretim kurumlarında sosyal hizmetin etkili bir şekilde sunulması da bu sorunların çözümünde önemli bir faktördür. Türkiye'de bu husus hakkında çalışmalar yapılmaktadır ancak akademik olarak henüz istenen seviyede değildir ve konuyla ilgili bilimsel çalışmaların genellikle son yirmi yılda yoğunlaştığı ve bu dönemde yazıldığı gözlemlenebilir (Reçber, 2020).

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya neden gerek duyulduğu, hangi problemlere çözüm arandığı, araştırmanın önemi, varsayım ve sınırlılıklarına, ayrıca araştırmada bahsi geçen tanımlara yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ailelerin okullar ve eğitimle ilgili ne gibi sorunlar yaşadığı, Ekonomik sorunların bu sorunlar arasında nasıl bir öneme sahip olduğu, okul çalışanlarının resmi olarak bu konudaki görev dağılımı ve okul sosyal hizmetinin ne gibi görevleri olduğundan bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmada kullanılan yöntem ve model açıklanmış, çalışma grubuna nelerin dâhil olduğu, nasıl ve neden seçildiği hakkında bilgi verilmiş, veri toplama süreci ve tekniği hakkında açıklamalar yapılmıştır.

Araştırmanın dördüncü bölümünde bulgular açıklanmıştır. Bu bulgular amaç ve alt amaçlara cevap bulması açısından alt başlıklara ayrılmıştır.

Araştırmanın son bölümünde sonuç, tartışma ve öneriler yer almaktadır. Bu bölümde bulgularda elde edilen veriler, literatür taraması ile karşılaştırılarak tartışılmış ve analiz edilmiştir. Ayrıca bu bölümde aile, okul ve sosyal hizmet alanlarında geliştirilmesi gereken politikalar hakkında öneriler verilmiştir ve daha sonra benzer araştırmalar yapacak araştırmacılara tavsiyelerde bulunulmuştur.

1.1. Problem

Öğrenciler yaşları ilerledikçe aileden veya çevrelerinden kaynaklı olarak farklı ekonomik veya sosyal sorunlar ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Karşı karşıya kalınan bu ekonomik ve sosyal sorunlar öğrencilerde psikososyal sorunların da ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu sebeplerle öğrencinin eğitim öğretimi engellere takılmakta ve sağlıklı bir şekilde devam edememektedir (Gökgöz, 2014).

Ailelerin ekonomik sorunlar yaşaması eğitimde kaynak ulaşımı konusunda önemli ölçüde zorluk çıkarmaktadır. Bu sebeple yoksulluk birçok öğrenci için bir dezavantaj haline gelmekte, çeşitli psikososyal sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Yetersiz beslenme, kırtasiye giderlerinin karşılanamaması, giyim kuşam gibi yoksulluk sebebiyle ortaya çıkan eksiklikler çocukların eğitimden gerektiği kadar faydalanmalarının önüne geçmekte ve ağır psikolojik baskı altına girmelerine sebep olabilmektedir (Cenikli, 2019).

Eğitim bazı ailelerde ikinci veya üçüncü plana atılabilmektedir. Bunun en temel sebebi ailelerin barınma, beslenme gibi fizyolojik ihtiyaçları karşılayamamasıdır. Aileler eğitim masraflarını karşılanamayan çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen bazı kararlar alabilirler. Bazı ailelerde çocuklar çalışarak aile ekonomisine destek olup okula gitmeyi sürdürebilirler. Bazı durumlarda ise çocuklar zorunlu eğitimi tamamlayıp okulu bıraktıktan sonra işte çalışmaya başlamaktadırlar. Ailelerde işsizlik sorunu, ebeveynlerden birinin ölümü, hastalık, ailenin maddi gelir ve giderlerinin dengesizliği gibi pek çok sorundan dolayı yoksulluk oluşabilir (Hatiboğu, 2009).

Okulda çalışan müdür, müdür yardımcısı, rehber öğretmen gibi pek çok meslek elemanının görev tanımları resmi olarak tebliğ ve yönetmeliklerde yer almaktadır. Bu meslek elemanları yapması gereken idari işlerin yanı sıra iş tanımlarında bulunmayan okul ve velilerin ekonomik ihtiyaçlarına destek olmak, yönlendirme yapmak ve çözüm bulmak gibi işlerle de uğraşmak durumunda kalmaktadırlar. Bu gibi işler okul-aile birliği iş birliğinde yapılmaya çalışsa da okul çalışanlarının yüklerini artırmaktadır (Badur, 2014).

Yoksulluk içinde olan ailelerin çocuklarının eğitimine erişimini etkileyen ekonomik zorluklar, Türkiye'deki okullarda çalışan personelin karşı karşıya kaldığı önemli bir sorundur. Bu aileler, eğitim masraflarını karşılayabilmek ve çocuklarının ihtiyaçlarını gidermek için okul yönetiminden destek talep etmektedirler. Ancak, okul çalışanları,

mevcut görev tanımları içinde olmayan ekonomik yardım ve rehberlik gibi konularda da sıkça karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, okul çalışanlarının ek yük altında ezilmesine ve öğrencilerin ihtiyaçlarının yeterince karşılanamamasına yol açabilir. Bu bağlamda, okul sosyal hizmeti gibi profesyonel desteklerin olmaması, okul çalışanlarının bu tür sosyo-ekonomik sorunlarla daha etkin bir şekilde başa çıkabilmek için hangi yöntemleri kullandığı ve bu yöntemlerin etkinliği üzerine daha detaylı bir inceleme gerekmektedir.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın amacı, yoksulluk içinde olan ailelerin çocuklarının eğitime erişimini etkileyen ekonomik sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olmak amacıyla okul ve okul çalışanlarının rolünü anlamaktır. Bu kapsamda, velilerin ekonomik sorunların çözümlerini neden okullarda aradığını anlamak, okul yetkililerinin ailelere yönelik ekonomik sorunlara destek olabilecek eğitime sahip olup olmadıklarını tespit etmek, okulda çalışan müdür, müdür yardımcısı ve rehberlik öğretmenlerinin bu konudaki bakış açılarını anlamak, okul giderlerinin aile üzerindeki etkisini belirlemek ve okul harcamaları ile ilgili sorun yaşayan ailelere okulun sunduğu destekleri öğrenmek amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda elde edilecek bulgular, okul sosyal hizmetini ve ailelerin ekonomik sorunlarla başa çıkma stratejilerini geliştirmek için rehberlik edici olacağı ön görülmüştür.

Araştırmanın alt amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Velilerin ekonomik sorunların çözümlerini neden okullarda aradığını öğrenmek,
- Okul yetkililerinin ailelerin ekonomik sorunlarına destek olabilecek eğitime sahip olup olmadıklarını tespit etmek,
- Okulda çalışan müdür, müdür yardımcısı ve rehberlik öğretmenlerinin okula ekonomik sorunların çözümü için gelen velilere bakış açılarını tespit etmek,
- Okul giderlerinin aile üzerindeki etkisini okul yetkilileri aracılığıyla öğrenmek,
- Okul harcamaları ile ilgili sorun yaşayan ailelere okulun hangi yollarla destek olduğunu öğrenmek.

1.3. Araştırmanın Önemi

Literatürde ailelerin yaşadığı ekonomik sorunlara okulların ne derecede ve ne şekilde yönlendirme yaptığına dair bir araştırma bulunmamaktadır. Ailelerin ekonomik sorunların çözümü için neden okulları tercih ettiği ve bunun okulda yarattığı etkiyi okul yetkililerinden öğrendiğimiz bu araştırmada ailelerin ekonomik sorunlarına çözüm bulma konusunda okullarda neler yapılabileceğini de öneriler sunulmuştur. Bu çalışma, Türkiye'deki eğitim sisteminde sosyal hizmet mesleğinin eksikliğini anlatmaya çalışması ve bu alandaki iyileştirmeler için yol gösterici olması açısından ön plana çıkmaktadır.

1.4. Varsayımlar

Araştırma yapılan farklı sosyo-demografik yapısı olan Bayrampaşa, Bahçelievler, Fatih, Sultangazi, Gaziosmanpaşa, Kadıköy ilçelerden seçilen 8 okulun İstanbul'daki farklı sosyo-demografik yapıların genelini yansıttığı varsayılmıştır.

Araştırmaya katılan müdür, müdür yardımcısı ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğretmenlerinin soruları içtenlikle ve detay atlamadan yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıklarını aşağıdaki maddeler oluşturmaktadır:

1. Araştırma sırasında elde edilen veriler 2022-2023 eğitim-öğretim yılını kapsamaktadır.
2. Araştırma yüksek lisans tezi kapsamında yapıldığından süre sınırı sebebiyle ulaşılan okul sayısı 8 okulla sınırlı kalmıştır.
3. Bazı okullarda müdürlerin yoğunluğu, müdür yardımcılarının olmaması, psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin olmaması sebebiyle ulaşılması beklenen tüm çalışanlara ulaşılamamıştır.

1.6. Tanımlar

İlköğretim: İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda, "Kadın ve erkek bütün Türk vatandaşlarının, ulusal hedeflere uygun olarak fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini

ve eğitimlerini sağlamak amacıyla kurulmuş; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul ile dört yıl süreli ve zorunlu ortaokuldan oluşan bir Milli Eğitim ve Öğretim Kurumu" olarak tanımlanmıştır.

Müdür: Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğine göre "Gündüzlü, yatılı/pansiyonlu ilköğretim kurumlarının müdürlerini temsil etmektedir" şeklinde açıklanmıştır.

Müdür Yardımcısı:

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde, müdür yardımcılarının ders vermenin yanı sıra okul müdürü tarafından kendilerine tevdi edilen her türlü eğitim-öğretim, yönetim, öğrenci işleri, personel işleri, tahakkuk, ayniyat, yazışma, eğitici etkinlikler, yatılılık, bursluluk, güvenlik, beslenme, bakım, koruma, temizlik, düzen ve halkla ilişkiler gibi görevleri yerine getirdikleri belirtilmiştir. Müdür yardımcıları, bu görevlerin ifasından ve okulun amaçlarına uygun olarak işleyişinden okul müdürüne karşı sorumludur.

Rehber Öğretmen: "Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğine" göre hareket eden, öğrencilerin durumlarının iyiliği için diğer öğretmenlerle iş birliği yapan öğretmendir.

Sosyal Hizmet: sosyal değişimi ve gelişimi destekleyen, insanların güçlenmesini ve özgürleşmelerini sağlayan bir uygulama tabanlı meslek ve akademik disiplindir. Bu alanda, sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı ilkeleri temel alınmaktadır (ISFW, 2014).

Okul Sosyal Hizmeti: Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (NASW)'ne göre okul sosyal hizmeti öğrencilerin akademik başarıya ulaşmalarında okul, ev ve toplum arasında önemli bir bağlantıdır. Okul yönetimleriyle birlikte çalışarak, okul disiplin politikalarının oluşturulmasında liderlik yaparlar ve öğrencilerle ailelere doğrudan destek sağlarlar. Ayrıca, zihinsel sağlık müdahalesi, kriz yönetimi ve destek hizmetlerinde de rol alırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ailelerin Okullarla İlgili Yaşadıkları Sorunlar

Aile toplumu oluşturan en küçük yapı taşıdır. Çocuğun gelişiminde ailenin payı çok büyüktür. Eğitim aileden başlamaktadır. Ailenin tutumu çocuğun sağlıklı bir benlik algısı oluşmasında etkilidir. Çocuğun kendine yetmesi, paylaşmayı öğrenmesi, yaşama katılması, barışçıl olması ve uyumlu davranışlar sergilemesi aile ile birlikte öğrenilmektedir. Okul çağına gelmiş olan çocuğun kişilik yapısı temel anlamda şekillenmiştir. Ancak okul dönemi geldiğinde çocuk yeni bir dünyaya başlar. Bu aile ve okulun zorunlu bir şekilde etkileşime girmesine sebep olur (Aydın, 2004:22).

Çocuk, okula başladıktan sonra bile günün büyük kısmını aile ve çevresiyle geçirmeye devam etmektedir. Çocuğa olumlu etki eden okul, aile ile iyi iletişim kuran okuldur. Araştırmalarda aileler ile iyi iletişim kuran okulların daha başarılı eğitim verdiği görülmektedir. Okullarda aileler ile iletişimi sağlayan birimler öğretmenler ve rehberlik servisleridir. Sınıfların etkili bir şekilde yönetilmesini isteyen öğretmenin temel hedefi aile ile iyi bir iletişim kurmak ve onların desteğini almak olmalıdır. Aile ve okul iletişiminde ailenin ekonomik, sosyal konumu, kültürel farklılığı, çocuğa biçtikleri kılıf ve ailedeki yeri önem arz etmektedir (Doğan, 2003:153).

Aileler, öğretmenler için verimli bir iş partneri olabilirler. Çocuğun disiplinli sorunlarına çözüm bulmada, sınıf içerisindeki çalışmalarda, çocuğun motivasyonunda aileler kritik rol oynamaktadır. Ancak tüm bunlar okulların aileler ile kuracağı iletişime bağlıdır. Bu iletişimin sağlıklı kurulabilmesi için okulların ailelerden beklediği desteği ve ihtiyacı belirtmeleri gerekmektedir (Erdoğan, 2003:135).

Tüm bunlara rağmen ülkemizde aileler okullar tarafından eğitim öğretim konusunda karar mekanizması dışında tutulmaktadır. Bu durum sadece devlet okullarında değil özel okullarda dahi görülmektedir. Özel okullar bu durumla övünmektedirler. Ancak aileler çocuğun eğitiminden birincil düzeyde sorumlu mekanizmalardır. Okulun öğrenciler açısından alacağı pek çok kararlarda ailelerin de bulunması gerekmektedir. Dünyada birçok ülkede aileler okulun aldığı kararlara fikirlerini sunmaktadırlar. ABD’de aileler müfredata dahi görüşlerini bildirebilmektedirler. Ülkemizde bu

sorumluluk tamamen devlete bırakılmıştır. Ayrıca yönetmeliğin bu şekilde olması ailelerin üzerindeki yükü azalttığından aileler de bu durumdan şikayetçi olmamaktadır. (Boydak, 2004: 149).

Bazı durumlarda veliler okullarda kendilerine muhatap bulamamakta, öğretmenler veya okul yetkilileri tarafından görmezden gelinmektedirler. Ailelerin okullara olabilecek çok sık gelmeleri okulun gelişimi açısından çok önemlidir. Çünkü aileler pek çok konuda yeni yaklaşım ve anlayış sunabilmektedirler. Okula alışmış olan aileler okullar aracılığı ile düzenlenen konferans ve seminerlere daha çok katılım göstermeye çalışmaktadırlar. Bu şekilde aileler kendilerini geliştirebilmektedirler. Ailelerin eğitimi de en az çocukların eğitimi kadar önemlidir. Bu hizmeti en kolay okullar sağlayabilmektedir. Sivil toplum kuruluşları okullar ile ortak çalışarak bu işi üstlenebilmektedirler (Boydak, 2004: 151).

Ailelerin bir kısmı ise öğrencilik hayatlarındaki tecrübeler sebebiyle öğretmenlerle konuşmaktan çekinmekte veya korkmaktadırlar (Gordon, 2004: 283). Ailelerin okullardan beklentisini sosyokültürel ve ekonomik düzeyleri belirlemektedir. Aileler çocuklarının en iyi şekilde yetişmesini isteyerek eğitime destek vermeye çalışmaktadırlar. Çocuklarının eğitimine çok önem veren ailelerin eğitim ve öğretimden dolayısıyla okullardan beklentisi artmaktadır (Erçetin ve Özdemir, 2004: 235-236).

2.1.1. Ekonomik Sorun Yaşayan Aileler

Sosyo-ekonomik bir oluşum olan aile, tüketimi tamamen etkileyen önemli bir unsurdur. Aileler, yaşanılan ortama ve kan bağlarına bağlı bireylerin davranışlarını ve aldıkları kararları etkilemektedir. Aynı ortamda beraber yaşayan bireylerin oluşturduğu aileler bu davranışlar ve kararlar ile birlikte bir tüketim sistemi oluşturmaktadır. (Yavuz ve Yüceşahin, 2012:76).

Ailelerin yapısı, aile içi harcama eğilimlerine farklı şekilde etki etmektedir. Ailenin çocuğunun olması veya gelir seviyesinin orta-yüksek seviyelerde olması ailelerin tüketimini artırmakta ve çocukları için daha fazla harcama yapmaya itmektedir. Bu durum eğitim, farklı beslenme alışkanlıkları, çocuk giyim-kuşam gibi ekstra harcamaları beraberinde getirmektedir (Hatırlı, vd., 2004: 245, Dölekoğlu ve Yurdakul, 2004:79).

Sosyal sınıflar da aile ekonomisini etkilemektedir. Gelir düzeyi aile tüketimini değiştirmektedir. Düşük gelirlili ailelerin yüksek fiyatlı ürünleri almaktan çekindikleri tespit edilmiştir (Levy ve Lee, 2004: 323).

Çopur Z. ve Şafak Ş.(2003) tarafından yapılan araştırmaya göre çoğu aile, genellikle ekonomik konularla ilgili kayıt tutmaktadır. Geliri daha iyi yönetmek için borçlar, harcamalar ve tasarruflar arasında dengeli bir dağılım sağlamak, ihtiyaçları ve istekleri öncelik sırasına koymak konusunda bazı zorluklar yaşadıklarını belirtmektedir. Ancak, eğitim ve gelir düzeyi arttıkça, bu konularda zorluk yaşamadıklarını ifade edenlerin oranı da artmaktadır. Gelir yetersizliği nedeniyle ailelerin çoğu gelir kullanımı konusunda zorluk yaşamaktadır. Eğitim ve gelir düzeyi yükseldikçe, gelir yetersizliği nedeniyle zorluk yaşadıklarını ifade edenlerin oranı azalırken, yeterli bilgiye sahip olmamaktan kaynaklanan zorluklarla karşılaştıklarını belirtenlerin oranı artmaktadır.

Ailelerdeki bireylerin kişisel özellikleri ailelerin ekonomisini etkilemektedir. Sportif alana ilgi duyan bir birey aile gelirinin bir kısmını tuttuğu takımın formasını almak için ayırabilir. Sosyal bir hayata önem veren bir birey ise arkadaş ortamında harcamak amacıyla bütçe ayırabilir. Tüketim ailenin bulunduğu duruma göre de değişiklik gösterebilir. Aracı olan bir aile kaza yapma riskine karşı kasko poliçesi alabilir (Dhar ve Nowlis, 1999: 370).

Gelir, ekonomik düzeyi etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Aile ekonomisinde gelirin dağılımı, ürün satın almada önemli bir karar merciidir. Geliri düşük olan aileler, ürün veya hizmet satın alırken uygun fiyatlı veya ikame olma özelliklerine dikkat ederler (Hayta, 2008: 168).

Çocuğun yeterli gelişimi ailenin sosyo-ekonomik durumuna bağlıdır. İşçi sınıfına dâhil olan ailelerin çocukları ve orta sınıf çocuklar çok büyük oranda farklılaşmaktadır. Orta sınıf aileler çocuklarının iyi bir eğitim alması, yetenek ve becerilerini geliştirmesi için özel derslere harcamalar yapmaya çalışmaktadır. Ancak işçi sınıfında yetişen çocuklar boş zamanlarını genellikle televizyon karşısında geçirmektedir (Lareau, 2003: 466).

Bourdieu'ya göre aileler çocuklarının maddi olarak sürdürülebilir ve refah içerisinde yaşamalarını amaçlayarak yatırımlarını çocuklarının eğitime yapmaktadır. Eğitime yapılan yatırımın bir diğer sebebi ise kültürel temsilcilerdir. Bu temsilciler itibar, şeref,

bilgi ve eğitsel başarı gibi maddi olmayan alanlarda yer almaktadır. Bireyler ve aileler sermayelerini bu kültürel temsilciler ekseninde düzenleyebilmektedirler (Swartz, 2013:185).

Yoksulluk genel kapsamda sosyo-ekonomik statü olarak en altlarda yer alan bir yaşam standardıdır (Frankel ve Frankel, 2007:45). Yoksulluk aynı zamanda çocuğu alkol bağımlılığı, suça sürüklenme, ölüm yaşının düşmesi gibi çocuk refahını tehdit eden unsurlarla karşı karşıya bırakabilir (Zastrow, 2013:164).

Diğer bir yandan çocuk yoksulluğu, çocuk yaşlardan ergenliğe kadar olan süreçte çocuğun zihinsel gelişimini ve refahını birçok açıdan etkilemektedir (Fernandez ve Ramia, 2015:13). Yoksul çocuklar, hayatta kalma, gelişim, gelişim için gerekli maddi ve manevi aynı zamanda duygusal kaynakların yoksunluğuna uğramış, haklarını bilmeyen veya kullanmaya gücü olmayan, hayat kapasitelerinin tam potansiyeline ulaşmakta güçlük çeken veya toplumun bulunduğu seviyeye ulaşamayan çocuklardır (Unicef, 2005).

Yoksulluk, çocukların yeteneklerini ve yaşam kalitelerini geri dönüşü olmayacak şekilde etkilemekte ve çocuk haklarını ihlal etmektedir. Yoksulluk çoğu zaman çocukların refahının yükseltilmesine, çocuk haklarının uygulanmasına ve çocuğun yeteneğini, potansiyel kapasitesini ve becerilerini ortaya çıkartıp fırsat eşitliğini yakalamasına engel olmaktadır (Bradshaw, vd., 2007:8).

Ekonomik sorun yaşayan ailelerin çocuklarının okul başarılarını inceleyen araştırmalarda, yoksul aile çocuklarının ekonomik sorunları hiç olmayan veya az olan ailelerin çocuklarına göre sınıf tekrar etme ve orta öğretimde okulu terk etme oranının iki katı daha fazla olduğu belirtilmiştir (Chaundry ve Wimer, 2016:5). Ekonomik sorunları bulunan ailelerin bu eksikliği ve çocuğun refah oranı ters orantılı olarak artıp azalmaktadır (Claro, Paunesku ve Dweck, 2016; Watkins ve Howard, 2015; Bradley ve Corwyn, 2002).

Ekonomik sorunların çocuk üzerindeki etkisi çocuğun yaşına göre de değişmektedir. Erken yaşta ekonomik sorunlarla yüzleşen çocuklar diğer gelişim dönemlerinde de daha fazla dezavantaj yaşadıkları bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Erken yaşta yaşanan ekonomik sorunların çocuğun yetenek ve gelişimini ergenlik döneminde yaşanan ekonomik sorunlardan daha fazla etkilediği vurgulanmaktadır (Sandefur ve Meier, 2008; Melchior, vd., 2007; Duncan ve Brooks-Gunn, 1997).

2.1.2. Ailelerin Eğitim Harcamaları

TÜİK'in 2021 Eğitim Harcamaları İstatistikleri verilerine göre bir ilkokul öğrencisinin ortalama yıllık harcaması 11626 Türk Lirasıdır. Ocak 2021 net asgari ücret ise 2825 Türk lirasıdır. Bu, asgari ücretle çalışan bir bireyin maaşının üçte birine tekabül etmektedir (TÜİK, 2022).

Öğrenim, ülkemizde kamu okullarında tamamen parasız olsa dahi aileler çocuklarının eğitimi için belirli bir bütçe ayırmak zorundadır. Bu bütçeye okul harçları, kitap ve kırtasiye giderleri, okula gidiş gelişteki ulaşım giderleri, okul üniforması giderleri, okulda öğrencinin gıda ihtiyacının karşılanması ve eğitime ayrılan vergiler sayılabilir (Aksoy, 2018:10).

Türkiye'de öğrenciler adrese dayalı kayıt sistemi ile okulara kayıt olmaktadır. Buna göre öğrenci evine en yakın okula kayıt olmalıdır. Bu düzenlemeye karşın öğrenci servisi olmayan okul sayısı neredeyse yoktur. Öğrenci servislerine harcanan ücretler çok fazladır ve bu işte büyük bir rant oluşmaktadır (Altuntaş, 2005, 8).

TÜİK tarafından 2002 yılında yapılan bir araştırmada ailelerin yaptıkları eğitim harcamalarının yaklaşık %4'ünü öğrenci servislerinin ücreti oluşturmaktadır (TÜİK, 2006).

Türkiye'de ailelerin eğitim harcamaları tarihsel olarak değerlendirildiğinde 1925 yılında koyulan ve zorunlu kılınan eğitim çağındaki çocuklar için yapılacak harcamalara ailelerin katkı sağlaması amacıyla "Mektep (Okul) Vergisi" adındaki vergi yasal olarak ilk kez aileleri eğitim ekonomisine dahil etmiştir. Yeni kurulan ve pek çok zorlukla karşılaşan Cumhuriyet yönetiminin, eğitim konusundaki ekonomik sorunları çözmeyi amaçlamasıyla ortaya çıkmıştır. Zorunlu eğitim gören öğrencilerin okutulması için gerekli olan zorunlu harcamaları halkın karşılaması amacını gütmüştür. Şehir, kasaba ve köylerde oturmakta olan herhangi bir geliri veya serveti olan her kişi ve tüzel kişilikli şirketlere yükümlü tutulmuştur. Bu verginin kişinin veya şirketin gelir ve servetine orantılı olarak alınması ön görülmüştür (Aksoy, 2018:11).

Türkiye'de piyasa ekonomisine geçilen 1980'li yıllardan itibaren eğitim ticari bir hizmet alanı olarak görülmüştür. Bu sebeple ailelerden çocuklarının eğitimine daha fazla maddi kaynak ayırması beklenmiştir (Köse, 2007). Ancak kamu kaynaklarının eğitime daha az ayrılması eğitimi olumsuz yönde etkilemiştir. Maddi durumu yüksek

aileler çocuklarını özel okullara gönderirken çocuklarını devlet okullarına gönderen aileler çocuklarının eğitim giderlerine ekstra harcamalar yapmak durumunda kalmıştır (Ünal, 1996).

Eğitim hizmetinin tamamen kamu tarafından sunulduğu durumda bile, ailelerin eğitime harcama yapmalarını gerektiren birçok neden bulunmaktadır. Ancak, hanehalkının eğitim hizmetlerinden yararlanmak için harcama yapması, eğitimin herkes için eşit ve aynı kalitede sunulması gereken bir hak olduğu ilkesini zedeler. Araştırmalar, dünya genelinde devlet tarafından ücretsiz sunulması gereken ilkökul seviyesi dahil olmak üzere, gerçekte hiçbir yerde eğitimin tamamen ücretsiz olmadığını göstermektedir. Bu nedenle, eğitim hizmetinin bir bedel karşılığında sunulması, hanehalkının eğitime erişimini gelir düzeyine bağlı hale getirir. Zengin aileler, aile bütçelerinden eğitime daha fazla harcama yapabilirken, yoksul aileler için durum tam tersi olabilir.

Eğitimin maliyetiyle bağlantılı olarak sunulması, toplumun alt tabakalarından gelen aileler için eğitimi bir toplumsal hareketlilik aracı olmaktan çıkarır. Bu nedenle, farklı toplumsal kesimler arasında eğitime erişimde eşitlik sağlanamadığında, gelir eşitsizliği daha da artabilir (Yolcu, 2011).

2.1.3. Ailelerin Eğitim Harcamalarını Etkileyen Faktörler

Ailelerin çocuklarının eğitimine yaptıkları harcamaların faktörlerine göz attığımızda literatürde pek çok sınıflandırmayla karşılaşmaktayız. Tilak (1988, 88)'e göre harcamalar iki gruba ayrılmaktadır. Birinci grupta ailenin genel özelliklerine dair harcamalar, ikinci grupta ise okula dair harcamalar bulunmaktadır. Ailenin sosyal özellikleri, etnik kökeni, yaşadığı yer, ailenin geliri, mesleği, ailenin bulunduğu geniş ailenin büyüklüğü ve ailenin eğitim düzeyi ailenin genel özelliklerine dahil olmaktadır. Okula dair harcamalar ise okulun yerleşim yeri, okuldaki öğle yemeği, okul kıyafetinin ücretsiz olup olmaması, ders kitapları ve diğer kırtasiye giderleri, öğretmenlerin öğrencilerden beklentileri, okulun kamu veya özel okul olması gibi faktörlerden etkilenmektedir.

Adem (1993, 129-139) ise eğitime harcanan maliyeti sınıflandırırken kişisel harcamalar ve kamusal harcamaları birbirinden ayırmış ve bunların bütününe eğitim harcamaları demiştir. Bu harcamaları ülkede bulunan ekonomik düzey, kişi başına

düşen milli gelir, uygulanan politikalar, halkın eğitime olan gönüllü katılımı, eğitime gösterilen ilgi, öğrencilerin toplam sayısı, okula giden ve gitmeyen öğrenci oranı, ders sayısı gibi bir çok faktör etkilemektedir.

Avrupa Komisyonu tarafından 2005 yılında yapılan araştırmada ise 6 farklı değişkene rastlanmaktadır. Bu değişkenler kişisel, kültürel, kurumsal, sosyo-demografik, ekonomik ve aileye dair değişkenlerdir.

Gürler, Turgutlu, Çevik ve Üçdoğruk (2007, 90-91) yaptıkları araştırmada ailelerin eğitime yaptıkları harcamaları ölçerken ailedeki 15 yaşından büyük bireylerin toplam giderleri, en yakın okula uzaklık, ebeveynlerin eğitim yılı, kır veya kentte yaşama durumu, hanedeki birey sayısı ve babanın meslek durumunu bağımlı değişken olarak ele almışlardır.

Yolcu (2011, 14-27) yaptığı kuramsal çalışmada ailelerin eğitim için yaptıkları harcamaların faktörleri olarak kişisel ve kültürel algıları, kurumsal, ekonomik, sosyo-demografik özellikleri ele almıştır. Eğitimin kamu kaynaklarından ayrı şekilde finanse edilmesi, ebeveynlerin çocuklarının eğitim hayatına verdikleri öncelik, toplumun aileden ve çocuktan beklentisi kişisel ve kültürel algıların arasında yer almıştır. Devlet okullarındaki eğitim kalitesi, yasalar ve yapılan politikalar, öğrenim ve kayıt ücretleri, öğrencilere sağlanan finansal yardımlar, gelecekteki kariyer alanları, vergiler ve öğrenci kontenjanları ailenin eğitim giderlerini etkileyen kuramsal özellikler olarak belirtilmiştir. Ailenin geliri, istihdam durumu, eğitimin gelecek vaatleri ekonomik değişkenler olarak gösterilmiştir. Sosyo-demografik değişkenlerin arasında ebeveynlerin eğitim seviyesi, ebeveynlerin güncel meslekleri, cinsiyet, ailenin ikamet konumu bulunmaktadır.

Tüm bu sınıflandırmalara baktığımızda kişisel ve kültürel algıların ailelerin inançlarıyla paralel olduğunu görmekteyiz. Eğitimin kaynaklarınının finanse edilmesi, çocukların eğitime önem verip vermemesi, toplumun beklentileri bu algılarla ilişkilendirilmektedir (ECR, 2005).

Ebeveynler eğer eğitimin gelecekte bir getiri veya yarar sağlayacağını düşünüyorsa eğitime olan harcamalarını arttırmaktadırlar. Örnek verecek olursak tarım işiyle uğraşan bir aile, çocuklarının geleceğini kendileriyle karşılaştırarak eğitimin çok da önemli olmadığını düşünerek yaptıkları işi eğitimsiz bir şekilde devam ettirebileceği kanısına varmaktadırlar. Aile eğitimi gereksiz ve aşırı maliyetli bir hizmet olarak

görüyor ise çocuklarını bir iş gücü olarak görebilmektedir. Bu sebeple eğitim harcamalarını azaltmaktadırlar. Eğitimin öneminin anlaşılmadığı toplumlarda eğitim harcamaları düşük kalmaktadır (Akça, 2002, 22).

Ailelerin çocuklarının eğitimine yönelik harcamaları, genellikle toplumsal, kültürel ve dini değerlerden etkilenebilir (Yolcu, 2011). Bu etki, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde daha belirgin bir şekilde gözlemlenir. Temelde bu durumun arkasındaki toplumsal gerçek, yetişkin erkek çocukların gelecekte ailenin ekonomik yükünü taşıyacaklarına inanılırken, kız çocukların ise evlenip evden ayrılacakları düşüncesidir. Bu nedenle, bu ataerkil perspektife sahip aileler, genellikle kız çocuklarına yönelik yerine, erkek çocuklarının eğitimine daha fazla yatırım yapmayı tercih edebilirler (Aslan, 2011; 2015; Hill ve King, 1995; Yolcu, 2011).

Bazı aileler, çocuklarının gelecekte daha iyi bir yaşam standardına sahip olmaları için büyük bir sorumluluk hissederler. Bu nedenle, bu aileler, çocuklarının eğitimine önemli bir miktarda gelir ayırmaya isteklidirler. Ebeveynler, bu yatırımı yaparak, çocuklarının kendi geleceklerini güvence altına almalarına yardımcı olmayı amaçlarlar. Çocuklar büyüyüp eğitimlerini tamamladıklarında ve bir kariyer sahibi olduklarında, ebeveynlerin desteğine ihtiyaç duymadan kendi hayatlarını sürdürebilecekleri umulur. Bu düşünce genellikle aile bağlarının güçlü olduğu ve sosyal güvenlik sistemlerinin daha az gelişmiş olduğu ülkelerde yaygındır (ECR, 2005).

Geliri düşük işlerde çalışan bireyler daha yüksek gelir getiren işlerde çalışan bireylerle aralarındaki gelir, statü ve işteki rahatlığı karşılaştırdıklarında sebep olarak eğitim seviyesini bulmaktadırlar. Çocuklarının kendilerinden ekonomik açıdan daha iyi pozisyonda olmasını isteyen aileler çocuklarının eğitim harcamalarını yükseltmektedirler. Bu aileler, çocuklarının gelecekte iyi bir yaşam standartına sahip olmaları için gelirlerinin önemli bir bölümünü eğitime aktarmak istemektedirler. Gelecekte çocuklarının daha iyi bir yaşam standartına ulaşacağını ve kendilerine daha çok destek olacağını düşünen aileler aynı zamanda geleceklerini de garantiye alma çabası göstermektedirler (ECR, 2005).

2.2. Ailelerin Okula Başvuru Sebepleri

Okul ve aile işbirliği, çocukların ve gençlerin haklarını, sorumluluklarını ve görevlerini öğrenmeleri, bunları uygulamaları ve okul başarısını artırmaları için önemli bir rol oynar. Ailelerin bu rolü sadece çocuklarının okuldaki durumunu izlemek veya sorunlar ortaya çıktığında okula gelmekle sınırlı olmamalıdır. Aileler, aynı hedefe yönelik işbirliği yapan ortaklar olarak kabul edilmelidirler. Ayrıca, aileler okulu sadece bir kamu hizmeti sunan bir kurum olarak görmemelidirler; çocukların eğitimine katkıda bulunmayı, kendi güçleri ölçüsünde bir temel görev ve sorumluluk olarak kabul etmelidirler (Aydın, 2005).

Araştırmalar, öğrencilerin okul başarısı ile aileleri ve sosyal çevreleri arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Yüksek ekonomik düzeyde ve eğitim altyapısına sahip ailelerin çocukları genellikle daha yüksek başarı göstermektedirler (Walberg, 2004). Epstein ve Sheldon'ın (2002b) çalışmasında aile katılımının öğrenci devamsızlığını azaltıcı etkileri bulunmuştur. Ayrıca, Jeynes (2007), Shaw (2008) ve Sheldon'un (2003) araştırmaları, aile katılımının öğrencilerin akademik başarısını olumlu yönde etkilediği sonuçlarına ulaşmıştır.

Okul ile ailenin işbirliği, öğrencinin okul başarısını etkileyen kritik bir faktördür. İlk olarak aile, daha sonra ise okul, çocuğun duygusal, psikolojik ve eğitsel gelişimini etkileyen önemli unsurlardır. Bu iki kurumun sürekli olarak iletişim halinde olması ve çocuğun fiziksel veya duygusal gelişimi ile ilgili bilgi ve görüşlerini paylaşmaları, öğrencinin başarıya giden yolda atılması gereken adımların karşılıklı görüş alışverişi ile belirlenmesine yardımcı olur.

Ailelerin, öğrencinin başarılı olması için çocuğun okuldaki durumunu yakından takip etmeleri önemlidir. Okulda yaşadığı sorunlar, gelişimdeki ilerleme ve derslerdeki başarı durumu hakkında bilgi edinmek için öğretmenleriyle iletişim kurmaları gerekir. Bu şekilde, çocuklarına nasıl ve ne derecede destek sağlayabileceklerini belirleme konusunda daha net bir anlayışa sahip olurlar. Sonuç olarak, aile ve okul arasındaki etkili iletişim, öğrencilerin başarılı olmalarına katkı sağlar. Bu işbirliği, çocukların daha iyi eğitim almalarını ve sağlıklı bir şekilde büyümelerini destekler (Çömlekciogulları, 2020).

Erdoğan ve Demirkasımoğlu(2010)'nun yaptığı çalışmada okul yöneticileri ailelerin okula başvurma sıklığının sınıf düzeyine göre farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Çocuğunun eğitimi ile ilgilenen aileler çok sık okula gelmekle birlikte karşı gelme,

karşıt olma, başkaldırma, düşmanlık tarzda tekrar eden davranışlar gibi davranış bozukluğu olan öğrencilerin aileleri öncelikle okul tarafından çağılmaktadır. Ancak bu aileler zamanla okula kendileri gelmeyi de alışkanlık haline getirmektedir. Ankarada bulunan 10 ilkokulda yapılan araştırmada özellikle okula yeni başlayan öğrencilerin aileleri neredeyse her gün okula gelmektedir. Bu zamanla azalmakta ve öğrenci başarılı ise ayda bir olacak şekilde düşmektedir. Ders notları düşük veya okulda sorun yaratan çocukların aileleri okula çağırılmakta ancak bu sorunlar yüzünden okula gelme konusunda çekinmeye başlamaktadırlar.

Ailelerin okula başvurma sıklığının düzeyine öğretmenlerin gözünden bakıldığında ise okulun bulunduğu çevreye dair yapılan yorumlar göz önüne çıkmaktadır. Öğretmenler genellikle velilerin okula çok sık gelmediğini belirtmektedirler. Sadece davet edilen veya gerçekten sorun olduğunu düşünen aileler okullara gelmektedirler. Aktif ve başarılı öğrencilerin aileleri başlangıçta çok sık okula gelmekte ancak öğrenci başarısını sürdürüyorsa okula gelmeyi bırakmaktadırlar. Çalışan anne babalar okula çok nadir gelmekle beraber, ev hanımı olan anneler çocuklarını çok daha yakından takip ederek okula gelmektedirler. Telefon aracılığı ile öğretmenle görüşen aileler de mevcuttur (Erdoğan & Demirkasımoğlu, 2010).

Genel anlamda velilerin okula gelme oranlarına dair görüşler okul yönetimi ve öğretmenler arasında farklılık göstermektedir. Okul müdürleri ve okul müdür yardımcıları ailelerin okullara çocuklarının eğitim ve eğitim dışındaki sebeplerle çok sık geldiğini ve hatta okul yönetiminin de velileri okula çağırdığını ifade etmektedir. Öğretmenlerin görüşüne göre ise velilerin okula gelme sıklığı azdır. Buradan hareketle velilerin sorunların bir kısmının çözümü amacıyla öğretmenlerden çok okul yönetimine başvurmayı tercih ettikleri söylenebilmektedir.

Ailelerin okula gelme ve okul ile iletişime geçme sebeplerine bakılacak olursa öğrencilerin yaşı ve okulun çevresinin sosyo-ekonomik düzeyi bu konuda aktif rol oynamaktadır. Yaşı küçük olan öğrencilerin aileleri tuvalet alışkanlığı, sınıfta oturulan yer gibi sebeplerden okula gelmektedir. Ailelerin okula gelme sebepleri arasında dersler, davranış bozuklukları ve çocuklarının ahlaki boyuttaki gelişim ve değişimi çok büyük yer kaplamaktadır. Sınıf içi problemler ve öğretmeni şikayet etmek için okula gelmek de çok sık rastlanan olaylar arasında bulunmaktadır. Sınıf seviyesi artıkça akademik sebeplerle okula gelen aile sayısı da artmaktadır (Erdoğan & Demirkasımoğlu, 2010).

Çocukların okul dışındaki yaşadıkları sorunlar sebebiyle de aileler okullara sıklıkla başvurmaktadır. Bu sebepler arasında çok televizyon izlemek, bilgisayar kullanmak, çocuğun okul dışındaki arkadaşları tarafından dışlanması, ders çalışmaması ve en çok rastlanan sebeplerden birisi olarak ekonomik sebepler sayılmaktadır (Erdoğan & Demirkasımoğlu, 2010).

Ailelerin okula çocuklarının eğitimi ve çocuklarının davranışları ile ilgili başvurularının çözümü için gerekli meslekler okullarda görev almaktadır. Okullardaki öğretmenler, müdürler ve müdür yardımcıları eğitim alanındaki pek çok sorunun çözümü konusunda yardımcı olabilmekte, psikolojik ve davranış sorunlarına ile de psikolojik danışmanlık öğretmenleri destek olabilmektedir. Ailelerin okula başvuru sebepleri arasında yer alan ekonomik sorunların çözümü için ise okullarda bir meslek elemanı bulunmamaktadır.

2.2.1. Ekonomik Sebeplerle Okullara Başvuran Aileler

Erdoğan Ç. Ve Demirkasımoğlu N. Yaptıkları araştırmada velilerin okul veya öğretmen ile iletişime geçme sebebi olarak çocukların genel sorunlarının yanında yiyecek içecek, giyecek yardımı beklentisi olduğunu belirtmektedir. Çocukların akademik ve bireysel gelişimi yanında farklı bazı konular da ailelerin okula başvurma sebepleri arasındadır. Maddi durumu düşük olan aileler, okul aracılığıyla yapılmakta olan ekonomik yardımlar sebebiyle bu konu hakkında okuldan bir beklenti içerisine girmekte okulları ekonomik yardım yapılan bir yer olarak görmektedirler. Okul müdürleri ve rehber öğretmenler, sıklıkla ekonomik yardım talebiyle gelen velilerin olduğunu, bazı velilerin ise düzenli aralıklarla okula gelip ekonomik yardım olup olmadığını öğrenmeye çalıştıklarını belirtmektedirler (Erdoğan & Demirkasımoğlu, 2010).

Okullara maddi beklenti ile başvuran aileler için bazı okullar belediye ve sosyal yardım kuruluşlarından destek almaktadır. Okullar sivil toplum örgütleri ve bazı derneklerle işbirliği yaparak seminerler düzenlemektedirler. Bu kapsamda maddi olanağı düşük ailelere yardımcı olunmaya çalışılmaktadır. Ancak bu uygulama türünün çok az sayıda olduğu ve örgütlerle gerçek anlamda verimli bir işbirliği sağlanamadığı anlaşılmaktadır (Erdoğan & Demirkasımoğlu, 2010).

2.3. Ekonomik Yoksulluk

Yoksulluk, insanların temel özgürlüklerinden olan yiyecek, barınma, eğitim ve sağlık gibi hayati ihtiyaçlarının yetersiz şekilde karşılanması durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre, yoksul insanlar hastalıklara, ekonomik çalkantılara ve doğal felaketlere karşı savunmasız konumdadırlar (World Bank Development Report, 2000).

Ekonomik yoksulluk, birey üzerinde stres yaratan ve sosyal işlevselliğini engelleyen en önemli faktörlerden biridir. Bireyler, bazen sosyal çevrelerinden bazen de sosyal refah kurumlarından destek alarak ekonomik krizleri aşmaya çalışırlar. Ancak, bazı durumlarda herhangi bir destek sistemini devreye sokamayan bireyler, çaresizlikle karşı karşıya kalabilirler. Bu çaresizlik durumunda bireyleri doğru kurumlara ve politikalara yönlendirebilecek ve yaşadıkları krizi en hızlı şekilde sonlandırabilecek uzmanların olması bireylerin refahı açısından kritik rol oynamaktadır. Sosyal hizmet uzmanları bireylerin alabilecekleri destekler konusunda bilgili meslek elamanlarıdır. Sosyal hizmet yoksulluğun azaltılması ve yoksulluğun yarattığı olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması için çalışmaktadır.

Yoksulluğun azaltılması, yoksul bireylerin yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen ve temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan bireylere yönelik kısa ve orta vadeli sosyal destek programlarının uygulanması yoluyla ele alınmaktadır (İkizoğlu, 2001).

Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) uygulaması, Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Yönetmeliği'nde belirtildiği gibi, çocuklardan yaşlılara, kadınlardan engelli bireylere kadar geniş bir yelpazedeki bireylere sunulan sosyal hizmet faaliyetini ifade etmektedir. SED uygulaması, bireylerin genel iyilik halini artırmayı ve mevcut sorunlarını çözmeyi hedefler. Bu hizmet, aile içindeki tüm bireylerin sosyal, duygusal, davranışsal ve ekonomik sorunlarını çözmeyi amaçlar (Resmî Gazete, 2015).

2.4. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti

Zamanla değişen hayatın bir parçası olan bireyler, doğdukları anda başlayarak büyümek ve gelişmek için destek ihtiyacı duyarlar. Bu ihtiyaç, ilk başta oyunlarla karşılanır, ardından aileleri tarafından sağlanır. Daha sonra sosyalleşme sürecinde ise bu destek akranları tarafından sunulmaya çalışılır. Bu destekler, bireylere çeşitli geri

bildirimler sunar. Ancak daha sonra birçok farklı faktör nedeniyle bu desteğe ihtiyaç duymaya devam ederler (Bozkurt, 2006).

Maslow (1943)'un ihtiyaçlar piramidinde fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, ait olma, sevgi ihtiyacı, saygınlık ihtiyacı, kendini kanıtlama ihtiyacı gibi ihtiyaçlar bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar Maslow'un klinik ortamda yaptığı araştırmaların sonucudur. Maslow bu piramitte insanların nelere ihtiyacı olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Diğer bir açıdan ise gereksinim ve motivasyon ilişkisini ortaya çıkarmaya çalışmıştır (Walsh, 2011).

İlgili alanlarda yapılan araştırmalar, sosyal destek konusunda birçok çalışmanın yürütüldüğünü ve bu çalışmaların farklı araştırma konularıyla ilişkilendirildiğini göstermektedir. Sosyal destek araştırmaları, 1970'lerden bugüne kadar işlevsel açıklamalar sunma amacıyla sürekli olarak devam etmiştir. Bu çalışmaların birçoğunda, sosyal desteklerin yapısı ve etkileri üzerinde yoğunlaşmıştır (Güzel, 2006).

Günümüzde, teknolojik gelişmelerle birlikte bireylerin sosyal yaşamları ve kişilerarası iletişim biçimleri değişmiştir (Özbay, Palancı, Kandemir ve Çakır, 2012). Bu dönüşüm, günlük yaşamda karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilmek için bireyler psikolojik desteklere ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçların başında sosyal destek gelmektedir (Traş ve Arslan, 2013). Sosyal destek, bireylerin stresli durumlarla, olumsuz yaşam koşullarıyla veya önemli kararlar alırken, çevrelerindeki sosyal ağlardan aldıkları psikolojik ve destekler olarak tanımlanabilir (Yıldırım, 1997). Sosyal destek, biyolojik ihtiyaçlar gibi insanların yaşamında vazgeçilmez bir gereksinimdir (Budak, 1999). Aynı zamanda, sosyal destek, bireylerin günlük yaşamlarını sürdürmeleri, toplumsal uyum seviyeleri ve yaşam hedeflerini gerçekleştirmeleri için kritik bir etken olarak kabul edilir (Demirtaş, 2007). Ayrıca, sosyal destek, bireylerin hayatlarında karşılaştıkları olumsuz olaylarla başa çıkabilmelerine psikolojik olarak yardımcı olduğu bilinmektedir.

Sosyal destekle ilgili araştırmalar, temel bir soruyla başlamıştır: Bireyler neden yaşadıkları olaylara psikolojik ve fiziksel olarak farklı tepki veriyorlar? Bu soruya yanıt arayan bazı araştırmacılar, psikolojik mekanizmalara odaklanarak açıklamalar getirmişlerdir. Onlara göre, bireylerin sorunlarıyla başa çıkma yetenekleri kişiseldir. Diğer bir araştırma grubu ise, bireylerin sahip olduğu sosyal ilişkilere (sosyal

kaynaklara) odaklanmıştır. Onlara göre, bireylerin sahip oldukları sosyal ağların işlevi, zorlu durumlarla başa çıkmalarına destek sağlar (Paulinger, 2012: 70).

Sosyal destek, özellikle bireylerin zor durumlarla başa çıkma süreçlerinde, örneğin kronik hastalıklar, stresli yaşam olayları ve psikolojik sorunlar gibi durumlarla güçlü bir ilişki içindedir. Ayrıca, sosyal destek bireyin yaşam doyumunu etkileyebilir ve genel yaşam kalitesine olumlu katkılarda bulunabilir. Özellikle son yıllarda yapılan araştırmalar, sosyal destek konusunda bireyin genel iyilik hali üzerine odaklanarak yapılan çalışmalara sıkça rastlanmaktadır.

Sosyal destek, diğer bireylerden yardım almayı ve bir topluluğa ait olma hissini artırarak genel iyilik haline önemli bir katkı sağlar. Sosyal destek eksikliği, özellikle çocuklar ve gençler için fiziksel ve duygusal zorluklar açısından bir risk faktörü olarak kabul edilirken, yapılan araştırmalar ergenlerin aileleri, arkadaşları ve öğretmenleri tarafından sunulan yüksek düzeyde sosyal destekle olumlu benlik saygısı arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Hoffman, Ushpiz ve Levy-Shiff, 1988).

Bireylerin hayatlarında, anneleri, babaları, eşleri, dostları, sevgilileri, aileleri, öğretmenleri, akrabaları ve uzman kişiler gibi önemli referans noktaları bulunmaktadır ve bu kişiler bireylerin sosyal destek kaynaklarını oluştururlar. Bu sosyal destek kaynakları, farklı şekillerde destek sunabilirler. Sunulan destekler arasında en yaygın olanları maddi, duygusal ve zihinsel desteklerdir. Bireylerin sunduğu pratik yardım veya kaynaklar maddi destek olarak adlandırılabilirken; duygusal destek, temel sosyal ihtiyaçları karşılayan alanlarda (sevgi, şefkat, saygı, empati ve bir topluluğa aidiyet hissi gibi) kendini gösterir. Ayrıca, kişilere kişisel ve çevresel zorluklarla başa çıkma yollarında yol gösterme gibi davranışları ifade eden destekler ise zihinsel destek olarak tanımlanır (Sorias, 1988).

Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) hizmeti, çocuk refahı alanında kurum bakımına alternatif bir hizmet sunarak büyük bir öneme sahiptir. Bu hizmet, ekonomik zorluklar nedeniyle kurum bakımı yerine ailesi veya yakınlarıyla kalması gereken çocuklara yöneliktir. Bu çocuklar, belirli periyotlarla kurum görevlileri tarafından izlenir ve değerlendirilir. Bu izleme ve değerlendirmelerin temel amacı, çocukların bakım ve korunma düzeyini gözlemlemek, ailelere ve çocuklara sorunlarını çözme konusunda rehberlik sunmak ve çocukların gelişimini takip etmektir. Aynı zamanda, bu takip ve

değerlendirmelerin bir diğer önemli hedefi, çocukların bakımı için sağlanan ekonomik desteğin amaçlarına uygun şekilde kullanılıp kullanılmadığını denetlemektir.

Toplum içinde mevcut olan sosyal risklere yönelik olarak geliştirilmesi ve uygulanması gereken sosyal hizmet müdahalelerinin vurgulanması gerekmektedir. Aile odaklı yaklaşımlar temel alınarak gerçekleştirilmesi gereken bu müdahaleler, bireylerin ihtiyaçlarını kapsamlı bir şekilde analiz edebilmeli ve bu ihtiyaçların karşılanarak bireylerin güçlendirilmesini hedeflemelidir. Bu tür sosyal programların oluşturulabilmesi için ise sosyal politika düzeyinde çalışmaların gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Sorunlar ortaya çıkmadan önce, birincil düzeyde önleyici hizmetlerin geliştirilmesi, çocukların ve ailelerin sosyal risklerden korunmasında kritik bir rol oynamaktadır (Yolcuoğlu, 2010: 55).

UNICEF tarafından çocuk refahını desteklemek ve geliştirmek amacıyla önerilen bazı sosyal politika ilkeleri bulunmaktadır. Bu ilkesel yaklaşımların, sosyal politikaların geliştirilmesine rehberlik etmesi hedeflenmektedir. Bu ilkelere göre önerilen yaklaşımlar:

1. Çocuğun yüksek yararı önceliği: Politika ve uygulamalarda çocuğun en iyi çıkarları merkeze alınmalıdır.
2. Eşitsizlikleri azaltma: Toplum içindeki eşitsizlikleri azaltmaya yönelik politikaların benimsenmesi ve uygulanması gerekmektedir.
3. Dezavantajlı bölgeleri hedef alma: Politikalar, özellikle dezavantajlı bölgelerde yaşayan tüm çocukları hedef alacak şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır.
4. Bütünsel bakış açısı: Çocuğun iyi olma halini sağlamak için bütüncül bir perspektif benimsenmelidir (UNICEF, 2013: 104).

2.5. Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet, insanların sosyal refahlarını artırmak, toplumsal adaleti sağlamak, sorunlarını çözmek ve insan haklarını savunmak amacıyla yapılan bir meslektir. Sosyal hizmetin tarihsel gelişimi, insanın doğasındaki dayanışma, iş birliği ve yardımlaşma eğiliminden kaynaklanmaktadır. Sosyal hizmet, farklı toplumlarda farklı biçimlerde gelişmiştir. 19. yüzyılın sonlarında, endüstriyel kapitalizmin ortaya

çıkmasıyla birlikte, sanayi devriminin etkileriyle mücadele etmek için sosyal hizmet alanında önemli bir gelişme yaşanmıştır (Cox, Tice & Long, 2016: 12).

Sosyal hizmetin ana alanları, çocuk hizmetleri, gençlik hizmetleri, aile hizmetleri, engelli hizmetleri, yaşlılık hizmetleri ve toplumsal hizmetler olarak belirlenmiştir. Okul sosyal hizmeti, çocuk hizmetleri alanında yer almaktadır. Okul sosyal hizmeti, öğrencilerin eğitim, sağlık, güvenlik ve refahlarını iyileştirmeyi amaçlar. Okul sosyal hizmeti, öğrencilerin sosyal, duygusal ve davranışsal sorunlarıyla ilgilenir. Okul sosyal hizmeti uzmanları, öğrencilerin akademik başarılarını artırmak, okula devamsızlığı azaltmak, okulda şiddeti önlemek, öğrencilerin zor durumlarına müdahale etmek ve öğrencilerin genel refahını artırmak için çalışırlar (Kelly, Frey & Raines, 2010:23).

Sosyal hizmet uygulaması, müracaatçıların ihtiyaçlarını karşılamak, toplumsal değişim sağlamak ve toplumsal adaleti getirmek için belirli bir süreçte yapılır. Sosyal hizmet uygulaması, müracaatçıların bireysel, ailevi veya toplumsal sorunlarını ele alır ve bu sorunların çözümü için bir plan geliştirir. Bu plan, müracaatçıların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hizmetler ve kaynakları içerir. Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların ihtiyaçlarını belirlemek ve hizmetlerin etkililiğini değerlendirmek için çeşitli yöntemler kullanırlar. Bu yöntemler arasında müracaatçı değerlendirmeleri, müracaatçı danışmanlığı, hizmet planlaması ve müracaatçı takibi yer alır (Berg-Weger, 2004:56).

Sosyal hizmet uygulaması, belirli bir müracaatçı grubu için hizmet sunar. Bu müracaatçı grubu, sosyal hizmet uzmanlarının hizmet verdikleri belirli bir alana odaklanmalarını sağlar. Örneğin, okul sosyal hizmeti uzmanları, öğrencilerin sosyal, duygusal ve davranışsal ihtiyaçlarına odaklanırken, yaşlılık hizmetleri uzmanları, yaşlıların ihtiyaçlarına odaklanır. Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların ihtiyaçlarını belirlemek için bilimsel araştırmalara dayalı yöntemler kullanırlar. Bu yöntemler, müracaatçıların ihtiyaçlarını belirlemek, hizmetleri planlamak, uygulamak ve değerlendirmek için farklı teknikler ve araçlar içerir (Zastrow & Kirst-Ashman, 2019:89).

Sosyal hizmet uygulaması, müracaatçıların farklı ihtiyaçlarına yönelik hizmetler sunar. Bu hizmetler, müracaatçıların yaşadığı sorunlara ve ihtiyaçlarına göre belirlenir. Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların bireysel danışmanlık, grup terapisi, aile

terapisi, eğitim programları, topluluk organizasyonları ve hukuki destek gibi çeşitli hizmetler sunarlar. Bu hizmetler, müracaatçıların ihtiyaçlarına uygun bir şekilde sunulur ve müracaatçıların ihtiyaçlarının karşılanması için işbirliği yapılır (Segal vd., 2003:112).

Sonuç olarak, sosyal hizmet, insanların sosyal refahlarını artırmak, toplumsal adaleti sağlamak, sorunlarını çözmek ve insan haklarını savunmak amacıyla yapılan bir meslektir. Çocuk hizmetleri, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümesi ve gelişmesi için gereksinim duydukları desteği sağlamayı amaçlar. Bu kapsamda, çocuk istismarı ve ihmali önlemek, çocukların güvenliğini ve korunmasını sağlamak, ailelerin çocuk bakımı konusunda bilgilendirilmesi ve desteklenmesi gibi konular ele alınır. Diğer bir ana alan ise yetişkin hizmetleridir. Yetişkin hizmetleri, yaşlılık, engellilik, evsizlik, madde bağımlılığı gibi konularda hizmet sunar. Bu kapsamda, müracaatçılara yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli hizmetler ve kaynaklar sağlanır. Sosyal hizmet, bireysel, ailevi ve toplumsal sorunlarla başa çıkmak için müracaatçılara destek olurken, aynı zamanda toplumsal adaletin sağlanmasına ve insan haklarının korunmasına da katkıda bulunur (National Association of Social Workers, 2021).

2.5.1. Sosyal Hizmet Uzmanının Rollerini

Sosyal hizmet uzmanının sahada gerçekleştirdiği roller arasında bağlantı kuruculuk, savunuculuk, öğreticilik, danışmanlık, vaka yönetimi, iş yükü yöneticisi, personel geliştiricisi, yönetici, sosyal değişme ajanlığı ve profesyonellik sayılabilir (Sheafor, B.W., & Horejsi, C.4., 2003: 55-67).

Bağlantı kurucu olarak sosyal hizmet uzmanı müracaatçıları uygun olan kaynaklar konusunda bilgilendirir ve doğru hamleler ile bu ulaşılabilir kaynaklara yönlendirir. Bağlantı kurucu sosyal hizmet uzmanı durumu değerlendirir ve müracaatçıların birden fazla kaynak arasında kendisinin seçim yapmasını sağlar. Müracaatçıların bu kurumlar ile yapacağı bağlantıyı kolaylaştırır. Müracaatçının kuracağı bağlantıyı izler ve değerlendirir (Duyan, 2003: 17).

Sosyal hizmet uzmanı savunucu rolünde müracaatçıların haklarını korumaya çalışır, diğer sistemler ile aralarında arabulucu rol üstlenir. Hükümet bürokrasisinde müracaatçılar için sözcü rolünü üstlenir. Müracaatçı adına gerekli hizmet ve kaynaklardan imtiyaz alır (Miley, O'Melia ve DuBois, 1998). Mikro düzeyde

savunuculuk, müracaatçının kaynaklara erişimini ve ihtiyaç duyduğu hizmetleri elde etmesini sağlamayı amaçlayan bir süreçtir. Mezzo düzeyde ise grupların sosyal işlevselliklerini artırmaya yönelik çabalar öne çıkar. Makro düzeyde ise sosyal politika ve kanunları değiştirerek sınıf savunuculuğu yapılmaktadır. Savunuculuk faaliyetleri, sosyal adaletin sağlanması amacıyla kamuoyunu etkileme, politika değişikliklerini başlatma, sorunlara çözüm önerme, sistemi izleme ve geri bildirim sağlama gibi yöntemlerle çalışmalarını sürdürmektedir (Reid, 2000: 1-8).

Öğretici rol üstlenen sosyal hizmet uzmanı müracaatçının kendi yaşamı üzerindeki kontrolünü ele alması için uğraşır. İşbirliğine dayalı öğretim stratejileri ile birlikte müracaatçılar hali hazırda olan sorunlarını çözmek ve ileride yaşayabileceği güçlüklerin üstesinden gelebilmek amacıyla sosyal hizmet uzmanından bilgi alır ve kendilerini güçlendirirler. Sosyal hizmet uzmanı müracaatçının sorunlarını çözmesi için yeni bilgiler öğretir. Müracaatçının rolünü tam olarak kavramasını öğretir, sorunlarının üstesinden gelebilmesi için farklı yollar denemesine destek olur (Miley, O'Melia ve DuBois, 1998).

Sosyal hizmet uzmanlarının çalışma ortamlarında mesleki rollerini başarıyla yerine getirebilmeleri üzerine elde edilen veriler, önemli sonuçlara işaret etmektedir. Araştırmalar, sosyal hizmet uzmanlarının genel olarak (%84,5) danışmanlık rolünü etkin bir şekilde icra ettiklerini göstermektedir (Zengin ve Çalış, 2017: 55). Sosyal hizmet uzmanları, danışmanlık işlevi aracılığıyla sosyal işlevselliklerde ortaya çıkan sorunları çözmek için bireyler, aileler, gruplar, organizasyonlar ve toplumlarla işbirliği yaparlar. Sosyal hizmetin danışmanlık işlevi rolleri çerçevesinde, sosyal hizmet uzmanları ve başvuru sahipleri, değişim için planlama, görüşme ve müzakere süreçlerini birlikte gerçekleştirirler. Uygulayıcılar ve müracaat sahipleri, kişisel, ailesel, örgütsel ve toplumsal sorunların çözümü için kendi uzmanlıklarını birbirleriyle paylaşırlar. Danışmanlıkta sosyal hizmet uzmanları ve müracaatçılar için var olan sistemler, sorunların çözümü için gerekli olan gerçek veya olası bilgi ve kaynakları sağlarlar (Miley, O'Melia ve DuBois, 1998).

Sosyal hizmet, vaka yönetimi rolüyle bireylerin, ailelerin ve toplumların sorunlarını çözmeye önemli bir rol oynar. Vaka yönetimi, başvuruyla başlar ve bireyin veya ailenin ihtiyaçlarını belirlemeyi, hizmetleri planlamayı, koordine etmeyi ve takip etmeyi içerir. Sosyal hizmet uzmanı, kapsamlı bir değerlendirme yaparak sorunun niteliğini anlar ve uygun hizmetlerin planlanması ve koordinasyonunu sağlar. Ayrıca,

bireyin veya ailenin güçlü yönlerini değerlendirir, risk faktörlerini belirler ve risk yönetimi stratejileri geliştirir. Sosyal hizmet uzmanı, müracaatçının aktif katılımını teşvik eder ve kendi sorunlarının çözümünde etkin rol almasını destekler (Turner, 2016).

Sosyal hizmet uzmanları, iş yükü yöneticisi olarak çalışma ortamında etkin bir rol oynarlar. Bu rol, hizmet sunum süreçlerindeki iş yükünü yönetmeyi ve koordinasyonu sağlamayı içerir. Kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılması için değerlendirme yapar, kaynakları adil bir şekilde dağıtır ve görevleri planlar. Ayrıca, takım çalışmasını koordine ederek, görevlerin etkili bir şekilde yerine getirilmesini sağlar ve her ekip üyesinin potansiyelini en iyi şekilde kullanır (Karger ve Stoesz, 2018).

Sosyal hizmetin personel geliştiricisi rolü, çalışanların profesyonel yetkinliklerini artırmayı ve etkin hizmet sunumunu sağlamayı hedefler. Bu rol, sosyal hizmet uzmanlarının çalışanların ihtiyaçlarını değerlendirmesi, eğitim ve gelişim fırsatları sunması, süpervizyon sağlaması ve performans geri bildiriminde bulunmasıyla gerçekleştirilir. Personel geliştiricisi olarak, sosyal hizmet uzmanları, çalışanların bilgi ve becerilerini güncellemelerine destek olur ve mesleki büyümelerini teşvik eder. Bu rol, etkin iletişim, kültürel farkındalık, etik uygulama ve liderlik gibi becerilerin geliştirilmesini destekler. Sosyal hizmetin personel geliştiricisi rolü, çalışanların profesyonel potansiyellerini gerçekleştirmelerini ve hizmet kalitesini artırmayı amaçlayan önemli bir katkı sunar (Birkenmaier vd., 2020).

Sosyal hizmetin yönetici rolü, sosyal hizmet uzmanlarının liderlik, planlama, organizasyon ve kaynak yönetimi gibi becerileri kullanarak etkin bir hizmet sunumunu sağladığı bir süreci ifade eder. Yönetici olarak, sosyal hizmet uzmanları programların ve hizmetlerin geliştirilmesinde, yönetilmesinde ve değerlendirilmesinde sorumluluk üstlenir. Bu rol, hedeflerin belirlenmesi, politika ve prosedürlerin oluşturulması, bütçe yönetimi ve personel yönetimi gibi yönetsel görevleri içerir. Sosyal hizmetin yönetici rolü, etkili bir organizasyonel yapının oluşturulmasını, kaynakların etkin kullanımını ve hizmet kalitesinin sürekli iyileştirilmesini destekler (Hepworth vd., 2016).

Sosyal hizmetin toplumsal değişim rolü, toplumsal düzeyde dönüşümü teşvik etmeyi amaçlayan önemli bir rolü ifade eder. Bu rol, sosyal hizmet uzmanlarının toplumun

sosyal sorunlarını tanımlamaları, analiz etmeleri ve çözüm önerileri geliştirmeleriyle gerçekleşir. Sosyal hizmet uzmanları, toplumsal adaletsizliklere karşı mücadele eder, savunuculuk yapar, politika değişikliklerini teşvik eder ve toplumun ihtiyaçlarına uygun programlar ve hizmetlerin geliştirilmesine katkı sağlar. Bu rol, eşitlik, insan hakları ve sosyal adalet ilkeleri doğrultusunda toplumda olumlu değişikliklerin gerçekleşmesine destek olur (Saleebey, 2013).

Sosyal hizmetin profesyonellik rolü, etik standartları ve mesleki değerleri yansıtarak, kaliteli hizmet sunumunu sağlamayı amaçlar. Bu rol, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki yetkinliklerini sürekli geliştirmesi, bilgi ve becerilerini güncellemesi, etik ilkeleri takip etmesi ve mesleki sorumluluklarını yerine getirmesi üzerine odaklanır. Sosyal hizmet uzmanları, mesleklerini bilimsel temellere dayandırır, araştırma ve kanıta dayalı uygulamaları benimser ve müşterilerin refahını ve haklarını korur. Profesyonellik rolü, sosyal hizmetin saygınlığını artırır, güvenilir bir hizmet sunumunu destekler ve sosyal değişim için etkili bir temel oluşturur (Reamer, 2013).

2.5.2. Sosyal Hizmet ve Sosyal Politika

Politika, temelde bir toplumun düzenini belirleyen kuralların bütünüdür. Örneğin, trafikte araç kullanırken uymamız gereken kurallar, okula ne zaman başlayacağımızı belirleyen kurallar, farklı sosyal ortamlarda nasıl davranmamız gerektiğini tanımlayan kurallar veya resmi bir dilekçeyi nasıl yazmamız gerektiğini açıklayan kurallar gibi. Politika, toplumsal yaşamımızda yapabileceğimiz veya yapamayacağımız eylemleri belirleyen bir yol ve yöntemdir. Politikalar, eylemlerimize ve aldığımız kararlara yön verirler (Ashman ve Hull 1999: 18).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından oluşturulan düzen, 1970'lerde başlayan değişimler ve küreselleşme sürecinde, refah devletlerinin sürdürülebilirliği konusundaki temel soruları gündeme getirmiştir. Sosyal politika, devletin küreselleşme ve sermaye karşısındaki bağımsızlığının bir göstergesi olarak ön plana çıkmıştır. Savaş sonrası dönemde, fabrikaların üretim yapması ve insanların uzun vadeli işlerde çalışmasıyla, işverenler ve refah devletleri geniş kapsamlı sosyal güvenlik sistemlerinin oluşturulmasını kabul etmiştir. Ancak sağlık alanındaki gelişmelerin ve maliyetlerin artması, ayrıca nüfusun yaşlanması gibi faktörler, devletlerin ve işverenlerin

harcamalarını kısmaaya yönelik çabalarla sonuçlanmıştır (Buğra & Keyder, 2008:7-18).

Geniş kapsamlı sosyal politika, geleneksel (dar kapsamlı) sosyal politika sorunlarını içermekle birlikte, sadece işçi sınıfının korunması ve işveren sınıfı ile çelişkilerinin azaltılmasını değil, aynı zamanda toplumun farklı sosyal gruplarını da kapsar. Bu tür politika, sadece işçi ve işveren ilişkilerini değil, tüm toplumsal sınıfların ve toplum kesimlerinin birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerini düzenlemeyi amaçlar. Bu, toplum politikasının en büyük bölümünü oluşturur ve yoksullukla mücadele, konut politikaları, sağlık ve eğitim politikaları, yerleşme politikaları, servet, gelirler ve gelir dağılımı politikaları gibi alanları kapsar (Güven, 2001: 15).

Sosyal politika, toplumun en temel hedefleriyle uyumlu bir şekilde tasarlanmıştır. Bu hedefler arasında sosyal gelişme, sosyal barış, sosyal adalet, sosyal denge, sosyal bütünleşme ve sosyal demokrasi bulunmaktadır. Bu amaçlar, bir toplumun sürdürülebilirliğini sağlamak, toplumsal krizleri ve çatışmaları aşarak sağlıklı bir toplum düzeni oluşturmak için temel unsurları belirlemektedir. (UNICEF, 1995: 3; Güven, 2001: 24).

Sosyal hizmet, bir meslek ve sosyal bilim disiplini olarak, yakın ilişkiler içerisinde bulunduğu sosyal politika ile sıkı bir bağa sahiptir. Sosyal hizmetin temel odak noktası, sosyal sorunların çözülmesi yoluyla sosyal refah düzeyinin artırılması olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, sosyal hizmet, sosyal sorunların analiz edilmesi, bu sorunların altında yatan ihtiyaçların tespit edilmesi ve bu ihtiyaçların politika ve uygulamalar aracılığıyla karşılanmasına yönelik süreçlerde sosyal politika disiplininden büyük ölçüde faydalanmaktadır (Denney 1998: 36).

Sağlıklı veya ideal bir topluma ulaşma hedefi, hem sosyal hizmet hem de sosyal politika disiplinlerinin ilgi alanına girer. İdeal bir topluma nasıl ulaşılacağı, sosyal politikaların ve bu politikaları şekillendiren siyasi düşünce sistemlerinin sosyal sorunları nasıl değerlendirdiğine ve bu sorunları çözme konusundaki öngörülerine bağlıdır. Bu bağlamda, sosyal hizmet, egemen sosyal politikaların çözüm stratejileri ve programlarından faydalanmakla kalmaz, aynı zamanda bireylerin, grupların ve toplumların yaşamlarını etkileyen sosyal politikaların oluşturulmasına katkıda bulunur (Denney 1998: 37-38).

Sosyal hizmet uzmanları, yasalara dayalı olarak görev yapan profesyonellerdir ve bu nedenle sosyal politika, kurumsal politika ve sosyal hizmet mevzuatını çok iyi bilmelidirler. Bu bilgiye sahip olmaları, başvuran kişilerin iyilik durumlarını daha etkili bir şekilde geliştirmelerine destek olabilir.

Sosyal politikalar, sosyal hizmetler ve sosyal destekler için ayrılan kaynakları ve bu alanlarda uygulanan hizmet modellerini belirler. Sosyal hizmet uzmanları, savunuculuk rolleri gereği muhtaç bireylerin beklentilerine ve ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebilmek için sosyal politikaları etkileme sorumluluğuna sahiptirler. Bu nedenle, genellikle mevcut uygulanan sosyal politikalara karşı çıkmak zorunda kalabilirler.

Bu bağlamda, sosyal hizmet mesleğinin temel amaçlarını gerçekleştirebilmek için, tüm toplum kesimlerini kapsayan sosyal politikaların oluşturulmasına katkıda bulunmak, stratejik pozisyonlarda görev almak ve sosyal hizmet uygulamalarından elde edilen sonuçları politika yapımcılarıyla paylaşmak, sosyal hizmet uzmanlarının en önemli görevlerindedir (Danış, 2007).

2.6. Okullarda Sosyal Hizmet

Öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz etkileyen birçok bireysel, ailevi, çevresel ve toplumsal faktör bulunmaktadır. Bu faktörler arasında açlık, zihinsel, bedensel ya da ruhsal sağlık sorunları, suç oranının yüksek olduğu mahallelerde yaşamak, farklı dillerin konuşulduğu ev ve okullar, yetersiz aile desteği nedeniyle ebeveynlerin düşük eğitim seviyeleri, aşırı yoksulluk, kalabalık sınıflar ve yetersiz okul kaynakları, boş zamanları verimli bir şekilde değerlendirememeye gibi faktörler yer almaktadır. Tüm bu faktörler, öğrencilerin akademik performanslarını olumsuz etkileyebilir ve hatta bazen okula devam etmelerini zorlaştırabilir (Yeşilkayalı, 2018:170).

Okul sosyal hizmeti, geniş bir uygulama yelpazesine sahip olan sosyal hizmet disiplini içinde özel bir alanı temsil etmektedir. Bu özel uygulama alanı, aile ve çocuk refahı, yoksulluk, yaşlılık, engellilik, suçluluk, psikiyatri, tıp gibi çeşitli alanlardan özellikle öğrencilerin yaşadığı gelişim dönemi, aile dinamikleri ve yaşam koşulları bağlamında ortaya çıkan sorunlara odaklanmaktadır. Okul sosyal hizmeti, öğrencilerin bu zorlukları aşmalarına yardımcı olmak, ihtiyaç duydukları hizmetlere ulaşmalarını sağlamak ve böylece eğitim süreçlerini başarılı bir şekilde tamamlamalarını temin

etmek amacıyla okullarda gerçekleştirilen önemli bir sosyal hizmet pratiğidir (Duman 2000: 35).

Okul ortamlarında sosyal hizmet, öğrencinin akademik başarısını etkileyen biyopsikososyal faktörlere odaklanır. Okulda görev yapan sosyal hizmet uzmanları, çocuk ve ebeveyn odaklı uygulamaları dengede tutarak, anne-babaların sosyal işlevlerinin geliştirilmesi için çalışırlar. Amaç, öğrencilerin okula düzenli devamını sağlamak, akademik başarısızlık riskini azaltmak ve erken dönemde eğitimlerini yarıda bırakmalarını önlemektir. Bu amaçla, çocuklar ve aileleriyle çalışılarak gerekli hizmetlere erişimlerinin sağlanması ve uygun çözümlerin üretilmesi amaçlanmaktadır (Turner 2005: 331).

Okul sosyal hizmeti, eğitim-öğretim sürecinde tüm öğrencileri ve çevrelerini kapsayan bir yaklaşım benimsemektedir. Çünkü öğrencilerin karşılaştıkları veya karşılaşılabilecekleri sorunlar sadece öğrenci kaynaklı olmayabilir. Mevcut sorunlar bütüncül bir bakış açısıyla ele alındığında veya bu sorunlar birlikte değerlendirildiğinde, sonuçlara daha kolay ulaşılabilmektedir (Reçber, 2020:16).

Okul içindeki sosyal hizmet faaliyetlerini yürüten personel, genellikle "okul sosyal hizmet uzmanı" olarak adlandırılır. Ancak Milli Eğitim Bakanlığı, okul sosyal hizmet uzmanlarından beklenen görevlerin bir kısmını psikolojik danışmanlar ve rehber öğretmenler tarafından yerine getirilmesini istemektedir (Dağ, 2017:53). Okuldaki büyük öğrenci nüfusu, personel eksikliği gibi sorunlar göz önüne alındığında, tüm bu görevlerin sadece psikolojik danışmanlar ve rehber öğretmenler tarafından üstlenilmesi gerçekçi bir beklenti değildir.

Dünya genelinde uygulanan okul sosyal hizmeti örnekleri incelediğimizde, okullarda psiko-sosyal destek ekibinin oluşturulduğunu ve bu ekibin içinde farklı meslek gruplarından gelen uzmanların bulunduğunu görüyoruz. Bu uzmanlar, kendi meslekleri gereği teorik ve yasal bilgilere sahip olarak öğrencilere destek sağlamaktadırlar. Bu ekibin içinde psikologlar, psikolojik danışmanlar ve sosyal hizmet uzmanlarının bir arada çalıştığı birçok örnek bulunmaktadır (Kılıç ve Özkan, 2014: 399).

Psikolojik danışmanların odak noktası genellikle bireydir ve bu nedenle tek başlarına tüm ihtiyaçları karşılamak yetersiz olabilir. Bu noktada, sosyal hizmet uzmanlarının

perspektifi devreye girer. Sosyal hizmet uzmanları, bireyin çevresini de dikkate alarak müdahalelerde bulunurlar (Kılıç ve Özkan, 2014: 406).

Okullardaki sosyal hizmet faaliyetlerinin daha etkili bir şekilde yürütülebilmesi için psikolojik danışmanlarla birlikte çalışan ve "çevresi içinde birey" anlayışıyla hareket eden sosyal hizmet uzmanlarına duyulan ihtiyaç önemlidir. Bu şekilde öğrencilere daha kapsamlı ve etkili destek sağlanabilmektedir.

Eğitim sistemimizdeki sorunlar ve okulların toplumsal sorunları ele alması gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda, özellikle sosyal hizmet uzmanlarının, okul sisteminin bir parçası olarak görev alması oldukça mantıklıdır. (Zastrow, 2013: 487). Ancak Türkiye'de genellikle sosyal hizmetin dezavantajlı gruplara odaklandığı izlenimi hâkimdir. Hâlbuki okullarda sosyal hizmet uzmanlarının aktif rol alması, dezavantajlı gruplara müdahale edilmek için ayrılan sürenin daha verimli ve etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayabilir. Bu, sosyal destek ve sosyal müdahale hizmetlerinin sunulması bakımından daha pratik ve davranışsal-ruhsal iyileştirme açısından daha etkili bir çözüm olabilir.

Okul sosyal hizmet uzmanları, öğrencilerin yaşadıkları sorunların kaynaklarını çevreleriyle birlikte değerlendirerek hizmet sunmaktadır. Bu kapsamda, aile içi şiddetle mücadele, AIDS'li çocukların okula entegrasyonu, engelli çocukların fiziki, ekonomik ve sosyal engellerle mücadelesi, okulu terk etme riski taşıyan öğrencilerin okula dönüşü için çalışmalar, suça itilmiş öğrencilerin okula geri kazandırılması, okul devamsızlığı ve bırakma riski olan öğrencilerin okulla olan bağının artırılması, madde bağımlılığıyla mücadele, şiddetin önlenmesi, okul çeteleriyle mücadele, çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismarın önlenmesi ve müdahale edilmesi gibi çalışmalar yürütmektedirler (Duman, 2014: 3).

Okul sosyal hizmeti uygulamasının örneklerini Amerika Birleşik Devletleri'nde görebilmekteyiz. ABD'deki okul sosyal hizmet uzmanlarının çoğunluğu, ilköğretim ve ortaöğretim okullarının bulunduğu bölgelerde istihdam edildiği bilinmektedir. Bu uzmanların bir kısmı çoklu yaş gruplarıyla çalışırken, diğerleri belirli bir yaş grubundan sorumludur. Son zamanlarda, okul sosyal hizmet uzmanlarının, özellikle okulöncesi programlarda veya kurum bakımında olan öğrenciler gibi özel nüfus gruplarıyla çalışma ihtiyacı artmaktadır (Jozefowicz ve Diğerleri 2002:43, Allen-Mears 2004). Okul sosyal hizmet alanında en köklü ve etkili eyalet örgütlerinden biri

olan "Illinois Okul Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (IASSW)" 1970 yılında kurulmuştur. IASSW, yılda iki kez "School Social Work Journal" adlı dergiyi yayımlamakta ve ayrıca yıllık konferanslara ev sahipliği yapmaktadır. ABD genelinde 31 eyalette okul sosyal hizmet uzmanları için benzer derneklerin bulunduğu bilinmektedir (Jozefowicz ve Diğerleri 2002:42).

Geleneksel okullarda eğitim alan engelli bireylerin ihtiyaç duyduğu materyaller, cihazlar ve farklı eğitim yöntemleri, aile yapısındaki değişiklikler, çocukları etkileyen artan akademik, sosyal ve ekonomik baskılar; okul sosyal hizmetlerinin misyonunu belirleyen ve çalışma alanlarını şekillendiren faktörler arasında yer almaktadır. Okul sosyal hizmetinin önemine dair farkındalık, ABD'de eyalet ve federal düzeyde yapılan yasal düzenlemelerle pekiştirilmiştir. 1978 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde faaliyet gösteren Ulusal Sosyal Hizmet Çalışanları Birliği (NASW), okul sosyal hizmetinin disiplini içinde çalışma için temel standartları belirlemiştir. Okul sosyal hizmetinin uygulama alanına yönelik olarak belirlenen "Mesleki Uygulama Standartları" şu şekildedir (NASW, 2012):

1. Etik ve Değerler: Okul sosyal hizmeti uzmanları, sosyal hizmet mesleğinin etik değerlerine bağlılıklarını korur ve NASW Mesleki Etik Kuralları'nı rehber olarak kullanarak etik kararlar alırlar. Ayrıca, okul sosyal hizmeti uygulamalarının ve hizmet verdikleri grupların, ailelerin ve öğrencilerin özel ihtiyaçlarını anlarlar.
2. Nitelikler: Okul sosyal hizmeti uzmanları, mesleki uygulama koşullarını ve yerel eğitim sistemini anladıkları gibi, NASW ve eyalet eğitim kurulları tarafından belirlenen nitelikleri de karşılarlar. Ayrıca, sosyal hizmet mesleğine özgü bilgi ve anlayışa sahiptirler.
3. Değerlendirme: Okul sosyal hizmeti uzmanları, öğrencilerin sosyal, duygusal, davranışsal ve akademik gelişimlerini iyileştirmek amacıyla bireyler, aileler ve sistemler üzerinde değerlendirmeler yaparlar.
4. Müdahale: Okul sosyal hizmeti uzmanları, kanıta dayalı uygulamaları bilir ve bu bilgileri müdahalelerinde kullanır.
5. Karar Verme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi: Okul sosyal hizmeti uzmanları, verileri hizmetlerini geliştirmek ve genişletmek için kullanırken aynı zamanda kendi uygulamalarını da değerlendirirler.

6. Kayıt Tutma: Okul sosyal hizmeti uzmanları, okul sosyal hizmeti uygulamalarını planlar, uygular ve değerlendirirken doğru kayıtları ve verileri düzenli olarak tutarlar.
7. İş Yüğü Yönetimi: Okul sosyal hizmeti uzmanları, çalıştıkları okul veya bölgenin eğitimsel hedeflerine uygun olarak görevlerini organize ederler.
8. Mesleki Gelişim: Okul sosyal hizmet uzmanları, öğrencilere ve ailelere her zaman en güncel, en faydalı ve kültürel olarak uygun hizmetleri sağlayabilmek adına sürekli olarak bilgi ve becerilerini artırmaya yönelik çaba sarf ederler.
9. Kültürel Yeterlik: Okul sosyal hizmeti uzmanları, öğrencilerin ve ailelerinin kültürel farklılıklarını anlayarak onlara hizmet sunarlar.
10. Disiplinlerarası Liderlik ve İşbirliği: Okul sosyal hizmeti uzmanları, olumlu bir okul ortamının geliştirilmesine liderlik ederler ve okul yönetimi, öğretmenler, aileler ve toplum uzmanları gibi paydaşlarla işbirliği yaparak hizmetlerin etkililiğini ve erişilebilirliğini artırırılar.
11. Savunuculuk: Okul sosyal hizmeti uzmanları, öğrencilerin eşit eğitim olanaklarına ve hizmetlere erişimini sağlamak için savunuculuk rolünü üstlenirler (NASW, 2012).

2.6.1. Okullarda Sosyal Hizmetin Rolü ve Görevleri

Okul sosyal hizmet uzmanının rolü çok yönlüdür. Okul çalışanlarına danışmanlık yapabilir. Bireysel olarak çocuklarla ve ebeveynlerle, gruplar halinde çalışabilir. Program ve politika geliştirme görevi vardır. 1989 yılında, okul sosyal hizmetinde ABD’de ulusal olarak tanınan 19 uzman grubundan, günlük mesleki rollerinde görevlerin bir listesini hazırlamaları istenmiştir. Sonuç olarak, okul sosyal hizmetinin görevlerine dair 104 görevden oluşan bir liste ortaya çıkmıştır. Bu görevler beş ana görev boyutunda yer almaktadır:

- Çocuklar ve ailelerle ilişkiler ve hizmetler
- Öğretmenler ve okul personeliyle ilişkiler ve hizmetler
- Diğer okulların personellerine hizmetler
- Toplumsal hizmetler

- İdari ve mesleki görevler (Nelson, 1990).

Bu roller, görevler ve becerilerle ilgili daha fazla araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar okul sosyal hizmetin hem çok önemli olduğu hem de sıklıkla ele alındığını dört alanı tespit etmiştir:

- Okul sistemi içinde bulunan diğer elemanlarla istişare yapma ve bu istişareyi mümkün kılan takım çalışması ilişkileri
- Doğrudan hizmette, danışmanlıkta ve program geliştirmede çeşitli rollerde uygulanan değerlendirme
- Bireysel, grup ve aile modalitelerinde çocuklar ve ebeveynlerle doğrudan çalışma
- Okullardaki çocuk gelişimi programlarını geliştirmede destek olma (Constable vd., 1999).

Bu dört alanın temelini sorunun değerlendirmesi oluşturmaktadır. Bir temel beceri olan değerlendirme, diğer tüm alanların temelidir. Değerlendirme, sınıftaki ilişkiler, aile içi ilişkiler ve aile ile okul arasındaki ilişkilerin nasıl olduğunu anlama konusunda sistemli bir yaklaşımdır. Sosyal hizmet uzmanı, müdahale ederken her konuyu değerlendirir. Değerlendirme, daha geniş bir süreç olarak ele alındığında okuldaki program geliştirme ve politika oluşturma için bir temel sağlar. Genellikle daha detaylı bir süreç olan ihtiyaç değerlendirmesi ise, sosyal hizmet uzmanının çalıştığı grubun ihtiyaçlarının tespiti ve bu ihtiyaçların giderilmesi amacı güder (SSWAA).

Amerika Okul Sosyal Hizmeti Derneği (SSWAA)'ne göre okul sosyal hizmetinin görevleri maddeler halinde belirtilmiştir. Derneğe göre okul sosyal hizmetinin görevleri 6 temel başlığa ayrılmaktadır.

Okul sosyal hizmetinin genel görevleri arasında çocuğun yaşadığı ve eğitim hayatını ilgilendiren tüm problemlerin ortadan kaldırmasını sağlamak, engelli çocukların gelişimini kolaylaştırmak, çocuklara danışmanlık vermek, çocukların olumlu gelişimi için stratejiler uygulamak, bireysel ve özel eğitim gereksinimlerinde planlamalar yapmak sayılmaktadır.

Okul sosyal hizmeti öğrencilere yaşanan krizlere müdahale, akademik başarıyı artırmak için destek stratejileri oluşturma, öfke yönetimi ve öğrencinin içinde bulunduğu çatışmaların çözümüne destek olma, çocukların sosyal etkileşim

becerilerinin gelişmesine destek olma, çocuğun kendini ve arkadaşlarını tanıması konusunda destek olma hizmeti vermektedir.

Veliler de okul sosyal hizmetinden de faydalanmaktadır. Okul sosyal hizmetinin velilere karşı da görevleri bulunmaktadır. Bunlar arasında çocuğun okula alışmasında aileler ile birlikte çalışma, ailenin çocuğun başarısı konusunda yaşayacağı stresi azaltma, ebeveynlerin okul ve toplum kaynaklarına ulaşmada ve bunları kullanma konusunda destek olma sayılmaktadır.

Sosyal hizmet mesleği multidisipliner bir meslek olduğu için okullarda da pek çok meslek ile birlikte çalışmaktadır. Bu da diğer meslek elemanlarına karşı görevleri beraberinde getirmektedir. Öğretmenler davranış yönetimi konusunda sosyal hizmet uzmanından destek alabilmektedir. Müdahale edilecek öğrenci veya öğrenci grupları hakkında gerekli bilgileri okulun diğer çalışanlarıyla birlikte tespit etme sosyal hizmetin görevleri arasındadır.

Okul sosyal hizmeti okul ve devlet arasında da bağlantı kurma görevini üstlenmiştir. Öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için kamu kaynaklarını kullanma ve koordine etme, sistemin her çocuğun ihtiyaçlarına etkili bir şekilde yanıt vermesine destek olma, okul ve ailelerin ihtiyaçlarını karşılamak için yeni ve geliştirilmiş okul hizmetlerini müracaatçıya ulaştırma sosyal hizmet uzmanının görevleridir.

Okulların bulunduğu bölgelerdeki diğer kurumlarla çalışmak da sosyal hizmetin görevidir. Birden fazla kaynaktan hizmet alması gereken müracaatçıların bu kaynaklardan koordineli bir şekilde hizmet alması konusunda okul sosyal hizmeti çok kritik bir rol oynamaktadır.

2.6.2. Türkiye’de Okullarda Sosyal Hizmetin Gerekliliği

Ülkemizde hem ilk ve ortaokullarda hem de liselerde öğrenciler ve aileleri pek çok sorunla karşılaşmaktadır. Sosyal, ekonomik ve kültürel etmenler bu sorunların artmasında rol oynamaktadır. Elbette bu sorunlara sebep veren etkenlerin tespiti yapılarak sorun ortadan kaldırılabilir veya en aza indirilebilir. Bu sorunlara çözüm olarak iktidarlar çeşitli politikalar geliştirebilir. Bu çözümlerden biri de eğitim öğretim kurumlarında sosyal hizmetin usulüne uygun olarak yer alması olabilir. Konuya dair Türkiye’de çalışmalar yapılıyor olsa da henüz istenen seviyede değildir. Literatür

çalışmalarında bu konunun sadece 20 yıllık bir döneme sığdığını görebilmekteyiz (Reçber, 2020).

Okullarda öğrenciler ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak pek çok sorun yaşamaktadırlar. Bu sorunlara geçici çözümler denenmektedir. Ancak bu tür çözümler kısa vadeli sonuçlar vererek sorunları temelinden çözememektedir. Bu sebeple bu sorunların çözümü için sosyal hizmetin okullarda var olması ve bunun yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Eğitim-öğretim kurumlarındaki bahsettiğimiz sorunların çözümü için geliştirilen kısa vadeli çözümlerin Fransa'da da var olduğunu ve bunun çok büyük bir sorun oluşturduğunu, Martine Carn Robert Castel'e atıfta bulunarak açıkça belirtmiştir (Carn, 2009: 101), Bu durumda devletin genel politikaları önemlidir. Okullara sosyal hizmetin sokulması devletin elindedir. Okullarda yer alacak ve sosyal hizmet konusunda görev alacak personelin nitelikleri de ön plana çıkmaktadır. Bu rolü üstlenecek personelin gerek çocuk alanın eğitimi gerek ise politikaları uygulama konusunda bilgisi olmalıdır. Bu meslek elemanının sosyal hizmet uzmanı olduğu açıktır (Reçber, 2020).

Bu sorunların çözümünde gerek okul yönetiminin gerekse rehber öğretmenlerin de rolü büyük olacaktır. Ancak aldıkları eğitim ve ilgilendikleri alan bakımından okul yönetimi ve rehber öğretmenler okullarda personel olarak yer alacak sosyal hizmet uzmanlarından statü ve nitelik olarak tamamen farklıdır (Reçber, 2020).

Sosyal hizmet mesleği bireylerin maddi ve manevi olan tüm gereksinimlerini karşılama amacı güden hizmetlerin tümü olarak kabul edilir (Gökgöz, 2020). Okullarda bulunan hiçbir meslek dalının görev tanımında öğrencilerin ve ailelerinin maddi gereksinimlerini karşılamak veya maddi gereksinimleri konusunda yönlendirme yapmak yer almaz. Buna bağlantılı olarak da okul müdürleri, müdür yardımcıları, psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğretmenleri bu konu hakkında eğitim almamaktadır. Bu durum maddi sorun ile ilgili arayışta olan öğrenci ailelerin en kolay ulaşabildiği kurum olan okullardan profesyonel bir destek alamaması ile sonuçlanmaktadır.

Konuyla bağlantılı olarak, Corinne (2014) tarafından yapılan çalışmada okul sosyal hizmet uzmanının aşağıdaki gereksinimlere her birine cevap verebileceği sonucuna

ulaşlmıştır. Bu bağlamda, bir sosyal hizmet uzmanının şu gereksinimlere cevap verebileceği sonucuna varılmıştır:

1. Öğrencilere ev ödevleri, sınavlar ve projeler konusunda destek sağlayarak kişisel gelişimlerine katkıda bulunmak ve kendi sorumluluklarını üstlenmelerini teşvik etmek.
2. Ebeveynler ve öğretmenler tarafından talep edildiğinde tarafsız bir arabulucu olarak çatışmaları çözmek ve gerektiğinde müdahale etmek.
3. Ebeveynler arasındaki çatışmaları ve aile içi değişikliklerden kaynaklanan sorunları takip ederek çözüm önerileri sunmak.
4. Sınıf içi çatışmaların olduğu durumlarda grup çalışmalarıyla davranış sorunlarına müdahale etmek.
5. Davranış sorunları yaşayan öğrencileri uzun bir süre boyunca izlemek ve gerekli destekleri sağlamak.

Ayrıca, öğrencinin sorunlu davranışlarını çözmek amacıyla başka bir okula gönderme önerisinde bulunma yetkisine sahiptir. Ancak, bu son çareye başvurmadan önce sosyal hizmet uzmanı, öğrenciye sosyal hizmet mesleğinin gerektirdiği yöntemleri uygulamaya çalışmaktadır (Corinne, 2014).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma bir nitel araştırma olup olgu bilim araştırma tipiyle yapılmıştır. Araştırmada okul yönetimi ve psikolojik danışmanlık öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Olgu bilim araştırma tipi bir nitel araştırma desenidir. Bireyin bir olgu sonucunda kendisinin olguyu anlamlandırma şekline odaklanır (Baker, Wuest ve Stern, 1992; Creswell, 2021; Jasper, 1994; Miller, 2003; Tekindal, 2021). Bireyin anlık deneyimlerinin tanımlanmasıdır (Edmonds ve Kennedy, 2017). Bir diğer adı fenomenoloji olan olgubilim deseni dünyayı anlamaya çalışan insanların evrensel bir yapıda çalışması için Edmund Husserl tarafından bir program önerilmesi ile gelişmiştir. Olgubilim deseni, bireyin yaşamında elde ettiği deneyimlerden oluşan bilinçli algı ve duyular gibi olguların bilginin başlangıç noktası olduğunu varsayan felsefi anlayışla oluşmuştur (Creswell, 2021; Patton, 2018; Edmonds ve Kennedy, 2017; McLeod, 2011; Kuş, 2003).

Yarı yapılandırılmış görüşmede yapılandırılmış görüşme gibi önceden sorular hazırlanmaktadır. Bu sorular biraz daha esnek olmaktadır (Smith, 2003). Ancak araştırmacı görüşme süresince değişik yan veya alt sorular sorarak görüşmeyi yönlendirebilir. Bu şekilde araştırmacı yanıtların detaylarına inebilir ve geniş bir bilgiye erişebilir. Aynı zamanda araştırılan kişiler de konuyu yönlendirip araştırılan konuya dair ek bilgiler verebilir (Yalçın, 2006).

3.2. Çalışma Grubu

Yapılan literatür taramasında ailelerin ekonomik sorunların çözümü için okul müdür, müdür yardımcısı ve rehber öğretmenleri tercih ettiği görülmüştür. Bu sebeple okul çalışanları olarak okul müdürleri, okul müdür yardımcıları ve rehber öğretmenler çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu kolayda örnekleme yöntemiyle seçilmiş İstanbul ilindeki 8 ilkokuldan oluşmaktadır. Bu 8 okul, Sultangazi’de bulunan Cebeci Sultan Çiftliği İlkokulu ve İvat Turhan İlkokulu,

Kadıköy’de bulunan Göztepe İlkokulu ve İlhami Ahmed Örnekal İlkokulu, Bayrampaşa’da bulunan Şair Şinasi İlkokulu, Bahçelievler’de Şirinevler Mehmet Şen İlkokulu, Gaziosmanpaşa’da bulunan Şükrü Yemencioğlu İlkokulu, Fatih’te bulunan Topkapılı Mehmet Bey İlkokulu’ndan oluşmaktadır. Toplamda 7 okul müdürü, 11 müdür yardımcısı ve 10 rehber öğretmen araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak katılımcıların sosyo-demografik yapılarını öğrenme amacıyla sosyo-demografik bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmanın amacına ulaşmak için katılımcılarla araştırmacı tarafından hazırlanmış 13 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

3.3.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Araştırmada katılımcıların sosyo-demografik bilgilerinin alındığı bir form kullanılmıştır. Formda katılımcının sırasıyla yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim durumu, mesleği (psikolojik danışmanlık ve rehberlik, müdür ve müdür yardımcısı), mesleğini kaç senedir yaptığı ve şu an çalıştığı okulda kaç senedir bulunduğu sorulmuştur.

3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Çalışmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği bir nitel veri toplama aracıdır. Yarı yapılandırılmış görüşme açık uçlu sorulardan oluşur. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularının cevapları sabit değildir. Soruları cevaplarında araştırmacı beklemediği cevaplar alabilir, beklemediği konulara girilebilir. Araştırmacı detayını merak ettiği soruları derinlemesine sorabilir ve ayrıntılı cevaplar alabilir (Given, 2008: 810- 911).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği katılımcıların kendilerini daha iyi ifade etmelerine fırsat verebilir. Araştırma konusunda detaylı ve derin bilgi sağlayabilir ve analizde de kolaylık yaratabilir (Merriam & Tisdell, 2016: 111).

Yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanırken literatür taranmış, ailelerin yaşadığı ekonomik sorunlar hakkında bilgiler edinilmiş ve güncel yönetmeliklerde okul çalışanlarının iş tanımları öğrenilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlandıktan sonra pilot olarak bir görüşme yapılmıştır. Pilot görüşme ile beraber derinlemesine sorulacak sorular hakkında ön bilgi sahibi olunmuştur.

Görüşmelerin yapılması için İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmış, görüşme sorularının oluru İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü onay ve kabulünden geçmiştir.

Görüşmeler katılımcıların kendi deneyimlerini ele alarak ilgili konu ve durumlar hakkında derinlemesine bakış açısı elde etme amacı güder (Patton, 1987). Elde edilmek istenen verilere ulaşılması için harcanan tüm çaba görüşme tekniğinde gözükmemektedir (Türnüklü, 2000).

3.4. Verilerin Toplanması

Veriler toplanmadan önce görüşmelerin yapılacağı okullara gidilerek okul müdürlerinden izin alınmıştır. Katılımcı okullardan bazılarında rehber öğretmen olmaması dolayısıyla, bazı okullarda da müdür yardımcısı bulunmaması sebebiyle yalnızca o okulda bulunan müdür ve rehber öğretmen veya müdür ve müdür yardımcısı ile görüşme yapılmıştır. Aynı zamanda müdürlerin çok yoğun çalışması sebebiyle bazı okullarda müdürler ile görüşme yapılamamıştır. Görüşmelerin tamamı görüşülen kişilerin okuldaki odasında yapılmıştır. Görüşmeler sırasında odada araştırmacı ve katılımcı dışında kimsenin bulunmamasına özen gösterilmiştir.

Veriler toplanmadan önce katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilmiş ve gönüllü olur formu imzalatılmıştır. Görüşmeler 10 ila 15 dakika arasında sürmüş, soruların hepsi sorulmuş ve soruların hepsine cevap verilmiştir. Görüşmeler 29/05/2023 - 29/09/2023 tarihleri arasında yapılmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Veriler tüm sorular ve cevapları ile birlikte MAXQDA nitel veri analiz programına işlenmiştir. Sorulan sorulara verilen cevaplar dışında katılımcı tarafından eklenen ekstra bilgiler "ek cevaplar" başlığı altında toplanmıştır. Sorulara verilen cevaplar tek

tek incelenmiş, cevaplar içerisinde bulunan benzer temalar aynı başlıklar altında toplanmış ve kodlanmıştır. Her soruya verilen cevaplar kategorilendirilmiş ve alt başlıklar oluşturulmuştur. Bu başlıklar alt-kod olarak MAXQDA programına işlenmiştir.

Katılımcıların katıldıkları okul ve o okuldaki meslekleri kodlamaya tabi tutulmuştur.

Kodlamada “O” harfi “Okul” kelimesini temsil etmektedir. “O” harfinden sonra gelen sayı okulun numarasını belirtmektedir. Örneğin “O5” beş numaralı okulu belirtmektedir.

Okul numarasından sonra gelen harf ve rakam meslek ve o mesleğe dair numarayı belirtmektedir. Okul numarası ile meslek ve meslek numarası arasında “-” işareti kullanılmıştır.

“M” harfi müdürü,

“Y” harfi müdür yardımcısını,

“R” harfi rehber öğretmeni temsil etmektedir.

Örneğin, üç numaralı okuldaki ikinci rehber öğretmeni belirtmek için “O3-R2” şeklinde kodlama yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Demografik Bilgiler

Araştırmaya katılan müdür, müdür yardımcıları ve rehber öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler bu başlık altında frekans ve yüzde değerleriyle verilmiştir.

Tablo 4.1: Katılımcıların Yaş Aralığı

Yaş	Frekans	Yüzde
19-25	1	3.57
26-35	7	25.00
36-45	11	39.29
46-55	8	28.57
56 ve üstü	1	3.57
Toplam	28	100.00

Tablo 4.1’de görüldüğü üzere 28 katılımcının 1’i (%3.57) 19-25 yaş aralığında, 7’si (%25.0) 26-35 yaş aralığında, 11’i (%39.29) 36-45 yaş aralığında, 8’i (%28.57) 46-55 yaş aralığında ve 1’i (%3.56) 56 yaş ve üzerindedir.

Tablo 4.2: Katılımcıların Cinsiyetleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	16	57.14
Kadın	12	42.86
TOPLAM	28	100.00

Tablo 4.2’ de görüldüğü üzere 28 katılımcının 16’sı (%57.14) erkeklerden, 12’si (%42.86) kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 4.3: Katılımcıların Medeni Durumu

Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Evli	21	75.00
Bekâr	7	25.00
Toplam	28	100.00

Tablo 4.3’de görüldüğü üzere 28 katılımcının 21’i (%75.0) evli bireylerden, 7’si (%25.0) bekâr bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 4.4: Katılımcıların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Üniversite ve Üstü	28	100.00
Ortaokul	0	0,00
Lise	0	0,00
İlkokul	0	0,00
Toplam	28	100.00

Tablo 4.4’de görüldüğü üzere 28 katılımcının 28’i (%100) üniversite veya lisansüstü mezunlardan oluşmaktadır.

Tablo 4.5: Katılımcıların Meslekleri

Meslek	Frekans	Yüzde
Müdür	7	25.00
Müdür Yardımcısı	11	39.29
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	10	35.71
Toplam	28	100.00

Tablo 4.5’te görüldüğü üzere 28 katılımcının 7’si (25.0) okul müdürlerinden, 11’i (%39.29) okul müdür yardımcılarında, 10’u (%37.71) psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğretmenlerinden oluşmaktadır.

Tablo 4.6: Katılımcı Kaç Senedir Bu Mesleği Yapıyor

Sene	Frekans	Yüzde
1	1	3.57
2	1	3.57
3	0	0.00
4	0	0.00
5	2	7.14
6 ve Üstü	24	85.71
Toplam	28	100.00

Tablo 4.6’da görüldüğü üzere 28 katılımcının 1’i (%3.57) 1 senedir, 1’i (%3.57) 2 senedir, 2’si (%7.14) 5 senedir, 24’ü (%8.71) 6 sene ve daha süredir mesleklerini icra etmektedir.

Tablo 4.7: Katılımcı Kaç Senedir Bulunduğu Kurumda Çalışıyor

Sene	Frekans	Yüzde
1	3	10.71
2	4	14.29
3	5	17.86
4	0	0.00
5	3	10.71
6 ve Üstü	13	46.43
Toplam	28	100.00

Tablo 4.7’de görüldüğü üzere 28 katılımcının 3’ü (%10.71) 1 senedir, 4’ü (%14.29) 2 senedir, 5’i (%17.86) 3 senedir, 3’ü (%10.71) 5 senedir, 13’ü (%46.43) 6 sene ve daha fazla süredir görüşmenin yapıldığı kurumda çalışmaktadır.

4.2. Görüşme Sorularına Verilen Cevaplar

Görüşmelerin yapıldığı okullardan 1 numaralı okul Cebeci Sultan Çiftliği İlkokulu, 2 numaralı okul Göztepe İlkokulu, 3 numaralı okul İlhami Ahmed Örnekal İlkokulu, 4 numaralı okul İvat Turhan İlkokulu, 5 numaralı okul Şair Şinasi İlkokulu, 6 numaralı okul Şirinevler Mehmet Şen İlkokulu, 7 numaralı okul Şükrü Yemencioğlu İlkokulu, 8 numaralı okul ise Topkapılı Mehmet Bey İlkokuludur.

Okulların hepsi İstanbul’da yer almaktadır. Cebeci Sultan Çiftliği İlkokulu ve İvat Turhan İlkokulu Sultangazi ilçesinde yer almakta olup okul çalışanlarının ifadelerine göre çocukların aileleri İstanbul’da görece yoksulluk düzeyinde ortalamanın altında kalmakta, Göztepe İlkokulu ve İlhami Ahmed Örnekal İlkokulu Kadıköy ilçesinde yer almakta ve okul çalışanlarının ifadelerine göre aileler görece yoksulluk bakımından ortalamanın çok üstünde yer almaktadır. Bahçelievler ilçesinde yer alan Şirinevler Mehmet Şen İlkokulunda okul çalışanlarının ifadesine göre aileler İstanbul’da görece yoksulluk düzeyine bakımından çok düşük seviyede yer almaktadır. Bayrampaşa’da

müdürlerinden bir tanesi öğretmenler aracılığı ile tespitlerin yapıldığını ve ev ziyaretlerinin gerçekleştirildiğini belirtmiştir:

O1-M1: “Genelde öğretmenler aracılığıyla biz tespit ediyoruz. Gerçekten mağdur olan velilere yardımcı olmaya çalışıyoruz. Ev ziyaretleri yapıyoruz. Öğretmenler ve zaman zaman rehber öğretmenler ev ziyareti gerçekleştiriyor.”

Aynı okulda bulunan rehber öğretmen tarafından, öğrenci tanıma formlarının öğrenciler aracılığı ile doldurulduğu ve bu formların değerlendirilerek ekonomik zorluk çeken ailelerin tespit edildiği ifade edilmiştir:

O1-R2: “Öğrenci tanıma formlarını öğrenciler aracılığıyla velilere gönderiyoruz. Veliler bu formları doldurup bize getiriyorlar biz de bu formları değerlendirip tespitlerde bulunuyoruz.”

Bir okulda her yılın kasım ayında rehber öğretmenler tarafından sınıf öğretmenlerinden risk haritası oluşturulması istenmektedir. Bu risk haritasında ekonomik durum bilgisinin de yer aldığı rehber öğretmen tarafından belirtilmiştir:

O5-R1: “Genellikle öğretmenler yönlendiriyor. Bazı durumlarda bizim ulaştığımız da oluyor. Genellikle sınıf öğretmenleri ile iletişim daha çok oluyor. Her yıl kasım ayında sınıf öğretmenlerinden rehberlikle beraber sene başında sınıf risk haritası oluşturulmasını istiyoruz. Bu haritada ekonomik durum da yer alıyor.”

Başka bir okulun rehber öğretmeni de aynı şekilde sene başında bir risk haritasının oluşturulduğundan bahsetmiştir. Ekonomik sorunlar ile rehberlik servisinin pek fazla ilgilenmediğini belirtmiştir:

O7-R1: “Sene başında risk haritası oluşturuluyor ve sınıf öğretmenleri tarafından riskli öğrenciler tespit ediliyor. Bu bilgiler okul aile birliğine geliyor. İdare ve okul-aile birliği öncelikli yardımı ayarlıyor. Maddi konularla genellikle müdür, müdür yardımcıları ve okul aile birliği ilgileniyor. Eğitim tedbiri alınması gerekiyor ise rehber öğretmenler de müdahale edebiliyor. Maddi anlamda başvurular rehberlik servisine pek gelmiyor.”

Topkapılı Mehmet Bey İlkokulu'nun müdürü ekonomik sorun yaşayan aileleri genellikle kayıt sırasında tespit ettiklerini belirtmiştir. Ancak buna karşın buldukları konumda yaşayan aile profili itibarıyla bu okulda bu tarz sorunların çok fazla olmadığı ifade edilmiştir:

O8-M1: *“Öğrencilerin genel durumlarını takip ediyoruz özellikle kayıt sırasında. Ekonomik durumu zayıf olduğunu düşündüğümüzde o aileleri çağırıyoruz bir şeye ihtiyaçları olup olmadığını soruyoruz. Bu kurumda çok fazla bu durumla karşılaşmıyoruz. Bu kurum İstanbul'da ekonomik olarak ortalamanın biraz üstünde yer alıyor. Genelde üniversite mezunu asgari ücretin üzerinde maaş alan velilerimiz var.”*

Sultangazi ilçesinde bulunan İvat Turhan İlkokulu müdürü ailelerin genellikle ekonomik sorunların çözümü için kendilerinin başvurduğunu ancak bazı durumlarda sınıf öğretmenleri tarafından da tespit edilebildiğini ifade etmiştir. Müdürün ifadesinde farklı boyutlarda yaşanan ekonomik sorunların çözümü için farklı çözüm stratejilerin geliştirildiği görülmektedir.

O4-M1: *“Çoğunlukla kendileri başvuruyor. Ancak bazı durumlarda sınıf öğretmeni sınıfta bir şey görebiliyor ve bunu bize iletiyor. Böyle durumlarda biz müdahale ediyoruz. Ekonomik sıkıntısı olan aileleri tespit edip listeleyip bazı kurumlara bu listeyi yollayabiliyoruz. Çoğu şeye ilkokul olduğu için sınıf öğretmenleri sınıfa fazlasıyla hâkim. Çoğu basit ekonomik sorunlar sınıf öğretmeni önderliğinde çözülüyor. Ancak duyma kaybı yaşayan bir öğrencimizin işitme cihazı bozulmuştu, bu sebeple bana gelmişlerdi. Biz de çevreden tanıdığımız iş adamlarıyla bu sorunu çözmüştük. Kendi şahsi çevrem sayesinde halledebilmiştik. Sultangazi Kızılay yönetim kurulundayım.”*

Topkapılı Mehmet Bey ilkokulunda çalışan müdür yardımcısı ifadesinde ailelerin genellikle ekonomik yardım konusunda diğer resmî kurumlardan yeterli destek göremediklerinde okullara başvurduğunu belirtmiştir:

O8-Y1: *“Daha çok okula başvuruyorlar. Eğer nereye gideceğini biliyorsa kaymakamlığa gidiyorlar. Genelde orada yetkili biriyle görüşemedikleri için daha detaylı bilgi almak amacıyla okula geliyorlar. Kaymakamlıktan geri dönüş olmayınca okula gelen de oluyor.”*

Bir okul müdür yardımcısı rehberlik aracılığı ile veya okul idaresi ile direkt müdahalede bulduklarını ve öğretmenler aracılığı ile bilgi sahibi olduklarını belirtmiştir:

O4-Y1: *“Yaptığımız araştırmalar sonucunda da rehberlik aracılığıyla veya direkt müdahale ediyoruz. Genellikle öğretmenler aracılığıyla velilerin durumu hakkında bilgi sahibi oluyoruz.”*

Şirinevler Mehmet Şen İlkokulu müdür yardımcısı idare rehberlik ve sınıf öğretmenleri ile birlikte ev ziyaretleri yaptıklarını belirtmiştir.

O6-Y1: *“Bazen kendileri geliyor. Bazen sınıf öğretmenleri aracılığıyla biz tespit ediyoruz. Ev ziyaretleri yapıyoruz. Genelde devamlılıklarıyla ilgili, çocuk çalıştırma, dilencilik gibi durumlarda ev ziyaretleri yapıyoruz. İdare ve rehberlik birlikte. Sınıf öğretmenleri de geliyorlar.”*

Şirinevler Mehmet Şen İlkokulu müdürü ekonomik sorun yaşayan aileleri pek çok şekilde tespit edebildiklerini belirtmiştir. Okulda beslenme veya ihtiyaç eksikliğinin görülebilir olması bu tespit yollarından biridir. Müdür aynı zamanda bu durumlara karşı okulun çaresiz olduğunu belirtmiştir:

O6-M1: *“Okul da tespit edilebiliyor. Örneğin nakil öğrencilerde veya kaydolan öğrencilerde maddi durum sıkıntılıysa orada bulunan personel tarafından dikkat edilebiliyor. Kayıt sırasında veli de bazen ekonomik durumunun kötü olduğunu nereden yardım alabileceğini soruyor. Diğer taraftan sınıf öğretmenleri de dikkat edebiliyor. Beslenmelerinden veya ihtiyaç eksikliğinden anlaşılabilir. Bizim gibi okulların maddi destek anlamında çok yapabileceği bir şey yok. Okulun maddi imkânları kısıtlı.”*

Bir müdür yardımcısı sınıf öğretmenleri üzerinden ekonomik sorunların idareye belirtildiğini ifade etmiştir.

O7-Y1: *“Her ikisi de oluyor. Biz fark edemezsek velinin kendisi de geldiği oluyor. Genellikle sınıf öğretmenleri fark ediyor. Çocuk günün yarısını öğretmenle geçiriyor. Beslenme, kıyafetin yırtık olup olmaması gibi gözlemler sonucunda çocuğun ekonomik durumu ile ilgili bir kanı oluşuyor. Öğretmen okul idaresi veya okul aile birliğinden talepte bulunuyor. Bu şekilde velilerle görüşüp destek olmaya çalışıyoruz.”*

“Ekonomik sorun yaşayan ailelerin çözümü okulda arıyor olması hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu ile ailelerin ekonomik sorunlarını çözmek amacıyla neden okula geldiklerini müdür, müdür yardımcısı, rehberlik öğretmen görüşleriyle öğrenmek amaçlanmıştır.

Şair Şinasi İlkokulu müdürü ailelerin okulu yardım dağıtan bir hayır kurumu olarak görebildiğini bu durumun çevredeki ailelerin yapılan yardımlar hakkında birbirlerine bilgi vermesinden kaynaklandığını belirtmiştir:

O5-M1: *“Vatandaşlar bazen yardım etmek için okula ayakkabı, kıyafet, yiyecek getiriyorlar. E bunlar dağıtılıyor tabi. Haberi alan veli geliyor. Hatta bazen direkt para getirip dağıtmamızı isteyenler bile oluyor. Okulun evlere yakın olmasının da etkisi vardır.”*

Şair Şinasi İlkokulunda bulunan bir rehber öğretmen de aynı şekilde sosyo-ekonomik bakımdan düşük düzeydeki bölgelerde okullar tarafından yapılan yardımların velilerin okulları bir yardım-hayır kurumu olarak görmesine sebep olduğunu belirtmiştir:

O5-R2: *“Bu okuldan okula değişiyor. Okulda çözüm odaklı yaklaşan çok çalışan var. Sosyo-ekonomik olarak düşük düzeydeki bölgelerde okula yapılan yardımlar velilere ulaştırılıyor. Bu da velilerin okulu yardım kurumu olarak görmesine sebep oluyor.”*

Bir müdür yardımcısı ailelerin yardımsever olması, ülkemizde yardım kültürünün gelişmiş olması sebebiyle ailelerin okula yardımda bulunması, okulların da bu yardımları ihtiyaç sahibi ailelere ulaştırması sebebiyle ailelerin okullara ekonomik destek talebiyle geldiğini ifade etmiştir:

O7-Y1: *“Milletimizin yardımsever olması sebebiyle kendilerini rahat hissediyorlar. Yaklaşık 2000 tane velimiz var. Bunların en az 300 tanesi yardım etmeye meyilli veliler. Okuldan talep olmamasına karşın veliler kendileri gelip yardım etmek istiyorlar. Bizler yardım etmek isteyen ve yardım talebi olan veliler bir araya getirip aracı olmaya çalışıyoruz.”*

Topkapılı Mehmet Bey İlkokulunda bir müdür yardımcısı okulun resmi bir devlet kurumu olması sebebiyle ekonomik sorunlarının çözülebileceğini düşünerek ailelerin okula başvurduğunu, aslında okulun bir yardım kuruluşu olmadığını bildikleri halde

ailelere destek vermeden kapıdan döndürmeyeceklerini bildikleri için okulu tercih ettiklerini ifade etmiştir.

O8-Y2: *“Bilmiyorlar. Ne yapacaklarını bilmiyorlar. Okul bir devlet kurumu olduğundan yardıma ulaşabileceklerini düşünüyorlar. Bazen belediyeden veya kaymakamlıktan yardım geliyor. Biz de bunları dağıtıyoruz. Bunlar da ailenin gözünde bizi yardım kuruluşu görmesine sebep olabiliyor. Yardım kuruluşu demek doğru olmayabilir aslında biliyorlar yardım kuruluşu olmadığımızı ama buradan bir şeylere ulaşabileceklerini de biliyorlar.”*

Katılımcılardan bazıları ailelerin okulun kolay erişilebilir ve evlerine yakın olması, okul çalışanlarının aileler ile yakın ilişki kurabilmesi ve nitelikli personeller olması, yetkili kişilerle olan iletişim kolaylığı, ailelerin okullara zaten sık sık geliyor olması sebebiyle okullara ekonomik sorunların çözümü için geldiklerini ifade etmişlerdir:

O1-Y1: *“Okul kolay ulaşılabilir bir konumda. Velinin her gün gidebileceği bir devlet kurumu yok. Ancak okula her gün gelebiliyorlar. Okul velilerin gözünde devlet kurumundan ziyade bir komşu gibi. O rahatlıkta hissediyorlar. Okul çalışanları birçok devlet kurumuna göre daha sıcak davranıyor velilere. Kimseye açamadıkları sorunları okul çalışanlarına, öğretmenlere, idareye paylaşıyorlar.”*

O3-M1: *“Okulda herkes yardım sever. Müdür, müdür yardımcısı gibi yetkililere çok hızlı ulaşılabilir. Diğer kurumlarda müdürle konuşmak neredeyse imkânsız.”*

O5-R1: *“Diğer devlet kurumlarındaki memurların iletişim tarzının bunda büyük etkisi var. Okulda öğretmenler diğer devlet kurumlarından farklı bir davranış sergiliyorlar. Aileler okullarda kendilerini daha iyi ifade ediyorlar. Aynı zamanda zaten okula başka sebeplerle veliler uğradığından bu gibi sorunları da araya sıkıştırıyorlar. Oturulan konumun da bunda etkisi var. Ulaşım daha kolay.”*

O7-M1: *“Okul çok sıcak bir ortam. Öğrenciler gününün çoğunu burada geçiriyor. Veliler de çocuklarının bu kadar vakit geçirdiği ortama doğal olarak bağlanıyorlar. Okula neredeyse her gün geliyorlar. Kendilerine muhatap bulma konusunda zorlanmıyorlar ve prosedürleri atlatmak zorunda değiller. Çevrelerinden de ekonomik durumu iyi olan ailelerin okula bağışlar*

yaptıklarını duyuyorlar. Bu gibi pek çok neden velinin okulda rahat hissetmesine sebep oluyor.”

O7-Y3: “Devlete ait ulaşılabilecek en yakın kurum okullar. Velinin en çok güvenebileceği insanlar da okul çalışanları. Belediye veya sosyal hizmet merkezlerine gitmeye çekiniyorlar. Okullarda veliler kendilerini daha rahat hissediyorlar. Okulu aileden biri olarak görüyorlar. Sorunlarını dile getirirken okulu daha yakın hissediyorlar. Öğretmenlerin merhamet duygusunun çok yüksek olması da bu sebeplerden birisi.”

Bir okul müdürü okulun kolay ulaşılabilir olması sebebiyle devlet tarafından aileye ulaşma mekanizması olarak kullanıldığını belirtmiştir:

O4-M1: “Bir vatandaşın devlete ulaşabileceği en kolay yer okul. Hem konum açısından hem muhatap bulabilme açısından. Her gün okula geliyorlar. Öğretmen artık aileden biri. Bunun getirdiği rahatlık sebebiyle olduğunu düşünüyorum. Arada bir prosedür yok. Devlet de bundan yararlanıyor. Okul üzerinden ulaşıyor aileye.”

Görüşmeye katılan beş kişi ailelerin kaymakamlık ve belediye gibi ekonomik desteğe ulaşılabilen kurumlarda yeterince destek alamadıkları, doğru iletişim kurulamadığı ve çalışanların niteliksizliği gibi sebeplerden dolayı bu gibi kurumlar yerine okulları tercih ettiklerini ifade etmişlerdir:

O1-M1: “Herhangi bir yere ulaşamamış, bilgisi olmayan, psikolojik olarak kendini açamayan ailelerle genellikle biz ilgileniyoruz. Okulda çözüm arayan veliler genellikle kaymakamlık veya belediyelerden yeterince yardım alamayan veliler oluyorlar.”

O5-R1: “Diğer devlet kurumlarındaki memurların iletişim tarzının bunda büyük etkisi var. Okulda öğretmenler diğer devlet kurumlarından farklı bir davranış sergiliyorlar. Aileler okullarda kendilerini daha iyi ifade ediyorlar. Aynı zamanda zaten okula başka sebeplerle veliler uğradığından bu gibi sorunları da araya sıkıştırıyorlar. Oturulan konumun da bunda etkisi var. Ulaşım daha kolay.”

O8-Y1: “Bunun sebebi daha çok öğretmene ve idareye ulaşım kolaylığından kaynaklı. Diğer kurumlarda memurlar bile yeterince ilgilenmiyor. Yetkili görmeleri mümkün bile değil.”

Bir müdür yardımcısı ailelerin belediye ve kaymakamlık gibi kurumlardan ailelerin okullara yönlendirildiğini ifade etmiştir:

O6-Y1: *“Aslında belediye ve kaymakamlığa da gidiyorlar ama oralar bile okula yönlendiriyor. Etraftan okul aile birliğinin yaptıkları yardımları da duyanlar daha çok okula geliyorlar.”*

Şirinevler Mehmet Şen İlkokulunda görev yapan müdür yardımcısı okulun bulunduğu çevreyi taşra mahallesi olarak nitelemektedir. Müdür yardımcısı ekonomik düzeyin düşük olduğu yerlerde ailelerin okulları her işlerini halledebilecekleri ve her konuda danışabilecekleri bir yer olarak gördüklerini ifade etmektedir.

O4-Y1: *“Burası bir nevi taşra mahallesi. Genel itibariyle böyle bir bölgede ulaşabilecekleri devlet kurumu olarak okulu görüyorlar. Okul onlar için her şey. Bütün sorunlarına burada çözüm arıyorlar. Hiçbir şey olmasa dahi herhangi bir konuda okula sorup danışmak istiyorlar. Bu genelde kırsal, taşra, köy gibi yerlerde olan bir davranış. Ekonomik düzeyin düşük olduğu yerlerde görülen bir davranış. Okul her türlü daha kolay ulaşılabilir bir yer. Randevu sistemi yok. Direkt konuşabiliyoruz.”*

4.2.2. Okul Yetkililerinin Yönlendirme Becerilerine Dair Bulgular

Görüşülen okul yetkililerin ailelerin ekonomik sorunlarının çözümü için doğru yönlendirmeler yapabilmesine yönelik ne tür eğitimler aldığı, “Ekonomik sorun yaşayan ailelerin sorunlarını çözebilecekleri kurumlara yönlendirilmesi konusunda aldığımız eğitimler nelerdir?” sorusuyla anlaşılacak istenmiştir. Katılımcıların bir kısmının formal bir eğitim almadığı, yönlendirmeleri yaşadıkları tecrübeler ile yaptıkları ifade edilmiştir:

O4-Y1: *“Eğitimimiz yok. Bazen resmi kanallardan bilgilendirme yazıları gelebiliyor. Belediye veya sosyal hizmetlerden kampanyalar hakkında bilgi gelebiliyor.”*

O4-M1: *“Formal bir eğitim yok. Süreçteki tecrübeyle öğreniyoruz.”*

O7-Y1: *“Herhangi bir eğitimimiz yok. Tamamen insani ve vicdani bir şekilde tecrübemizle yardımcı olmaya çalışıyoruz. Yönlendirmeler yapıyoruz. Bazen okula iş insanları kıyafet getiriyorlar. Okul aile birliği aracılığı ile dağıtıyoruz.”*

O7-Y3: *Sosyal hizmetlere yönlendirdiğimiz çok oluyor. Ancak bu konuda çok fazla detay ve şart var. Bir eğitim almadım. Detaylı bilgilere sahip değilim.*

O7-R2: *“Herhangi bir eğitim almadım. Daha çok bilgilendirilmek isterdim.”*

Görüşülen yetkililerden ikisi herhangi bir eğitim almadıklarını ve bir eğitime gerek olmadığını belirtmiştir.

O5-M1: *“Bir eğitim almadım. Bu konuda eğitim almamıza gerek yok. Bilgimiz yetersiz olabilir. Ancak mesleğimizi buna yöneltmek istemeyiz.”*

O7-M1: *“Herhangi bir eğitim almadım. İşimiz eğitim olduğundan dolayı bu konu bizim alanımıza girmiyor.”*

Görüşülen yetkililerden ikisi kısmen bir eğitim aldığını belirtmiştir.

O1-M1: *“Bir seminer gerçekleşmişti ancak yeterli değildi. Çok fazla ilgi çekmedi.”*

O5-R1: *“Detaylı eğitim almadım. Hizmet içi katılan çalışmalarla, çalışma sürecinde öğrenebildiğim kadar öğrendim.”*

Bir müdür yardımcısı sosyal hizmet seminerine katıldığını ancak bunun yetersiz olduğunu belirtmiştir:

O7-Y2: *“Yardımcı olmaya çalışıyoruz ancak bir eğitimimiz yok. Sosyal hizmet semineri aldık ancak yetersiz.”*

Katılımcılardan sadece bir rehber öğretmen tam eğitim aldığını bunun da kendi katıldığı bir proje sebebiyle olduğunu ifade etmiştir.

O4-R1: *“Ben normalde bir projede görev yapıyorum. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından eğitim aldım. Milli Eğitim Bakanlığından eğitim aldım. Çok biliyorum diyemem ancak en azından bana ekonomik sorunla gelen veliyi nereye yönlendireceğimi biliyorum.”*

“Ekonomik sorun yaşayan öğrencilerin veya ailelerin yararlanabileceği destekler hakkında güncel bilgileri nerelerden takip ediyorsunuz?” sorusunda okul yetkililerinin güncel mevzuat, yerel yönetim ve kaymakamlıkların yaptığı güncel destekler hakkında bilgileri nerelerden edindiğini öğrenmek amaçlanmıştır. Bu sorunun cevapları 5 ayrı alt kategoriye ayrılmıştır. Görüşme yapılan katılımcılardan 19’u güncel bilgileri takip etmediğini belirtmiştir.

O1-M1: *“Takip etmiyorum açıkçası. Çok değişken durumlar oluyor.”*

O1-R2: *“Pek takip etmiyorum. Kulaktan duyma bilgiler ile yardımcı oluyoruz.”*

O5-Y2: *“Takip etmiyorum. Yönlendirmeye çalışıyoruz.”*

O5-R1: *“Yasal mevzuat kısımları takip etmiyorum. En fazla yönlendirebileceğim kurumlarla ilgili bilgi sahibiyim.”*

O5-R2: *“Sosyal yardımlaşmaya ve belediyelere yönlendirme yapıyoruz. Bunun dışında bir bilgi takip etmiyorum.”*

O7-M1: *“Bireysel olarak güncel bilgileri takip etmiyorum. Yasalar üzerinden değil ancak bireysel destek ile yardımcı olmaya çalışıyoruz.”*

O7-Y1: *“Kaymakamlık ve sosyal hizmetlere yönlendirmeler yapıyoruz. Güncel bilgilere sahip değilim. Genel hatlarıyla bilgim var ancak detaylı bilgi sahibi değilim.”*

O8-Y1: *“Genel bilgimiz yok genelde kaymakamlığa gönderiyoruz. Orada işliyor süreç. Takibini yapamıyoruz tabi.”*

Bazı katılımcılar ifadelerinde güncel bilgileri belediye sayfalarından takip ettiklerine yer vermişlerdir.

O1-Y1: *“İBB'nin burs verme durumları hakkında bazı durumlarda resmi yazışmalarla bilgi alıyoruz. İnternet ve sosyal medya, belediye sayfalarından, duyurulardan, televizyondan denk geldiğimiz zaman bilgi ediniyoruz.”*

O7-R1: *“Takip ediyoruz, bursluluk sınavlarını belediyelerden takip ediyoruz. Bu haberleri de okulun Instagram sayfasından paylaşıyoruz. Psikolojik ve sosyal hizmet yardımlar konusunda ücretsiz bir hizmet gördüğümüzde bunu araştırıyoruz.”*

O8-M1: *“İnternet üzerinden, kaymakamlık ve MEB web sayfaları üzerinden takip ediyorum.”*

Katılımcıların bir kısmı güncel bilgilere sosyal medya üzerinden ulaştıklarını belirtmiştir.

O2-Y1: *“Genellikle çevreden duyduğumuz şeyler veya sosyal medya.”*

O4-Y2: *“Sosyal medya, tecrübeyle öğreniyoruz.”*

O8-R1: *“Sosyal medya, bazen e-postalar geliyor belediyelerden.”*

Görüşmeye katılan müdür, müdür yardımcısı ve rehber öğretmenlerden beş tanesi güncel bilgileri resmi yazışmalardan takip ettiklerini ifade etmişlerdir.

O4-Y1: *“Resmi kanallardan gelen bilgileri velilerle paylaşıyoruz. Özellikle ekonomik durumu kötü olduğundan eminsek direkt olarak iletişime geçiyoruz. Güncel bilgileri bu şekilde takip ediyoruz.”*

O5-M1: *“Takip ediyorum bazen bize resmi yazılarla bilgi geliyor. Çevremiz söylüyor bazen personel bilgi veriyor.”*

O8-Y2: *“Bazen yazı geliyor. Şu tarz bir yardım var şeklinde. Öyle haberdar oluyoruz.”*

Katılımcılardan ikisi resmi makamlarda bulunan tanıdık kişilerden aldıkları bilgiler ile güncel bilgilere ulaştıklarını ifade etmişlerdir.

O7-Y3: *“Gaziosmanpaşa sosyal hizmetler müdürü ile tanışıklığımız olduğundan buradan bilgi aldık. Daha öncesinde hiçbir bilgin yoktu sosyal hizmetle ilgili. Ancak bunun dışında güncel bilgiye sahip değilim. Tabi bu konuda sosyal hizmetin de halka kendini tanıtamadığını düşünüyorum.”*

O8-R2: *“Talep geldiği zaman internet üzerinden araştırıyorum. Etrafımdan öğreniyorum.”*

4.2.3. Ekonomik Sebeplerle Okula Başvuran Ailelere Okul Yetkililerinin Bakış Açısına Dair Bulgular

“Ekonomik sorun yaşayan ailelerin yararlanabilecekleri destek ve yasalar hakkında bilgi derecelerinin nasıl olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu ile ekonomik sorun yaşayan velilerin yararlanabileceği yasalar hakkında yine velilerin ne kadar bilgi sahibi olduğunu okul yetkililerinin bakış açısından öğrenmek amaçlanmıştır. Sultangazide yer alan Cebeci Sultan Çiftliği İlkokulunda görev yapan müdür yardımcısı ailelerin bilgi sahibi olmadığını bunun sebebinin de ihtiyaç sahibi olan ailelerin eğitim ve bilgi düzeylerinin düşük olmasına ilişkilendirildiği görülmüştür:

O1-Y1: *“Kesinlikle bilgi sahibi değiller. Sosyal yardıma ihtiyacı olan ailelerin eğitim düzeyleri düşük oluyor genellikle. Çoğu zaman bilgi sahibi olmuyorlar. Nereye başvuracaklarını nereden yardım alabileceklerini bilmiyorlar.”*

Bazı katılımcılar ailelerin bilgi sahibi olmadıklarını, destek almak amacıyla başvuru yaptıkları yerlere bilinçsizce gittiklerini bu sebeple de genellikle haklarından yararlanamadıklarını belirtmişlerdir:

O4-Y1: *“Hiç bilgi sahibi değiller. İllaki bir bilgilendirme bekliyorlar. Kaymakamlığa da başvuruyorlar ancak tamamen bilinçsiz bir şekilde.”*

O4-Y2: *“Bence hiç bilgi sahibi değiller. Hepsi bir yerden bir şey duyuyor ve oraya koşturuyor. Ancak hiç bilgi sahibi olmadan gidiyor ve tabi eli boş dönüyor.”*

O6-M1: *“Bilgi sahibi değiller. Sorun ne olursa olsun ya okula ya belediyeye gidiyorlar.”*

O8-R2: *“Bilgi sahibi değiller. Mesela ekonomik sorun yaşıyorlar, sadece belediyeye başvuruyorlar. Başka hiçbir yere gitmemişler. İmkânlardan yararlanamıyor haklarını bilmediği için. Kimse anlatmamış.”*

Şükrü Yemencioğlu İlkokulundaki müdür yardımcısı ailelerin komşularından edindikleri bilgileri kullanarak destek almaya çalıştıklarını belirtmektedir. Müdür yardımcısı okula başvuran aileleri yönlendirmek için ise okul çalışanlarının pek çok üst kademe yöneticiye danışarak bilgiyi aktardığını ifade etmektedir. Bu durum genellikle okul çalışanlarının bu konuda bilgi sahibi olmamaları ve sosyal hizmete dair eğitim almamış olmalarından kaynaklanmaktadır.

O7-Y1: *“Kesinlikle bilgi sahibi değiller. Genellikle komşularından öğrendikleri bilgilerle hareket ediyorlar. Net bir bilgi sahibi olamıyorlar. Veliler haklarını okula sorduklarında okul aile birliği müdüre, müdür ilçe milli eğitim müdürlüğüne sorarak öğreniyor. Bu da verimliliği ve güvenirliliği azaltıyor.”*

Bir rehber öğretmen velilerin bilgi sahibi olmadığını ancak kendilerinin de bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir:

O7-R1: *“Pek bilgi sahibi olduklarını düşünmüyorum. Tabi bu konuda bizler de tam bilgi sahibi değiliz. Bu sebeple yönlendirmeleri belediye veya sosyal hizmet merkezlerine yapıyoruz.”*

Katılımcılardan 8'i ise velilerin az da olsa mevzuat, kurumların nasıl çalıştığı ve yararlanabilecekleri haklar hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir.

O5-M1: “Çok bilgi sahibi değiller. Kısmen bir bilgi var. Daha çok çevrelerinden duyuyorlar ama kendi araştıran da var.”

O5-R2: “Kesinlikle yeterince bilgi sahibi değiller. Toplum olarak balık tutmayı öğrenmektense balık direkt olarak verilsin istiyoruz. Kendileri araştırırlarsa haklarını daha kolaylıkla bulabilirler çünkü kendi durumlarını kendilerinden daha fazla bilen birisi olamaz. Tabi ki araştıranlar var ancak geneli yardım ayaklarına gelsin diye bekliyorlar.”

O7-Y2: “Ev ziyareti yaptığımız velilerin yaklaşık olarak yüzde sekseni bu bilgilere sahip değil. Gerekli yönlendirmeleri biz yapıyoruz. Ancak bu görev bizim değil. İnisiyatif alıyoruz. Bu bir yük değil bizim için ve bu vicdani bir durum.”

Şükrü Yemencioğlu İlkokulunda bir rehber öğretmen ve müdür yardımcısı velilerin haklarını öğrenmek için çok büyük güç harcadıklarını, uzun süreli deneme yanılma yöntemlerinden geçtiklerini aktarmıştır:

O7-R2: “Deneme yanılma yöntemiyle haklarını öğreniyorlar. Genellikle bilgi sahibi değiller. Yardım alan diğer bir yardıma muhtaç veliye bilgisini aktarıyor. Çok büyük çaba harcayarak yardım ve yasalar hakkında bilgi sahibi oluyorlar.”

O7-Y3: “Günümüzde bilgi sahibi oluyorlar ancak bunu deneye yanıla ve kulaktan dolma bilgiler ile elde ediyorlar. Belki bazıları bu konuda bizden de daha bilgili. Tabi ki çok fazla zaman harcıyorlar haklarını öğrenmek için. Veliler birbirlerinden öğreniyorlar. Yararlanılan haklarda çokça haksızlık olduğunu düşünüyorum. Hak etmeyen insanlar da yardım alıyorlar.”

Görüşme yapılan 3 kişi velilerin genel olarak bilgi sahibi olduğu görüşündedirler.

O4-M1: “Bence bilgi sahibiler. Kendi araştırmaları ve sosyal medya ile bilgiye ulaşıyorlar.”

O8-M1: “Bilgi sahibi oluyorlar ve genelde okullardan bu bilgiyi alıyorlar.”

O8-R1: “Bu çevrede bilgi sahibiler. Çünkü çoğunun mesleği doktor veya hemşire. Daha önce çalıştığım okullarda durum bambaşkaydı. Sadece ekonomik değil resmi işler örneğin nüfus kâğıdı çıkartmak için bile okula danışan nereden yapabilirim diye soran oluyordu.”

Bunun yanında iki görüşmeci ise bazı ailelerin gerçekten çok fazla bilgili olduğunu belirtmiştir.

O2-Y1: “İlginç bir şekilde ekonomik sorun yaşamayan aileler bu konuda çok bilgili ancak ekonomik sorun yaşayanlar yeterince bilgili değil.”

O7-M1: “Çok geniş bir aralık var bu konuda. Hem çok iyi bilen var hem hiç bilmeyen. Ancak kulaktan dolma bilgi ve sosyal medya bu konuda velilerin bilgiye ulaşımını kolaylaştırıyor.”

Okuldan destek bekleyen ekonomik durumu kötü olan ailelerin okul tarafından bilgilendirilmesi konusunda okul yetkililerinin görüşü “Ekonomik sorun yaşayan ailelerin okul tarafından bilgilendirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu sorularak alınmak istenmiştir.

Bazı okul çalışanları ekonomik sorunların çözümünün kendi işleri olmadığını ve vicdani olarak bu konuda destek olduğunu ancak bu durumun eğitime harcanan zamanı azalttığını belirtmiştir:

O1-Y1: “Bu bizim işimiz değil ancak bize bir yük olarak da gelmiyor. Vicdani olarak yardımcı oluyoruz. Tabi ki bazı önceliklerimizi ve eğitime harcayacağımız zamanı kısıtlayabiliyor.”

O1-M1: “Biz bu işi tamamen vicdani olarak yapıyoruz. Görevimiz tabi ki bu değil. Eğitim faaliyeti yaparken ekonomik sorunlar sebebiyle derse yeterince odaklanamayan öğrenciler sebebiyle eğitim faaliyetine yeterince odaklanamıyoruz.”

O2-Y1: “Daha önce çalıştığım yerde bu konu çok sorun oluyordu. Eğitimin aksamasına sebep oluyor. Bunun yeri okullar değil ancak yapacak bir şey yok. Bu okulda ekonomik sorun için çok fazla başvuru olmuyor.”

O3-M1: “Bizim işimiz değil dediğim gibi. Ancak bu olaylar bu şekilde geliyor ve gelişmeye devam edecek. Gönül ister ki daha çok yardımcı olalım hatta bir meslek elemanı olsun. Biz de eğitimle ilgilenelim.”

O4-M1: “Dediğim gibi bizim işimiz değil ve bizim işimiz olmamalı. Bu durum işleri aksatıyor. Sadece kriz anlarında devletle koordine olarak okullar kullanılabilir ancak günlük olarak olmamalı. Zamanında bunun çok

sıkıntısını yaşadık. Devlet okul üzerinden yardımlarda bulunuyordu. Okul yardım kuruluşu haline gelmişti.”

O6-M1: *“Okulun işi değil bu ama geliyorlar sonuçta. Bir çözüm bulunmalı buna. Bu işle başka mesleklerin ilgilenmesi gerekiyor. Okul her şeyle ilgilenmeye çalışıyor. Her şeyi yapacağız derken hiçbir şey yapamamaya başladık. Ben bile eğitime yeterince vakit ayıramıyorum.”*

Şükrü Yemencioğlu İlkokulu rehber öğretmenlerinden birisi sosyal hizmet çalışma ve etik prensiplerini gözeterek müdahalelerde bulunduğunu ifade etmiştir:

O7-Y2: *“Bizim işimiz değil ancak vicdani olarak yardımcı oluyoruz. Çocukların en ufak bir şeye imrenmemesi için gizlilik içerisinde ve etik kurallara uygun olarak yardımcı olmaya çalışıyoruz. Çocukların yaşadığı ekonomik sorunlardan psikolojik olarak etkilenen çocuklar çok fazla. Bu durum çocuğun büyüyünce de özgüvensizlik gibi pek çok sorunla karşılaşmasına neden olacağını düşünmekteyim.”*

Şükrü Yemencioğlu İlkokulu müdürü ailelerin okula ekonomik sebeplerle başvurmasının önüne geçilemeyeceğini bu sebeple çözümler bulunması gerektiğini belirtmiştir. Bu çözümler arasında aileleri bilgilendirmek yer almaktadır:

O7-M1: *“Bu okulun işi değil ancak ülkemizde ve kültürümüzde yardımlaşma çok büyük öneme sahip. Her ne kadar okulun işi değil desek de ve bunu herkese söylesek de aileler okullardan yardım bekleyecekler. Bu yüzden bu konuda bir adım atılabilir. Okullar aileleri daha bilinçli hale getirebilir. Okul yardım etmese bile sonuçta okulun bir eğitim yuvası olduğunu biliyoruz. Okul bu yardımlar konusunda aileleri bilgilendirebilir.”*

Şükrü Yemencioğlu İlkokulu müdür yardımcısı okulların ulaşım kolaylığı sebebiyle ailelerin okula ekonomik sorunların çözümü için gelmesini ilişkilendirerek bunun önüne geçilemeyeceğini ifade etmiştir. Bu durumu yasalarla destekleyerek ve yeni bir meslek elemanı ile avantaja çevrilebileceğini belirtmiştir:

O7-Y3: *“Bunu okullar gönüllü olarak yapıyorlar. Okulun görevi bu değil. Ancak en kolay ulaşılabilen kurum okullar. Veliler diğer kurumlarda sıra veya pek çok prosedür atlatmaları gerekirken okullarda müdürle dahi çok kolay bir şekilde görüşebiliyorlar. Durum böyle iken okuldaki görevlilere çok fazla iş yükü biniyor. Bu konuda devletin bunu bir prosedür haline getirmesi*

gerekıyor. Velilerin okullardan yardım talebi olmaması lazım ancak oluyor ve bunun önüne geçemeyiz. Sadece bunu daha kolay ve yasalara uygun hale getirmemiz gerekiyor. Yeni bir meslek elemanı bu konuda iyi bir fikir.”

Bazı okul yetkilileri ekonomik sorunların çözümü konusunda okullarda profesyonelleşmeye gidilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu şekilde eğitime verilen önceliğin artacağı öngörülmüştür:

O5-R1: “Mevcut personellerle bu adım atılmamalı. Bunu doğru bulmuyorum. Bunun için farklı birimler gerekli. Şu anki mevcut personelle bu ve benzer görevlerle ekstra görev yükü verilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Biraz daha uzmanlaşmaya gidilmesi gerekiyor. Hem sınıf öğretmenlerinin hem idarenin hem de psikolojik danışmanlık öğretmenlerinin kendi işlerine odaklanması gerektiğini düşünüyorum.”

O6-Y1: “Bizim işimiz değil. Otomatik olarak bir sorumluluk almış oluyoruz. Bana göre şu an ki personellerle okulun işi eğitim olmalı. Ama bu işlerle ilgilenen birisinin olması daha iyi olur. Eğitime biz daha iyi odaklanabiliriz. Eğitime odaklıyız zaten ama öğrenciler arası eğitim eşitliği olması için ekstra bir efor sarf ediyoruz.”

Bir müdür yardımcısı velilerin bilgilendirilmesi konusunda okulun önemli olduğunu vurgulamıştır.

O7-Y1: “Hemen hemen her gün ekonomik sıkıntı yaşayan ailelerle karşılaşıyoruz. Okul bu anlamda çok önemli rol oynuyor. En basitinden bir spor faaliyetine dahi katılamayan öğrencilerin temel anlamda gelişimi yavaşlıyor. Aileler de okullara güvendiği için okul tarafından verilen bilgilendirmelere çok büyük önem veriyorlar.”

Topkapılı Mehmet Bey İlkokulunun müdürü, müdür yardımcısı ve rehber öğretmeni okulların eğitim yuvası olmasına karşın okula velilerin gelmesini normal karşıladıklarını ve ailelerin ekonomik durumlarının düzelmeden eğitime odaklanılamayacağını ifade etmişlerdir.

O8-Y2: “Bizim okulumuzdan az da olsa yardım isteniyor ancak bu eğitim kurumu olmamızın önüne geçmiyor. Nereye gidecekler ki başka. İlla okula gelecekler.”

O8-M1: “Okulların sadece eğitim yuvası olması gerekiyor ancak bir ailenin, bir çocuğun ekonomik olarak yetersizliğinin de en kolay ve en güvenilir tespit edildiği yer okullar. Tok olup olmaması, giyimi, eksiklikleri çok kolay fark ediliyor. Bu şekilde de okul çok kolay müdahale ediyor. Okul çok iyi bir rol oynuyor burada. Diğer kurumlarla da iletişimi kolaylaştırıyor.”

O8-R2: “Bence okul bilgilendirmeli bu konuda. Eğitim yuvası ancak ekonomik durum olmadan nasıl okuyacak çocuk?”

Üç katılımcı velilere bilgi verme konusunda yetersiz olduklarını ifade etmektedir.

O4-Y2: “Keşke yeterince yardım edebilsek ama biz bir yardım kuruluşu değiliz. Elimizden geldiğince yardım etmeye çalışıyoruz. Bilgi vermeye çalışıyoruz ancak yetersiz.”

O4-R1: “Okul şu anki konumda yetersiz bu konuda. Ancak bu konu ile ilgili meslek elemanı olursa okul tarafından bilgilendirmek çok verimli olur. Çünkü aileler okullara güveniyor.”

O8-Y1: “Burası eğitim kurum olduğundan eğitim ile ilgili ekonomik sorunlar konusunda yardımcı olmak mantıklı bir şey ancak bu konuda bizler yetersiziz.”

Bir katılımcı okulda sosyal hizmet uzmanı olmasına sıcak bakmadığını ifade etmiştir.

O7-R1: “Okul dışında destek alınması gerektiğini düşünüyorum. Tamamen okulda çalışan bir elemandansa okulu denetleyen bir mekanizmanın olması gerektiğini düşünüyorum. Kurumlardan okula maddi durumu düşük ailelerin bilgisi geliyor ancak bunlar okulda incelenmediği için temelde bir kâğıt parçasından ileriye gidemiyor. Dönüşümlü bir sosyal hizmet uzmanına sıcak bakıyorum. En azından sosyal hizmet uzmanının okula gelip ekonomik sorun yaşayan aileler hakkında direkt olarak bizden bilgi alması daha verimli olabilir. Tam zamanlı sosyal hizmet uzmanı konusu ise tartışmaya açık bir konu olarak gözüküyor benim için. Sonuçta sosyal hizmet uzmanı bir eğitimci değil.”

Katılımcılardan biri ise okulda sosyal hizmet uzmanının olmasının olumlu etki, okula zaten destek almak sebebiyle başvurular olduğunu ifade etmiştir.

O4-R2: “Bence okulda bir çalışan olması okulu yardım kuruluşu hâline getirmez. Çünkü ihtiyacı olanlar başvuracak zaten. Şu andan farkı pek olmaz. En azından doğru yönlendirilmiş olurlar”

4.2.4. Ekonomik Zorluklarda Eğitim Harcamalarının Payına İlişkin Bulgular

Ailelerin yaşadığı ekonomik sorunlar arasında eğitim harcamalarının ne kadar payı olduğunu okul yetkililerinin bakış açısıyla “Ailelerin ekonomik sorun yaşamalarındaki sebeplerin arasında çocuklarının eğitim harcamaları ne derecede paya sahip olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu ile öğrenilmek amaçlanmıştır. Bu sorunun cevapları beş ayrı kategoriye ayrılmıştır. Dokuz katılımcı eğitimin ücretsiz olmasına karşın eğitime harcanan diğer giderler, ek dersler, ulaşım, okul etkinlikleri ve beslenme sebebiyle aileleri çok zorladığını ifade etmiştir.

O4-R1: “Kitap ve birçok şey karşılanıyor. Ancak bazen bir etkinlik gibi şeylerde aileler zorlanıyor. Çocuklarda dışlanma gibi şeyler olabiliyor. Önceki okullarımda beslenme getirmeyen öğrenciler görüyordum. Ancak çocuk bu farklılık yüzünden bile kendini dışlayabiliyor. Buna benzer çok durum oluyor. Ekonomik sorun yaşayan çocuklar psikolojik sorunlar yaşayabiliyor. Maddi durum bir kenara dursun. Her yere harcamalar yapıp konu eğitime gelince harcamayı kısan aileler olduğunu düşünüyorum. Ancak bu çok az diyorum. Yüzde seksen oranında aileler eğitime çok harcama yapıyorlar.”

O5-R1: “Oran vermek zor ancak öğretmen olarak biz bile eğitim harcamalarının yükseldiğini görebiliyoruz. Maddi durumu yetersiz olan velileri kesinlikle zorlayan bir durum eğitim harcamaları.”

O7-Y1: “Mutlaka önemli bir dereceye sahip. Sadece eğitim harcamaları ekonomik sorunları değil psikolojik sorunları da beraberinde getiriyor. Bunları fark edebiliyoruz.”

O7-Y2: “Asgari ücretli bir ailenin eğitim giderleri inanılmaz yüksek. Devlet okulu olmasına rağmen bu çok yüksek. Pek çok etken var bu konuda. Ulaşım, giyim, kırtasiye bunlar arasında yer alıyor.”

O7-R2: “Ekonomik sorunlar psikolojik olarak da çocukları etkilemekte. Gaziosmanpaşa’da bulunduğumuz için bu harcamalar ailelerin giderleri arasında büyük bir yer kaplıyor.”

O8-Y2: “Kırtasiye masrafları falan çok fazla tabii. Sadece okula gelmek bile bir ücret. En azından kitap harcaması yok. Veli ilgili veliyse harcama oranı yüksek oluyor. İlgisizse harcamalar düşük. Tabii ilgisizlerin ekonomik durumu da iyi sayılmaz.”

Görüşülen okul yetkililerinin 10 tanesi velilerin eğitim harcamalarını arka plana attığını belirtmektedir.

O1-R1: “Genel olarak ailelerin ekonomik sorunları çok yüksek. Özellikle bizim okulumuzdaki veliler için eğitim ikinci planda kaldığından eğitime çok harcama yapılamıyor. Durum iyi olsa bile bilinçsizlikten dolayı eğitim arka planda kalıyor.”

O4-Y2: “Pek paya sahip değil. Aileler bir bütçe kısıtlamasına gideceklerse ilk kısıtlıkları şey eğitim giderleri oluyor. Paya sahip olmamasının sebebi ailelerin öncelik sıralamasından kaynaklı. Gerçekten eğitime para harcamak isteseler bu giderler gerçekten çok yüksek.”

O6-Y1: “Devlet desteğiyle pay azalıyor. Beslenme, üniforma, çanta ve bazı kırtasiye giderleri dışında giderleri olmuyor. Eğitimden kısıyorlar bir de. En ufak gider azaltmaya çalıştıklarında önce eğitim gideri azaltılıyor.”

O7-M1: “Burada temel sorun genellikle eğitim harcamalarından çok eğitim harcamalarının önceliği. Veliler genellikle eğitim harcamalarını diğer harcamalardan daha alt kategoriye yerleştiriyor. Ancak durumu olmayan velilerin de eğitim harcamaları tabii ki günümüzde üstlerine ekstra bir yük olarak biniyor.”

O8-M1: “Eğitime her kurum için söylenmese de aileler eğitime yeterince pay ayıramıyorlar. Genel anlamda ayırmak istemiyorlar. Öncelik vermiyorlar. Bu kurumda pay ayıran kısım daha fazla tabii. Ama daha ekonomik olarak düşük semtlerde ayırmıyorlar.”

O8-R1: “Öncelik meselesi. Genelde eğitim öncelikli değil. Aile doktor örneğin, ama yine de çocuğun eğitimine para harcanmıyor. Özel öğretmen, özel kurs aldırılmıyor. Tabii ki bunda tamamen standart eğitim dışındaki eğitim harcamalarının gerçekten çok yüksek olmasının payı vardır.”

O8-R2: *“Maddi durumu yetse bile eğitim harcamalarını başka bir yöne aktaran aileler var. Aile eğitilmiş bir aile ise eğitime para harcıyorlar. Aile eğitilmiş değilse paraları olsa bile eğitimi arka plana atıyorlar.”*

Göztepe ilkokulu müdür yardımcısı ve İlhami Ahmet Örnekal İlkokulu müdürü ailelerin gelirlerine göre ekonomik giderlerinin düşük kaldığını belirtmiştir. Bu iki okul da Kadıköy ilçesinde bulunmaktadır. İki okulun da benzer bir veli profili bulunmakta ve gelirlerinin genel anlamda yüksek olduğu söylenebilmektedir.

O2-Y1: *“Bu ilçeden ilçeye çok değişiyor. Burada aileler çok bilinçli bu sebeple eğitim harcamaları yüksek. Ancak gelirlerine oranla yine düşük kalıyor.”*

O3-M1: *“Bence gelir derecesi ne olursa olsun eğitime az bir pay ayırıyorlar.”*

Katılımcılardan beşi eğitim harcamalarının çok büyük bir paya sahip olmadığını ifade etmişlerdir.

O1-Y1: *“Çok büyük bir paya sahip değil gibi görüyorum. Beslenme ve kırtasiye harcamaları dışında büyük bir harcama yok gibi duruyor.”*

O1-R2: *“Dönemden döneme, aileden aileye, kardeş sayısına göre değişebiliyor. Ancak %10 yer tutmadığını söyleyebilirim.”*

O7-Y3: *“Bence çok az yer kaplıyor. Diğer giderler çok daha fazla. Tabi bazı aileler eğitime çok yatırım yapıyorlar.”*

İki katılımcı ise ailelerin eğer ekonomik durumları iyi ve bilinçliler ise çocuklarının eğitimine ciddi manada yatırım yaptıklarını belirtmiştir. Bu durum düşük gelirli ailelerin çocuklarının eşit eğitim alamamasına, yereli eğitim kaynağına ulaşamamasına ve sosyal eşitsizliğe yol açmaktadır.

O4-R2: *“Bence çok değişken bir durum. Ama genelde ekonomik geliri yüksekse ailenin ve bilinçliyse çok yüksek bir paya sahip oluyor. Ancak ekonomik gelir düşükse eğitim giderini iyice kısıyorlar.”*

O8-Y1: *“Eğer gerçek anlamda önem veriyorsa çok büyük harcamalar yapılıyor. Eğitimde eşitsizlik böyle ortaya çıkıyor. Ekonomik durumu iyi olan aile çocuğunun tüm eğitim harcamalarını kısmadan yapabiliyor. Ekonomik olarak iyi olmayan aile ise eğitimden kısıyor. İkisi de okuyor, okuyabiliyor*

okulunu ama arada ciddi bir fark oluşuyor. Ekonomik durumu kötü olan ailenin de çocuktan beklentisi düşük oluyor. Farklı kurslar, ekstra kitaplar. Bunların hepsi bir gider. Ve genel olarak çocuğu akranlarının üzerine çıkartıyor.”

4.2.5. Okullarda Ekonomik Sorunların Çözümü İçin Yapılan Müdahalelere Dair Bulgular

“Ailelerin çocuklarının kırtasiye harcamaları ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?” Sorusu ile ailelerin kırtasiye harcamalarında zorlanması durumunda okulun nasıl destek olduğunu öğrenmek amaçlanmıştır. 28 katılımcının 12’si bu durumu sınıfların kendi arasında dayanışmayla çözdüğünü ifade etmiştir.

O4-Y1: *“Yabancı uyruklu öğrencilerin gideri Avrupa birliği projesinden karşılanıyor. Benzer bir oranda da Türk vatandaşlarına yardım yapılıyor. Eğer çok daha kötüyse ekonomik durum, bu sefer sınıf kendi arasında hallediliyor. Bazen öğretmenler de yardımcı oluyor.”*

O5-R2: *“Çok fazla kırtasiye gideri olmuyor ancak ekonomik durumu olmayan çocuklara yine diğer velilerin yardımlarıyla yardımcı oluyoruz. Bu okulda veliler bağış yapıyorlar ancak başka bir bölgede böyle olduğunu düşünmüyorum.”*

O7-M1: *“Okul kitapları zaten ücretsiz. Belediye de defter yardımı yapıyordu ancak bunu iptal ettiler çünkü defter israfı oluyordu. Ancak yine de kırtasiye harcamaları ile ilgili sorunlar oluyor. Bunları okul aile birliği veya sınıf öğretmenleri kendi aralarında hallediyorlar. Genellikle yardımlar sınıf bazında oluyor. Sınıf kendi içerisinde hallediyor. Velilerin bağışları bu konuda yardımcı oluyor.”*

O8-R1: *“Okulda çok fazla bu tarz bir talep olmuyor ama bildiğim kadarıyla sınıflar kendi arasında hallediyorlar.”*

Okula beslenme getiremeyen veya yetersiz beslenen çocukların ailelerinin ekonomik sorunlarının çözümü için okul yönetiminin uyguladığı yöntemler “Ailelerin çocuklarının beslenme harcamaları ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?” sorusu ile öğrenmek amaçlanmıştır. Sorunun cevapları 9 alt başlık altına toplanmıştır.

Katılımcıların 11'i ifadelerinde konunun çözümü için kantinle anlaşma sağladıklarına yer vermişlerdir. Kantinle anlaşılan okullarda belirli öğrencilerin kantin harcamaları toplu bir şekilde dönem sonunda okul idaresi veya okul aile birliği ile kantine ödenmektedir.

O1-Y1: *“Az da olsa birkaç öğrenci beslenme sorunu çekiyor. Okul resmi olarak bir yardımda bulunmasa da kantinle anlaşarak belirli öğrencilere bir öğünlük beslenme yardımında bulunuyoruz. Ödemeyi idare olarak toplu bir şekilde yılsonunda veya dönem sonunda kantine yapıyoruz.”*

O4-Y2: *“Bunu karşılayamayan çocuklara kantinle anlaşarak ücretsiz veya indirimli yardımcı olmaya çalışıyoruz ancak zaten okul ikili sistem olduğundan öğle yemeği yok. Tek tük sorun olabiliyor.”*

O5-R2: *“Sabah kahvaltı yapamayan öğrencilere okul kantinle anlaşıp yardımcı oluyor. Sınıf öğretmeninin koordinasyonunda velilerin iş birliği ile yardım ediliyor. Durumu daha kötü olan okullarda çocuklar yeterli beslenemiyor. Durumu iyi olan velilerin yardımları ile bile düzelemeyen okullar var.”*

O7-M1: *“Beslenmesini getiremeyen öğrencilerin genellikle harcamalarını biz üstleniyoruz. Kantin ile anlaşarak o öğrencilerin ücretsiz beslenmesini sağlıyoruz. Tabi bu belirli sorunlar da doğuruyor. Ücretsiz olarak beslenen öğrenciyi gören diğer öğrenciler sorgulamaya başlıyor. Bu durum da ayrımcılığa yol açıyor.”*

O7-R1: *“Özellikle kantin görevlimiz bu konuda çok fazla görüş belirtiyor. Eskisine göre çocukların kantin harcamaları düşmüş durumda. Öğle yemeği alamayan veya evden getiremeyen öğrencilerin kantin harcamalarını okul karşılıyor.”*

Katılımcılardan 6'sı sınıfların beslenme sorunlarını kendi aralarında hallettiğini ifade etmiştir.

O1-R1: *“Beslenmeyi karşılayamayan ailelerin çocuklarına sınıf kendi imkânları ile destek oluyor.”*

O5-R2: *“Sınıf öğretmeninin koordinasyonunda velilerin işbirliği ile yardım ediliyor. Durumu daha kötü olan okullarda çocuklar yeterli beslenemiyor. Durumu iyi olan velilerin yardımları ile bile düzelemeyen okullar var.”*

O7-R2: *“Sınıf öğretmenleri ve okul aile birliği bu konuda yardımcı oluyor. Yetersiz beslenme çok büyük sorun çünkü çocuk gelişimini tam tamamlayamamakta. Okula tam odaklanamamaktadır.”*

O8-M1: *“Sınıflarda 1-2 öğrencide bir sorun olursa veliler hemen organize olup o ihtiyacı karşıyorlar.”*

Görüşmelere katılan okul yetkililerinden 4’ü beslenmesini karşılayamayan öğrencilere ücretsiz yemekhane hizmeti sunmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

O5-M1: *“Durumu yetersiz olan öğrencilere ücretsiz yemekhane hizmeti sunuyoruz.”*

O8-Y1: *“Yemekhanemizde kontenjanımız var. Tabi sayı çoğalınca kantin işletmesi de zarara giriyor. Ona da maddi durumu iyi olan velilerimiz yardımcı oluyor.”*

O8-Y2: *“Yemekhanede ücretsiz bir şekilde faydalanmalarını sağlıyoruz.”*

O8-R2: *“Bu okulda yemekhane var. Depremden gelen öğrencilerin yemek ücretlerini bazı veliler karşılıyor.”*

Araştırmaya katılan 6 numaralı okulun müdür ve müdür yardımcısı, okulda askıda tost uygulaması yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu çözümlerin kalıcı olmadığı ve bu sistemlerin politika geliştirmekten uzak olduğu görülmektedir.

O6-Y1: *“Veliler ile anlaşarak kantin giderlerine yardım alıyoruz ve beslenmesi yetersiz çocuklara yardımcı oluyoruz. Gönüllü velilerle askıda tost sistemi yapıyoruz.”*

O6-M1: *“Biz askıda tost diye bir kampanya yaptık ama bunlar geçici şeyler. Kalıcı çözüm yok.”*

Araştırmaya katılan yetkililerden 7 numaralı okulun 2 müdür yardımcısı ve bir rehberlik öğretmeni yemek sorununu okul aile birliği ile hallettiklerini ifade etmişlerdir.

O7-Y1: “İhtiyacı olan öğrencilere okul aile birliği kantin desteği sağlıyor. Bunu durumu iyi olan velilerin başlarıyla yapıyoruz.”

O7-Y2: “Kantin gideri inanılmaz yüksek. Tek kişinin çalıştığı bir ailede bu gideri karşılamak çok zor. Ancak direkt olarak bu konuda yönlendirme yapmıyoruz. Okul iklimi, okul aile birliği olarak yardımcı olmaya çalışıyoruz.”

O7-R2: “Sınıf öğretmenleri ve okul aile birliği bu konuda yardımcı oluyor. Yetersiz beslenme çok büyük sorun çünkü çocuk gelişimini tam tamamlayamamakta. Okula tam odaklanamamaktadır.”

Katılımcılardan birisi okulun herhangi bir beslenme desteğinin bulunmadığını belirtmiştir. Katılımcı Şair Şinasi İlkokulunda rehber öğretmen olarak görev yapmaktadır. Okulun bulunduğu muhit ortalama gelir grubuna dahildir. Aynı okulda bulunan diğer katılımcıların görüşlerine göre okulda beslenme sorunu yaşayan öğrenciler vardır.

O5-R1: “Bizim okulda beslenme yardımı bulunmuyor.”

Görüşmelere katılan 2 yetkili okuldaki beslenme sorunlarının çözümünü idari yönetimin üstlendiğini belirtmiştir.

O5-Y2: “Sınıf öğretmenleri ve idari kadro vicdani olarak bazı durumlarda yardımcı oluyor.”

O7-M1: “Beslenmesini getiremeyen öğrencilerin genellikle harcamalarını biz üstleniyoruz. Kantin ile anlaşarak o öğrencilerin ücretsiz beslenmesini sağlıyoruz. Tabi bu belirli sorunlar da doğuruyor. Ücretsiz olarak beslenen öğrenciyi gören diğer öğrenciler sorgulamaya başlıyor. Bu durum da ayrımcılığa yol açıyor.”

Katılımcılardan biri öğrencilerin yemeklerini evden getirdiğini ifade etmiştir.

O4-Y1: “Bizim bölgede genelde evden yemek getiriliyor. En kötü ihtimalle kuru ekmek getiren oluyor. Öğretmen denetimini yapıyor.”

İki katılımcı ise herhangi bir beslenme sorunu yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

O4-M1: “İkili eğitim olduğundan öğle saati yemeği yok. Öğleden önce yapılan beslenme saatinde de bildiğim kadarıyla sorun yaşamadık.”

O4-R2: *“Beslenme sorunumuz yok.”*

“Ailelerin çocuklarının giyim kuşam harcamaları ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?” Sorusu ile giyim kuşam harcamaları konusunda sıkıntı yaşayan ailelere okul yetkililerinin nasıl çözümler üreterek sorunu gidermeye çalıştığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu soruya verilen cevaplar 9 ayrı alt kategoriye ayrılmıştır. Okul yetkililerinden 9’u okulun bu konuda çeşitli nedenlerden dolayı herhangi bir desteğinin olmadığını ifade etmişlerdir.

O1-R2: *“Forma zorunluluğumuz yok. Pek bu konuda yardım ihtiyacı yaşamadık.”*

O5-Y2: *“Henüz bu konu ile sıkıntıya bir çözüm bulmadık.”*

O5-R2: *“Bu konuyla ilgili pek sıkıntı görmedim. Ancak bu durumda okul aile birliği yardımcı olabilir.”*

O8-R2: *“Maddi durumu iyi olup çocukları eski kıyafetler giyinen aileler var. Buna öncelik vermiyorlar.”*

Katılımcıların 8’i ise giyim kuşam konusunda okul-aile birliğinin destek olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak görüşmelere katılan okul yetkililerinin neredeyse hepsinin ifadelerinde okul aile birliğinin desteği yer almaktadır. Şirinevler Mehmet Şen İlkokulunun müdür yardımcısı mevsime göre giyinemeyen öğrencilere yapılan yardımlardan bahsetmiştir.

O6-Y1: *“Okul aile birliği bir mont bir bot kampanyası yaptı kış mevsiminde. Ama yine ufak ufak veli yardımları ile de sınıf içerisinde çözülüyor. Ama tabii bunlar okulun ekonomik olarak zor bir bölgede olmasından dolayı tamamen yetersiz kalıyor.”*

O7-R1: *“Giyim kuşam ve öz bakım konusunda öğrencilerde çokça sorun görüyoruz. Okul aile birliği bu konuda destek olabiliyor.”*

Topkapılı Mehmet Bey İlkokulu müdür yardımcıları okul kıyafeti konusunda sorun yaşayan öğrencilere yönelik desteklerden bahsetmiştir.

O8-Y1: *“Bizim okul kıyafeti satan yerlerimiz bize her sene gelip sayı alıyorlar. Kontenjan açıyorlar ücretsiz kıyafetle ilgili. Ancak bazen bu sayı yükseliyor. O durumda da okul aile birliğimiz yardımcı oluyor. Yani yine*

veliler yardımcı oluyor. Çoğu zaman idareye yansımadan veliler arasında çözülüyor bu sorunlar.”

O8-Y2: “Firmalar yardımcı olunacak çocukları bulup onlara ücretsiz kıyafet sağlıyorlar veya okul aile birliği karşılıyor.”

Beş katılımcı ise giyim sorunlarına satıcı firmaların yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir.

O1-Y1: “Resmi formamız var. Dışarıdan satıcılarla anlaşıyoruz. Satıcılar durumu olmayan ailelere bazen ücretsiz bazen de %50 indirimle satış yapıyorlar. Mezun olan öğrencilerin eski formalarını veliler okula bağışlıyorlar. Biz de bu formaları ihtiyaç sahibi öğrencilere hediye ediyoruz.”

O1-M1: “Çevredeki mağazalardan da yardım alıyoruz veya ortaklaşa destek olmaya çalışıyoruz.”

O8-Y1: “Bizim okul kıyafeti satan yerlerimiz bize her sene gelip sayı alıyorlar. Kontenjan açıyorlar ücretsiz kıyafetle ilgili. Ancak bazen bu sayı yükseliyor. O durumda da okul aile birliğimiz yardımcı oluyor. Yani yine veliler yardımcı oluyor. Çoğu zaman idareye yansımadan veliler arasında çözülüyor bu sorunlar.”

O8-Y2: “Firmalar yardımcı olunacak çocukları bulup onlara ücretsiz kıyafet sağlıyorlar. Veya okul aile birliği karşılıyor.”

Görüşmeye katılan okul yetkililerinin tamamına yakınının ifadelerinde velilerin desteğini vurguladığı tespit edilmiştir. Bu ifadelerden 6’sında velilerin desteğinin konuya çözüm olduğu net bir şekilde görülebilmektedir.

O6-Y1: “Okul aile birliği bir mont bir bot kampanyası yaptı kış mevsiminde. Ama yine ufak ufak veli yardımları ile de sınıf içerisinde çözülüyor. Ama tabii bunlar okulun ekonomik olarak zor bir bölgede olduğundan dolayı tamamen yetersiz kalıyor.”

O7-M1: “Giyim kuşam konusunda bazı velilerimiz temiz ancak ikinci el kıyafetleri okul aile birliğine veriyor. Biz de bu kıyafetleri dönem başında veya bayramlarda gerekli ailelere ulaştırıyoruz.”

O7-Y1: “4. sınıf sonrası mezun olan öğrenciler eğer kıyafetleri temiz ise okul aile birliğine kıyafetlerini teslim ediyorlar. Biz de bunları yeni başlayan yardıma ihtiyacı olan ailelere veriyoruz. Okul kıyafeti dışında da normal gündelik giysi yardımları da bu şekilde gerçekleşiyor.”

O8-M1: “Sınıflarda 1-2 öğrencide bir sorun olursa veliler hemen organize olup o ihtiyacı karşılıyorlar.”

Bir numaralı okulun müdürü ve rehber öğretmeni okul yönetiminin desteklerinden bahsetmiştir. Okullarda okul aile birliği ve okul idaresinin iş birliği içinde çalışması bu desteklerin velilere daha kolay ulaşması açısından önem kazanmaktadır.

O1-M1: “İdare olarak yılda bir defa olmak üzere mont ve bot yardımlarımız oluyor.”

O1-R1: “Direkt giyim yardımı yapıyoruz.”

Görüşmeye katılan okul yetkililerinden sadece iki tanesi bu konuda yönlendirme yaptıklarını belirtmişlerdir.

O2-Y1: “Genel olarak belediye veya kaymakamlığa yönlendiriyoruz.”

O7-R1: “Giyim kuşam ve öz bakım konusunda öğrencilerde çokça sorun görüyoruz. Okul aile birliği bu konuda destek olabiliyor. Belediyelere ve sosyal hizmete yönlendiriyoruz.”

Dört numaralı okulun iki müdür yardımcısı da okula gelen bağışlar ile bu çözümü çözmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

O4-Y1: “Giyim konusunda çok sıkıştırmıyoruz ama bazen okula veliler tarafından yardım yapılıyor biz de bunu gerekli yere ulaştırıyoruz.”

O4-Y2: “Bunu da okula yapılan bağışlarla karşılıyorz.”

Şirinevler Mehmet Şen İlkokulu müdür yardımcısı bu sorunu sınıfın kendi içerisinde hallettiğini belirtmiştir. Okulun bulunduğu semtin ekonomik düzeyinin düşük olması okula gelen destekleri ve hayırsever sayısının az olmasına sebep olmaktadır.

O6-Y1: “Okul aile birliği bir mont bir bot kampanyası yaptı kış mevsiminde. Ama yine ufak ufak veli yardımları ile de sınıf içerisinde çözülüyor. Ama tabii bunlar okulun ekonomik olarak zor bir bölgede olmasından dolayı tamamen yetersiz kalıyor.”

O7-Y3: “Çok nadir olarak sınıflardan 1-2 öğrenci giyim kuşam konusunda sorun yaşıyor. Onları da öğretmenler kendi aralarında yardımlaşarak çözüyorlar.”

Bir müdür ise belediyelerin bazen destek olduğunu belirtmiştir.

O6-M1: “Belediyeler bazen yardım ediyorlar. Yaparsak bazen biz içerimizde hallediyoruz.”

“Ailelerin okulda yapılan etkinlikler için yapılan harcamalar ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?” sorusu ücretli okul etkinliklerine katılımı zorlanan ailelere okul yetkililerinin ne gibi destekte bulunulduğunu öğrenmek amaçlanmıştır. Cevaplar 6 ayrı alt kategoriye ayrılmıştır. 10 katılımcı ifadelerinde etkinliği düzenleyen şirket, firma ile anlaşarak etkinliğe ücretsiz birkaç kişilik kontenjan oluşturduklarına yer vermiştir.

O1-Y1: “Öğrencinin maddi durumu el vermiyorsa dışarıda bırakmak yerine mümkünse o öğrenciyi ücretsiz bir şekilde etkinliğe davet ediyoruz.”

O6-Y1: “Geçen fotoğraf çekimi oldu örneğin, fotoğrafçıdan rica ettik her sınıftan 3-5 öğrenciden ücret almadı.”

O8-Y1: “Gelen etkinlik organizatörleriyle konuşuyoruz. Sınıflardan 1-2 kişilik ücretsiz kontenjan açtırıyoruz. Sayı yüksekse yine biz idare olarak yardım ediyoruz.”

Okul yetkililerinden 12’si ekonomik sorunlar sebebiyle etkinliklere katılmayan çocukların ücretlerini idarenin karşıladığını belirtmiştir.

O1-R2: “Kurslar ve etkinlikler olarak ortalamanın altında fiyat sunuyoruz. Genel kitleye hitap eden etkinliklere katılmayan öğrencilere idare yardımcı oluyor.”

O5-Y2: “Okul idaresi bu konuda yardımcı oluyor. Ekonomik sorun yaşayan öğrencilere ücretsiz etkinliklere katılımı yardımcı oluyoruz.”

O6-M1: “Çok nadir katılmayan oluyor. Onları da biz tolere ediyoruz. Sayı çoğalırsa yapacak bir şeyimiz olmuyor.”

O7-Y1: “Etkinliklere ücret ödeyemeyecek öğrencileri ücretsiz bir şekilde almaya çalışıyoruz. Maalesef devletin bu tarz şeylere yetişebileceğini düşünmüyorum. Türkiye’de 20 milyona yakın öğrenci var. Devletin bu ihtiyacı karşılaması çok zor duruyor.”

O7-Y2: “Ekonomik olarak yetersiz olan çocukların etkinlik ve sosyal faaliyetlerde okul olarak biz ücretsiz katılım sağlamalarına yardımcı oluyoruz.”

O7-R2: “Özel destek alması gerektiğini düşündüğümüz çocukların bile 10 tanesinden ancak 2 tanesi bunu karşılayabiliyorken okulda yapılan etkinlikler geziler bu ailelere lüks olarak kaçabiliyor. Okul yardımcı olmaya çalışıyor ancak bulunduğumuz semt itibariyle bu sayı çok yüksek.”

Katılımcılardan beşi bu soruna okul aile birliğinin destek olduğunu ifade etmiştir.

O4-Y1: “Okul aile birliği çerçevesinde biz karşılıyoruz.”

O5-M1: “Okul aile birliği hallediyor o konuyu.”

O7-Y3: “Bunu da okul aile birliği ile birlikte sorun yaşayan öğrenciye ücretsiz etkinlik sağlayarak çözüyoruz.”

Okul yetkililerinden ikisi bu sorunun çözümünü sınıfların kendi arasında ürettiklerini belirtmiştir.

O8-M1: “Sınıflarda 1-2 öğrencide bir sorun olursa veliler hemen organize olup o ihtiyacı karşılıyorlar.”

O8-R1: “Sınıf öğretmenleri veya okuldaki veliler çözüm buluyor buna. Genelde ortaklaşa herkesi katıyorlar etkinliğe.”

Beş katılımcı ise bu tarz sorunları sınıf öğretmenlerinin çözdüğünü belirtmiştir.

O7-R1: “Gezilere katılım yüksek derecede düşmüş durumda. Etkinlikler konusunda sorun yaşayan çocuklara genellikle sınıf öğretmenleri yardımcı oluyor. İndirimli etkinlik kartları gibi bir çözüm olsa güzel olabilir.”

O8-R1: “Sınıf öğretmenleri veya okuldaki veliler çözüm buluyor buna. Genelde ortaklaşa herkesi katıyorlar etkinliğe.”

O8-R2: “Öğretmenler sınıfla birlikte öğrenciyi katıyor. Ya da okul ücretsiz bir şekilde etkinliğe dahil ediyorlar.’

Görüşmelere katılan okul yetkililerinin üçü bu konuda ellerinin bağlı olduğunu ve yeterince destek olamadıklarını belirtmişlerdir.

O4-R2: *“Etkinliklere önceden sayı belirleniyor. Katılım çoksa katılmayan öğrencilere ücretsiz katılım sağlanıyor. Ama 30 kişilik sınıfta 20 kişi katılıyorsa kalan 10 kişi etkinliğe katılmıyor.”*

O6-M1: *“Çok nadir katılmayan oluyor. Onları da biz tolere ediyoruz. Sayı çoğalırsa yapacak bir şeyimiz olmuyor.”*

O7-R2: *“Özel destek alması gerektiğini düşündüğümüz çocukların bile 10 tanesinden ancak 2 tanesi bunu karşılayabiliyorken okulda yapılan etkinlikler geziler bu ailelere lüks olarak kaçabiliyor. Okul yardımcı olmaya çalışıyor ancak bulunduğumuz semt itibariyle ekonomik sorunlar sebebiyle etkinliklere katılmayan öğrenci sayısı çok yüksek.”*

“Ailelerin genel ev harcamaları ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplarla ailelerin okul haricinde yaşadıkları ev giderleri, kira, mutfak alışverişi, mobilya alımı gibi ekonomik sorunları okula taşıyıp taşımadıkları ve okul yetkililerinin bu sorunlara buldukları çözümler öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu cevaplar 7 ayrı alt kategoriye ayrılmıştır. Katılımcılardan 8’i bu konuda herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını ve ne yapacaklarını bilmediklerini ifade etmişlerdir.

O1-R2: *“Asıl sorun burada başlıyor. Diğer tüm sorunların asıl sıkıntısı burada. Zaten fatura, kirayı ödeyemeyen aileler eğitime para harcayamıyor. Bu konuda da biz yetersiz kalıyoruz ve yönlendireceğimiz yeri tam olarak bilemiyoruz.”*

O5-Y2: *“Böyle bir başvuru bu okulda yaşamadım. Ancak diğer okullarda bunu yaşamıştım. Okullar bu konuda yetersiz. Eğitim kurumu olmasına rağmen ev harcamaları konusunda da yardım isteniyor. Okulun çok bağış aldığı düşünün veliler kendilerine yardımcı olunmasını istiyor. Bu konuda biz destek olamıyoruz ancak sosyal hizmet merkezine yönlendiriyoruz. Tabi takibini yapmıyoruz. Gidip gitmediklerini bilmiyoruz.”*

O5-R2: *“Bu okulda böyle bir durum çok olmadı. Daha önce çalıştığım okullarda bu sorunla karşılaştım ancak okul sadece belediye veya*

kaymakamlığa yönlendirebiliyor ancak okul çalışanları da tam olarak nereye yönlendirilmesi gerektiğini bilmiyor.”

O7-M1: “Bu konuda başvurular oluyor. Genellikle kaymakamlık veya sosyal hizmetlere yönlendiriyoruz. Ancak doğru kuruma yönlendirip yönlendirmediğimizi bilmiyorum. Yönlendirdiğimiz bu kurumların daha doğru bilgi vereceğine inanıyoruz. Onun dışında yardım kolileri gibi yardımlarda da bulunuyoruz.”

O7-R1: “Okulun aidatlarını ödeme konusunda da sorun yaşanabiliyor. Psikolojik danışmanlık bölümü olarak bu konuda bilgi sahibi değiliz ve yardımcı olamıyoruz. Ailesi işsiz olan, çocuğunun bağımlılığının olduğu aileler var. Bunlara yardım edilmesi gerektiğini biliyoruz ancak bir şey yapamıyoruz. Bu durum tabii çocuğun eğitimine köstek oluyor. Okul olarak ev ziyaretleri de yapıyoruz. Ancak bu tamamen bizim inisiyatifimizde olan bir durum. Yasal düzenleme bu konuda bize daha çok yardımcı olabilir. Ya da bunu yapmak konusunda profesyonel bilgiye sahip bir meslek elemanı bu konuda daha faydalı olacaktır.”

Okul yetkililerinden 3’ü bu sorunu okula gelen bağışları dağıtarak çözmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

O1-Y1: “Gıda kolisi kapsamında veya kira fatura kapsamında yardım isteğinde bulunan aileler oluyor. Genellikle sınıf öğretmenlerine başvuru yapılıyor. Genellikle sınıf içerisinde örgütlenme yapılarak o aileye yardım ediliyor. Bazı durumlarda ramazan ayında okulu güvenli bulan velilerimiz oluyor. Bu ekonomik olarak iyi durumda olan aileler okulun ekonomik durumu düşük aileleri tespit edebileceğini düşünerek okula nakdi bağış yapıyorlar. Biz de bu nakdi bağışı yardım kolisine dönüştürerek ailelere yardım ediyoruz.”

O4-Y2: “Biz bunu genelde okula yardım eden kişilerle çözüyoruz. Gıda kolisi gibi yardımlar oluyor. Ancak müdür bey bunlarla ilgileniyor. Okul üzerinden değil de direkt olarak yardım etmek isteyen kişi ile yardım alacak kişiyi buluşturuyoruz.”

O6-Y1: “Genelde ramazan veya kurban bayram öncesinde bu tarz başvurular oluyor. Maddi yardım varsa alabilirim kabul edebilirim diyorlar. Biz de yardım etmek isteyen varsa iki tarafı birleştiriyoruz.”

Araştırmaya katılan bir okul yetkilisi bu sorunu tüm velilerin destekleri ile çözmeye çalıştıklarını belirtmiştir.

O7-R2: “Okul bu konuda genelde imece usulüyle çalışıyor. Bunu veliler, okul aile birliği ve sınıf öğretmenleri ortaklaşa çözmeye çalışıyor.”

Okula eğitim harcamaları dışında başka ekonomik sebeplerle başvuran ailelere genellikle okul aile birliğinin destek olduğunun ancak okul servisi ücretlerinin gerçekten büyük bir sorun olduğunu bir müdür yardımcısı ifade etmiştir.

O7-Y1: “Eğitim harcamaları dışında da ekonomik sorunlar hakkında okula başvurular gerçekleşiyor. Bu konuda da her zaman okul aile birliği ve yardımsever veliler yardımcı oluyorlar. Ancak okul servisi gibi bir sorun da mevcut. Ekonomik durumu olmayan ve uzakta oturan öğrenciler okula yürümek zorunda kalıyorlar. Servis ücretleri çok yüksek ve bu konuda yıllardır hiçbir çözüm bulabilmiş değiliz.”

Araştırmaya katılan bir rehberlik öğretmeni pek bilgi sahibi olmadığını ve idarenin destek olduğunu ifade etmiştir. Rehber öğretmenlerin görev tanımında ailelerin yaşadığı ekonomik sorunlara çözümler üretmek ve çözüm için yönlendirmeler yapmak bulunmamaktadır.

O1-R1: “Bu konuda idare yardımcı oluyor ben bilgi sahibi değilim.”

Katılımcıların 15’i ise ev içerisinde yaşanan ekonomik sorunların çözümüne dair bir başvuru almadıklarını belirtmişlerdir. Başvuru olduğunda da kaymakamlık gibi devlet kurumlarına yönlendirdiklerine ifadelerinde yer vermişlerdir.

O1-M1: “Bildiğim kadarıyla bize bu konuda başvuru gelmedi. Ancak gelseydi kaymakamlığa yönlendirirdik çünkü bu konuda bir yardımımız veya bilgimiz yok.”

O2-Y1: “Böyle taleplerle pek karşılaşmıyoruz. Ancak yılda bir denk gelirse geliyor. Onu da belediye veya kaymakamlığa yönlendiriyoruz.”

O3-M1: “Bu ciddi bir sorun ancak bu okulda buna pek rast gelmiyoruz. Denk gelirsek de sadece belediye veya kaymakamlığa yönlendirebiliyoruz. Bu konuda bizim bir şey yapamayacağımızı belirtiyoruz.”

O5-M1: “Bu okulda pek böyle başvuru olmuyor. İlişkimiz iyi ise sorabiliyorlar. Ancak bir şey yapamıyoruz.”

O5-Y2: “Böyle bir başvuru bu okulda yaşamadım. Ancak diğer okullarda bunu yaşamıştım. Okullar bu konuda yetersiz. Eğitim kurumu olmasına rağmen ev harcamaları konusunda da yardım isteniyor. Okulun çok bağış aldığını düşünen veliler kendilerine yardımcı olunmasını istiyor. Bu konuda biz destek olamıyoruz ancak sosyal hizmet merkezine yönlendiriyoruz. Tabi takibini yapmıyoruz. Gidip gitmediklerini bilmiyoruz.”

O5-R2: “Bu okulda böyle bir durum çok olmadı. Daha önce çalıştığım okullarda bu sorunla karşılaştım ancak okul sadece belediye veya kaymakamlığa yönlendirebiliyor ancak okul çalışanları da tam olarak nereye yönlendirilmesi gerektiğini bilmiyor. Bölgesel olarak bu durum çok değişiyor bence”

O7-Y2: “Bu konuda başvuru olduğunu bilmiyorum. Biz sadece çocuklara yönelik olan ekonomik sorunlara odaklanmaya çalışıyoruz.”

O8-Y2: “Bu okulda hiç yaşanmadı ama başka okulda geldiğinde kaymakamlığa yönlendirdik. Ya da muhtarlık oluyor bazen.”

4.2.6. Sosyal Hizmet Uzmanı İhtiyacına Dair Bulgular

“Öğrenci ve ailelerinin yaşadığı ekonomik sorunların çözümünü ve yönlendirmesini hangi meslek dalının üstlenmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?” sorusu ile ailelerin yaşadığı ekonomik sorunlara okul tarafından hangi meslek dalı ile destek olunabileceği müdür, müdür yardımcısı ve rehber öğretmenlerin görüşleri ile öğrenmek amaçlanmıştır. Görüşme yapılan 28 kişiden 24 ‘ü böyle bir meslek dalına gerek duyulduğunu ifade etmiştir. Bu 24 kişiden 11’i genel olarak bu duruma olumlu gözle baktıklarını ve sosyal hizmetin bu konuda faydalı olabileceğini belirtmişlerdir.

O2-Y1: “Bu konuda doğru tespitleri yapabilecek mesleklerin bunu üstlenmesi gerekiyor. Çünkü biz kim gerçekten yardıma muhtaç kimin durumu gerçekten iyi bilemiyoruz. Özellikle Kadıköy’de olduğumuz için

görelî yoksulluk aileden aileye çok değişiyor. Sosyal hizmet bu konuda iyi bir çözüm olabilir.”

O3-M1: *“Bir sosyal hizmet meslek elemanı bu konuda yardımcı olabilir. Her ne kadar okulun işi olmasa da öğrencilerin ekonomik sorunları eğitimini etkiliyor. Doğal olarak da bu sorunun okulda çözülmesi gerekiyor.”*

O4-Y2: *“Sosyal hizmet uzmanlarına yönlendirme yapmaya çalışıyoruz zaten. Okulda da bu uzmanların bulunması veya arada gelmeleri çok iyi olur. Biz her işe yetişemiyoruz. Doğal olarak tüm yasaları da bilmiyoruz. Yanlış bir şey yapmaktan da korkuyoruz bazen. Örneğin ailenin maddi durumu bahsettiğinden daha iyidir, görüyoruz yani maddi yardım alabilmek için arabasını akrabasının üzerine yapanları, bunu biz bilemeyiz ve ailelerin yaptığı maddi yardımı oraya ulaştırırız. Bu doğru olmaz. Ama bilemiyoruz tabi.”*

O4-R1: *“Bazen beni aldatan, yanıltan veliler olduğu düşünüyorum. Bunu sadece ben yaşamıyorum. Okulda kimse yardım arayan veliyi geri çevirmiyor. Ancak yanıtılabiliyoruz. Sosyal hizmete bildiriyoruz. İhtiyacı olmadığı ortaya çıkıyor. Direkt sosyal hizmet müdahale etse vaktimizi daha verimli kullanabiliriz. Bir meslek elemanı olmalı. Mesela Rehberlik Araştırma Merkezlerinde bazen sosyal hizmet mezunları oluyor. Bence tüm sosyal hizmet kurumlarında olmalı. Bizim bilmediklerimizi onlar biliyor. Onların bilmediklerini biz. Birbirimizi tamamlayabiliyoruz. Sosyal hizmet bir şeyleri daha detaylı görebiliyor.”*

O7-R2: *“Almanya’da sosyal hizmet uzmanları bu konuda çalışıyorlar. Türkiye’de de bunun uygulanması gerektiğini düşünüyorum. Maddi sıkıntı yaşayan çocuklarda sıkça kendini diğer akranlarından altta görme sorunuyla karşılaşıyoruz. Bu durum çocukta travmaya sebep olabilir. Büyüyünce bu sorunla ilgili psikolojik olarak kendinde kalıntılar olabilir. Bu genellikle çok büyük dezavantaj doğurmaktadır.”*

O8-R1: *“Biz psikolojik danışmanlık yapıyoruz. Bizim işimiz ekonomik sorunlar veya maddi yardımlar değil. Türkiye’de bir kültür olmuş artık herhangi bir olayda okulun yardım etmesi. Depremde de direkt olarak okullar organize olup yardım gönderdiler. Okulda bir sosyal hizmet uzmanının*

olması okuldan ekonomik yardım bekleyen velilerin hayatlarındaki karmaşayı bir düzene sokabilir. Bizden bir yardım istendiğinde vicdani olarak yardım etmeye çalışıyoruz ama tam bilmediğimizden biz de telaşlanıp panik oluyoruz. Pek çok şey gözümüzden kaçıyor.”

O8-R2: “Okullarda bir meslek dalı olmalı. Bu sorun çok genele yayılmış bir sorun. Sosyal hizmet zaten biliyor hangi öğrencilerin, ailelerin durumu kötü. En azından okulda ziyaretlerle çocukların durumlarının gözlenmesi sahane olur.”

Okulda ekonomik sorunlarla ilgilenen bir meslek dalının olmasına olumlu bakan 24 kişiden 4’ü okulla ilgilenecek sosyal hizmet uzmanının okul dışında bir kurumdan okula destek vermesi gerektiğini ifade etmiştir.

O1-Y1: “Kesinlikle meslek elemanı gerektiğini düşünüyorum. Okul polisi uygulamamız var. Emniyetten sürekli olarak okula gelen bir polis yok ancak herhangi bir sorunda direkt olarak ulaşabileceğim bir emniyet personeli mevcut. Okul idaresi olarak ne zaman başımız sıkışsa arıyoruz. Personel okula geliyor veya telefonda işimizi hallediyoruz. Aynı şey sosyal hizmet durumunda yok. Böyle bir durum olsa, okula bağlı bir sosyal hizmet uzmanı olsa, gerekli durumlarda bu personelden görüş alsam veya velilerimi ona yönlendirsem çok daha sağlıklı olur.”

O1-R2: “Biz aileleri çok fazla ulaşamıyoruz. Burada bir çalışanın olması ve ailelerle ilgilenmesini, gerekli yerlere ulaştırmasını isterdim. Sosyal hizmet merkezlerinden bir görevlinin ilgilenmesi faydalı olabilirdi.”

O5-M1: “Sosyal hizmet bu konuda üstlenmesi gerekir. Zaten tüm bilgiler onlarda oluyor. Bu konuda daha çok bilgilendirme yapılabilir. Aile ve Sosyal Hizmet bakanlığının bu işi yürütmesi gerekiyor.”

O8-M1: “Bağlantı kuracak bir personel olup tüm kurumlarla ekonomik sorunların çözümü hakkında çözüm arayacak bir personel olabilir, gerekli hatta. Biz eğitime odaklıyız. Hangi yasa çıkmış, hangi yardımlar güncel, bunları tamamen takip etmemiz mümkün değil. Sosyal hizmet personeli bu konulara hâkim oluyor genellikle.”

Ekonomik sorunlarla ilgilenen bir meslek elemanı olması konusuna olumlu bakan 24 kişiden 9’u bir sosyal hizmet uzmanının okulda görev alması gerektiğini belirtmiştir.

O1-M1: “Suistimal ve istismarın önüne geçilmesi için bu tespitin yapılacağı yer okullardır. Ailenin ekonomik sorununu en iyi sınıf öğretmenleri tespit ediyor. Öğretmenlerle koordineli çalışması gereken bir meslek dalı olmalı. Çünkü kaymakamlığı veya belediyeleri bazı durumlarda daha fazla yardım almak için veliler kandırabiliyorlar. Ancak öğretmenleri kandıramıyorlar. Bir sosyal yardım ve sosyal hizmet biriminin okullarda olması bu konuda koordineli çalışmaya yardımcı olabilir.”

O1-R1: “Kesinlikle olmalı. Sosyal hizmet bu konuda öne çıkıyor. Maddi durumu iyi olduğu halde yardımlardan yararlanmak isteyen aileler de oluyor. Biz bunun ayrımını yapamıyoruz. Bu konuda ayrıntılı izlenmeli ve incelenmeli.”

O5-Y2: “Eğitimcilerin görevi bu değil. Bunun için bir meslek dalı olmalı. Sosyal hizmet bununla ilgilenmeli. Bakanlıklar görevli atayabilir.”

O5-R1: “Devamlı bir çalışan olması güzel olur. Sosyal süreçleri bir şekilde üstleniyoruz ancak sosyal çalışmacının olması çok daha iyi olur. Bazı ailelerde psikolojik alan dışında sosyo-ekonomik sıkıntılar oluyor. Bu bizim mesleğimizin dışında kalan bir durum.”

O5-R2: “Sosyo-ekonomik olarak düşük bölgelerde velilerin yaşadığı ekonomik sorunlarla ilgilenecek bir sosyal hizmet uzmanı personeline ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Hatta bütün okullarda olması gerektiğini de düşünüyorum.”

O6-Y1: “Bu güzel bir fikir. Keşke bir meslek dalı bunu üstlense. Uzman bir kişinin farkındalığı da yönlendirme kabiliyeti de bizden yüksek olacaktır. Sosyal hizmet bu konuda güzel bir seçenek olabilir.”

O7-M1: “Sosyal hizmet bu konuda önemli bir meslek dalı. Okullarda bir çalışan olması okul idarelerinin, rehberlik servisinin ve sınıf öğretmenlerinin kendi işlerine odaklanabilmesine yardımcı olacaktır. Ekonomik sorun yaşayan ailelerin de doğru bilgiye çok fazla kurum dolaşmadan ulaşabilmesine yardımcı olacaktır. Devlet eğer her okula sosyal hizmet görevlisi yerleştiremeyecek olsa bile kurum dışı görevlendirmelerle haftalık veya aylık ziyaretlerle iş yükü paylaşımını oluşturabilir.”

O7-Y1: “Okullarda böyle bir meslek dalı güzel olabilir. Bunu belediye aracılığı ile yapmak daha da işi kolaylaştırabilir. Belediyelerin bu konuda bütçe ayırabilmesi gerekli. Tabi bu durum Gaziosmanpaşa gibi bir ilçede zor olabilir. Çünkü böyle bir meslek dalına bu ilçede çok ihtiyaç var. Belediyelerin toplam bütçesine göre bir meslek dalı oluşturulabilir.”

Topkapılı Mehmet Bey İlkokulu müdür yardımcısı okullarda bir sosyal hizmeti olması gerektiğini holistik bir bakış açısıyla belirtmiştir. Ekonomik sorunlar dışında psikolojik ve sosyal sorunların da çözümü için desteği sosyal hizmet uzmanları verebilmektedir.

O8-Y1: “Okullarda sosyal hizmet uzmanı olmalı ama ekonomik sorunlar tek başına bunun sebebi değil. Pek çok konuda sosyal hizmete ihtiyaç duyuluyor. Ailelerin psikolojik durumları bile bunun için yeterli bir sebep. Sosyal hizmetin alanı çok geniş. Aynı zamanda sosyal hizmet uzmanları çocuğun okulla ilgili ekonomik sorunlarına çözüm bulabilir.”

Araştırmaya katılan 28 kişiden 3’ü ise böyle bir meslek elamanına gerek olmadığını veya bu sorunu çözmeden önce başka sorunların çözülmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

O4-Y1: “Bu okul üzerinden yapılırsa yanlış olur. Okullar iyice karmaşıklaşır. Okulda böyle bir personel olsa veliler okullardan çıkmazlar. Bu güvenlik soruna yol açabilir.”

O4-M1: “Bence çok bir gereklilik yok. Okul eğitim kurumu olmalı. Ancak bazen okul eğitim kurulundan çok yardım kurumuna dönüyor. Bu dönemlerde her hafta bir kişi geliyor SMA hastalığı için yardım toplayabilir miyim diyor. Yardım toplama veya yardım dağıtım yeri değiliz. Organize olmak için güzel bir yer okul ancak bir sınırı olmalı. Depremde çok hızlı yardımcı olduk. Bir yardım dağıtılacağı zaman bu yardım dağıtımını okulda yapmalarını istemiyoruz. Velilerden teyit alıp dağıtım yapacak kişiye isim veriyoruz. Direkt evine göndertiyoruz. Okulda bu işi yapınca tüm veliler bunu istiyor. İhtiyaç sahipliği görelî bir kavram. Maalesef yardımla geçinme üzerine bir meslek, bir yaşam tarzı var. Yardım ile bilezik alan kişiler var.”

O6-M1: “Okullar direkt kendi ekonomik sorunlarını çözemiyor. Diğer insanların ekonomik sorunları da önemli ancak kendi sorunlarımızı dahi

çözemiyoruz. Seçim döneminde temizlik görevlisi yollandı ancak genelde personel sorunu var.”

Görüşmeye katılan bir rehber öğretmen sorunun çözümü için başka çözüm yolları oluşturulması gerektiğini önermiştir.

O7-R1: “Tespit edilen öğrencinin halk eğitim merkezlerine yönlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

4.3. Ek Cevaplar

Görüşmelere katılan okul yetkilileri soruları cevaplandırmak dışında konuya ilişkin pek çok görüş bildirmişlerdir. Bu görüşler 10 ayrı alt başlığa ayrılmış ve aşağıda verilmiştir.

İki okul müdürü okul servisleri hakkında görüşlerini belirtmişlerdir.

O5-M1: “Servisle gelen öğrenciler var. Maddi durumu kötü olan öğrenciler servisi kullanamıyor tabi. Zaten adrese yakın okula yazılma zorunluluğu var ama bazı veliler çevresi veya okul iyi diye bir şekilde uzak okula yazdırabiliyorlar. Tabi bunu maddi durumu kötü aileler yapamaz. Okul servisinde 1-2 öğrenciyi ücretsiz taşıyoruz.”

O8-M1: “Okulun ulaşımı çok kolay. Okulun kayıt bölgesinde de çok fazla öğrenci yok. Bu sebeple uzaktan okula gelen çok oluyor. Uzaktan okula gelen de servisle çocuğunu okula gönderiyor. Servise para verecek ailelerin de ekonomik durumu iyi olduğundan okul ekonomik olarak ortalamanın üzerinde kalıyor.”

Öğrencilerin okul giderleri konusunda sorun yaşamamaları amacıyla okul yönetiminin çabaladığını ve çözüm geliştirmeye çalıştığını ifade eden okul yetkilileri olmuştur.

O5-M1: “Maddi durumunu bildiğimiz öğrencileri sınıflara eşit dağıtıyoruz. Okul aile birliği ile çalışan sınıf aileleri var. Onları bilgilendiriyoruz. Bu çocukların eşit şartlarda eğitim görmesi için uğraşıyoruz.”

O6-Y1: “Sınıf içerisinde eşit ortam sağlamaya çalışıyoruz. Öğrencilerin eğitimi ekonomik durumdan etkilenmesin diye.”

O8-Y2: *“Etüt var bu okulda. Etüte katılamayan öğrencileri idare olarak biz karşılıyoruz.”*

O8-M1: *“Bazı durumlarda anne baba ayrı çocuklar, büyük aile fertleri ile yaşayan çocuklar, vefat durumunda tek anne veya tek baba ile yaşayan çocuklarla karşılaşınca genelde yönlendirme yapıyoruz.”*

O8-R2: *“Sene başında öğrenci tanıma formu doldurtuyoruz. Orada ekonomik sorular da oluyor. Ortalamanın üzerinde olup maddi durumunun kötü olduğunu söyleyenler de oluyor. Göreceli bir durum.”*

Okul yetkililerinin 7’si öğrencilerin yaşadığı ekonomik sorunların ileride psikolojik sorunlar haline gelmesinin muhtemel olduğunu ifade etmiştir.

O1-M1: *“Psikolojik sorunlara da sebep olabilir bu ekonomik sorunlar. Okula aç gelmenin bile direkt olarak psikolojik sorunlara sebep olduğunu düşünüyorum. Fizyolojik ihtiyaçları karşılanmayan çocukların psikolojik gelişimini olumlu tamamlaması veya derslere odaklanmasını beklememiz doğru değil.”*

O1-R1: *“Sadece ekonomik sorunlar değil ailedeki tüm sorunlar çocuğun psikolojisini etkiliyor.”*

O4-R2: *“Bence bu sorunlar çocukların psikolojisini etkiliyor. Bazı çocuklar babalarını göremiyor bile iş yoğunluğundan. Bu yetişkinlikte de illaki arka planda sorun yaratacaktır.”*

O5-R1: *“Ekonomik sorun yaşayan ailelerin çocukları psikolojik sorun yaşamaya da meyilli oluyorlar. İhmal edilme ihtimalleri de artıyor. Örneğin annesi çalışan bir velinin çocuğu okul çıkışlarında tek başına okulda belirli bir süre annesinin gelmesini beklemek zorunda kalıyor. Bu ihmal de tabi ki psikolojik olarak etkiliyor.”*

O5-R2: *“Ekonomik sorun yaşayan çocuklar psikolojik olarak da sorun yaşamaya meyilli oluyorlar. Çocuğun bir ihtiyacı karşılanmadığı zaman başka çocukları kıskanabiliyor. Bu durumda kendilerini yetersiz hissedebiliyorlar.”*

O8-Y2: *“Ekonomik sorun psikolojiyi bozar. Ekonomik sorun şiddeti de artırabilir. Evin içinde huzursuzluk yaratabilir. Genelleme yapılamaz ama ekonomik durumu kötü olan çocuk dezavantajlı oluyor pek çok konuda.”*

O8-R2: *“Ekonomik sıkıntı çeken öğrenciler psikolojik sorun da yaşıyorlar tabi. Evde ister istemez farklı bir ortam oluşuyor. Tabi bu aileler de genelde eğitim almamış oluyorlar. Çocuklarına nasıl yaklaşacaklarını da tam bilmiyorlar. Beslenme eksiklikleri de oluyor çocukların. Bu kalıcı hasar da bırakabilir.”*

Katılımcılardan beşi ailelerin yaşadığı ekonomik sorunların ilçeden ilçeye tamamen değiştiğini ifade etmişlerdir.

O1-M1: *“Bu tarz öğrencilerin yoğunluğu ilçeden ilçeye hatta okuldan okula değişiyor olabilir.”*

O1-R1: *“Ekonomik sorunlar semtten semte değişiyor.”*

O4-M1: *“Bu durumların hepsi ilçeden ilçeye değişebilir. Bu mahalle biraz orta düzeyde ancak bir yan mahalle çok daha düşük düzeyde ekonomik yeterliliğe sahip.”*

O7-Y2: *“Okul çevresi de okulda yaşanan ekonomik durumu çok etkiliyor. Okulun bulunduğu ilçeye göre okula ekonomik sebeplerle başvuran aile sayısı ve bu ailelerin sorun tipleri çok değişiyor.”*

O8-M1: *“Şu an bu okulda çok sorun olmuyor. Ancak bu okuldan okula ve oturulan yerle alakalı olarak çok değişiyor.”*

İki okul yetkilisi ailelerin alabilecekleri ekonomik destekler hakkında bilgi sahibi olmadıklarını gözlemlediklerini belirtmişlerdir.

O1-M1: *“Ailelerin temel olarak sorunu yeterince bilgi sahibi olmamaları. Bilgi sahibi aileler doğru yerlere müracaat edip her kapıyı aşındırıyorlar. Okullarda ailelere bu konularda bilgi verilmeli. Bazı aileler de içlerine kapanıklar bu sebeple herhangi bir yardım almıyorlar. Yardım ayaklarına gelsin istiyorlar. Bunun tespitini kaymakamlık veya belediyeler yapamıyorlar.”*

O5-M1: *“Bir gözlemlerde bulduk. Çocuk kışın bez ayakkabıyla gelmişti. Öğretmene sorduk öğretmen araştırdı. Gerçekten maddi durumları yokmuş*

ailenin. Ama kimseye bahsetmemiş. Anne merdiven siliyormuş. Biz fark etmeyebilirdik o bez ayakkabıyı. Bu konularda profesyonel bir meslek elemanına ihtiyaç var. Ailelerin ekonomik yardım alabileceği yerleri öğrenmeleri gerekiyor.”

Bir müdür yardımcısı bilinç düzeyinin düşük olduğunu iddia ederek ailelerin maddi giderlerini doğru paylara ayıramadıklarını bu sebeple eğitimin kalitesinin düştüğünü ifade etmiştir.

O7-Y3: “Eğitimin kalitesinde de çok büyük sorunlar var. Sadece ekonomik sorunlar değil kaliteli eğitim de sorun. Aynı sorunlar başka semtlerde de var. Halk çok bilinçsiz ve maddi giderlerini düzgün ayarlayamıyorlar.”

Bir okul yetkilisi bu ekonomik sorunu şu an ki haliyle devletin çözemeyeceğini devletin yeni çözümlerle müdahale etmesi gerektiğini ifade etmiştir.

O7-Y2: “Velilerin ekonomik sorunları devlet tamamen çözemez. Ancak bu konu hakkında çalışacak bir kurum olması gerekiyor. Devletin okullarda ekonomik sorun yaşayan velilere yardımcı olacak bir bütçe ayırması gerektiğini düşünüyorum.”

Katılımcılardan bir okul müdürü yardım vermenin insanları çalışmaktan uzaklaştırdığını ifade etmiştir.

O5-M1: “Bazı vatandaşlar yardıma o kadar alışmış ki artık çalışmıyorlar. Sadece yardımla geçiyorlar. Bir Suriyeli aile vardı. Çok büyük yardımlar yapıldı. Ekonomik durumu çok iyi olan aileler Suriyeli ailenin borçlarını dahi kapattı. Ama sonra bir gördük ki evin babası çalışmıyor. Sadece yardımla geçiyor. Adam da genç bu arada. Hiçbir sorunu yok. Sonra yardımı kestik tabi. Adam çalışmaya başladı. Biz bu olay biraz daha ekstrem bir durum diye gördük. Bir de bunun daha ufak versiyonları var gözümüzden kaçan. Onu da sosyal hizmet görebilir ancak.”

Görüşmelerin yapıldığı beş numaralı okulun okul müdürü ailelerin ekonomik sorunlarını azaltacak gelişmeler olduğunu ifade etmiş, okul aile birliğinin ekonomik sorunları çözmeye yetersiz kaldığını belirtmiştir.

O5-M1: “Anaokulu ücretleri konusunda sosyal hizmetten liste geldi. Durumu olmayan ailelerden ücret almadık bu sene. Gelecek sene anaokulu ücretleri

tamamen kalkıyor. Okul aile birliği her okulda düzgün çalışmıyor. Bazı okullarda okul aile birliği okulla koordineli çalışmadığından yetersiz kalıyor.”

Katılımcılardan üçü ev ziyareti yaparak ekonomik sorunları gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

O1-R1: *“Ev ziyaretleri yapıyoruz. Çok sık olmasa da her sene birkaç kez yapılıyor.”*

O5-R1: *“Sınıf öğretmenleri ev ziyaretlerinde bulunuyorlar. Gerektiğinde bizi de davet ediyorlar. Ancak bu okuldan okula değişiyor. İlçeden ilçeye ekonomik sorun oranı değişiyor. Örneğin Esenler’de daha fazla sorunla karşılaşıyordum.”*

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Alt Amaçlara Yönelik Tartışma ve Sonuç

Bulgularda elde edilen cevaplar beş alt amaca uygun şekilde kategorilendirilmiştir ve beş farklı alt başlık altında toplanmıştır. Araştırmanın ana amacı elde eden bulgular, literatür bilgisi ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

5.1.1. “Velilerin Ekonomik Sorunların Çözümlerini Neden Okullarda Aradığını Öğrenmek” Alt Amacına Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Bu alt başlık altında yarı yapılandırılmış görüşmedeki “Ekonomik sıkıntılar çektiğini düşündüğünüz ailelerle görüşme talebiniz oluyor mu yoksa ailelerin kendilerinin başvurmasını mı bekliyorsunuz?” ve “Ekonomik sorun yaşayan ailelerin çözümü okulda arıyor olması hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorularına verilen cevaplar baz alınmıştır.

Yapılan görüşmeler göstermiştir ki aileler ekonomik sorunların çözümü konusunda okulu bir çözüme giden araç veya sorun çözme mekanizması olarak görmektedir. Bu bakış açısı velilerin okullara ekonomik sorunların çözümü için ziyaret etmeleriyle sonuçlanmaktadır. Aynı zamanda okulun bu tarz sorunları tespit ettiği ve çözüm bulmaya çalıştığı da belirtilmiştir. Okul yetkililerinin sınıf öğretmenleriyle birlikte ekonomik sorun yaşayan ailelere ev ziyareti yaptığı öğrenilmiştir. Bu ziyaretlerde okulda bir sosyal hizmet uzmanı olmadığı için sosyal hizmet uzmanı katılımı sağlanmamıştır. Ev ziyaretlerinin sosyal hizmet uzmanı olmadan gerçekleştirilmesi ev ziyaretlerinin profesyonelliğini azaltmaktadır. Bu durumun ev ziyaretlerini bir misafirlik haline getiriyor olması büyük bir risktir. Ev ziyaretinin temel amacı ev incelemesi yapmaktır. Sosyal hizmet uzmanları ev ziyaretlerinde bulduklarında buldukları ortamı iyi analiz eden meslek elemanlarıdır. Ailenin ekonomik sorun yaşamadığı, aile içi psikolojik veya fiziksel şiddet gibi durumların tek göstergesi evin fiziksel durumu olmamasına karşın gözlemlenmesi gereken bir materyaldir.

Pek çok okulda her yılın başında öğretmenler tarafından ekonomik olarak zorluk yaşayan aileler tespit edilerek listelendiği öğrenilmiştir. Her ne kadar sınıf öğretmenleri çocukların ekonomik durumlarını birinci gözden gözlemliyor olsa da bir ailenin ekonomik gelirinin düşük olup olmadığını öğrenmek detaylı incelemeler

gerektirmektedir. Çocuğun ailesinin maddi olarak düşük gelirli durumda gözükmüyor olması ve okul harcamalarının düşük olması ailenin ekonomik gelirinin düşük olduğu bilgisini net bir şekilde vermeyebilir. Bunun sebebi ailenin gider önceliğini başka gider türlerine veriyor olması olabilir. Bu tarz durumlarda detaylı araştırma yapılmadan çocuğa veya aileye yapılacak maddi destek veya yönlendirme çocuğun veya ailenin yetersiz hissetmesine sebep olabilir, bunun yanında ailenin hakları dışında ekstra destek almasına sebep olabilir.

Ailelerin ekonomik sorunların çözümü için okulları tercih etme sebepleri değişkenlik gösterebilmektedir. Bu sebepler arasında en çok, okulda bir yardım kültürünün oluşması, okul çalışanlarının samimiyeti ve okula ulaşımın kolaylığı öne çıkmaktadır. Ekonomik geliri yüksek olan veliler yardım yapmak amacıyla gerek ulaşım kolaylığı gerek kendileri ile ilgilenilmesi gerekse güvenilirliği sebebiyle okulları tercih etmektedirler. Okullar da bu yardımları ihtiyaç sahibi ailelere dağıtmaktadırlar. Çevrelerinden okulun destek verdiğini duyan aileler, ihtiyaçları olduğunda okulları tercih etmektedirler. Bu durum desteğe ihtiyaç duyan ailelerin okulları yardım dağıtan bir mekanizma gibi görmelerine sebep olmaktadır. Okulların destek veriyor olması bir kültür haline geldiğinden ekonomik olarak düşük gelire sahip bölgelerdeki veliler okula pek çok kez ekonomik sorunların çözümü için başvurmaktadır. Bu kültür bazı okullarda okulun ana görevi olan eğitim görevine tam odaklanamamasına ve aksamalara yol açmasına sebep olması sebebiyle endişe verici bir duruma evrilmiş ve tartışmalara yol açmıştır. Bir idarecinin görüşüne göre velilerin okula sürekli olarak ekonomik destek talebiyle geliyor olması okullara giren yetişkin sayısını artırmakta, giriş çıkışlardaki güvenlik önlemlerini esnetmekte ve okulların güvensizleşmesine zemin hazırlamaktadır. Ancak okul güvenliği gereğince okula yetişkin bireylerin güvenilirlik kazanmadan alınması halihazırda yasaktır. Milli Eğitim Bakanlığının 2023/28 sayılı genelgesince veliler artık okula randevusuz alınmamaktadır. Okullara ekonomik sorunların çözümü için başvuran velilerin önüne geçilmektense yasal düzenlemeler ve okul içerisinde yer alacak uzmanlarla güvenli ve sağlık desteklerin önü açılabilirdir.

Okul çalışanlarının olumlu yaklaşımları ve ailelerin çocuklarını güvenle emanet edebildikleri kişiler olmaları sebebiyle aileler ekonomik sorunlarını okullarla rahat bir şekilde paylaşabilmektedir. Veliler gündelik yaşamda çocuklarını okullara götürürken, veli toplantılarında veya çocuklarının başarı seviyelerini öğrenmek isteyip okula

geldiklerinde özellikle öğretmenler ile sıkça iletişime geçmektedirler. Bu sebeple öğretmenler başta olmak üzere okul çalışanları ve veliler arasındaki iletişim ileri seviyelere taşınabilmektedir. Aileler bu iletişim sayesinde okulu daha çok benimsemekte ve sorunlarını paylaşmak konusunda kendilerini daha rahat hissetmektedirler.

Türkiye’de öğrenciler ilkokul ve ortaokul seviyesindeki eğitim kurumlarına kaydolarak adrese dayalı sistem ile kaydolmaktadırlar. Buna göre öğrencilerin eğitim gördüğü ilkokul veya ortaokullar ikamet ettikleri ve günlük yaşamlarını sürdürdükleri bölgelerde olmak zorundadır. Bu durum ailelerin okullara erişimini konum olarak çok kolaylaştırmaktadır. Okulların bir devlet kurumu olması ve çalışan öğretmenlerin birer devlet memuru olması sebebiyle aileler okulları ekonomik sorunlarını paylaşabilecekleri ve çözüm bulmaya çalışabilecekleri en ulaşılabilir devlet kurumu olarak görmektedir. Müdürlerin ve müdür yardımcılarının yorumlarına göre ekonomik sorun yaşayan bireylerin herhangi bir destek veya yardım kuruluşunda memurlarla iletişimde zorlandıkları ve müdürleri neredeyse hiç görmedikleri ancak okullarda müdür ve müdür yardımcılara kolaylıkla ulaşabildikleri görülmüştür. Okulların evlere yakın olması ve ulaşılabilirliği velilerin okulu bir eğitim kurumundan çok direkt olarak devletin kendisi gibi görmelerine sebep olabilmektedir.

Okul yetkililerinin büyük bir kısmına göre veliler ekonomik destek hakları konusunda yönlendirme yapacak ve ekonomik destek sağlayacak kuruluşlarda kendileriyle yeterince ilgilenen bir çalışan bulamamaktadırlar. Araştırmaya katılanların görüşlerine göre maddi destek alınabilecek belediye, valilik gibi kurum çalışanlarının genellikle güler yüzlü olmaması, destek bekleyen ailelere karşı dışlayıcı tavırları sebebiyle veliler kendilerini yeterince açamamakta ve ekonomik sorunlarını net bir şekilde ifade edememektedirler. Bu sebeple veliler pek çok destek kuruluşunu atlayıp direkt olarak okullarda destek aramaktadırlar. Bu kurumda çalışan meslek elemanlarının etik değerlere önem vermesi ve buna göre hareket etmesi gerekmektedir. Destek bekleyen aileleri dışlayıcı tavırlar ailelerin hakları olan destekleri alma konusunda çekimser olmalarına sebep olabilir. Kurumlarda çalışan meslek elemanlarının nitelik olarak doğru eğitimleri almış olan personellerden olması bu hususta önem arz etmektedir.

5.1.2. “Okul Yetkililerinin Ailelerin Ekonomik Sorunlarına Destek Olabilecek Yeterliliğe Sahip Olup Olmadıklarını Tespit Etmek” Alt Amacına Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Bu alt başlık altında yarı yapılandırılmış görüşmedeki “Ekonomik sorun yaşayan ailelerin sorunlarını çözebilecekleri kurumlara yönlendirilmesi konusunda aldığımız eğitimler nelerdir?” ve “Ekonomik sorun yaşayan öğrencilerin veya ailelerin yararlanabileceği yardımlar hakkında güncel bilgileri nerelerden takip ediyorsunuz?” sorularına verilen cevaplar baz alınmıştır.

O7-Y1’in *“Herhangi bir eğitimimiz yok. Tamamen insani ve vicdani bir şekilde tecrübemizle yardımcı olmaya çalışıyoruz. Yönlendirmeler yapıyoruz. Bazen okula iş insanları kıyafet getiriyorlar. Okul aile birliği aracılığı ile dağıtıyoruz.”* şeklinde ifade ettiği üzere okul yetkilileri ailelerin ekonomik sorunlarını çözme ve yönlendirmede yetersiz kalmaktadır. Okul müdürleri, okul müdür yardımcıları ve rehber öğretmenlerinin hem iş tanımlarında hem de mesleki eğitim süreçlerinde herhangi bir şekilde destek politikalarını öğrenmek, uygulamak veya destek politikalarının uygulanacağı kuruma yönlendirme yapmak bulunmamaktadır. Birkaç okul yetkilisi bu bilgilerin zaten bu meslek dallarına öğretilmemesi gerektiğini ve işlerinin sadece eğitim olduğunu belirtmiştir. Bazı yetkililer ise bu bilgilerin gerçekten gerekli olduğunu, işlerinin bu olmamasına rağmen sıkça bu sorunlarla karşılaştıkları için çözüm yollarını bilmelerinin işlerini kolaylaştıracağını belirtmiştir. Okuldan destek isteme kültürü günümüzde ekonomik sorun yaşanan bölgelerde çok sık karşılaşılan durumdur. Bu sebeple okul yetkilileri her ne kadar eğitimci olsalar bile ekonomik sorunların çözümü açısından bilgili olmak durumunda kalmaktadırlar. Ancak okul çalışanlarının bu konuda bir eğitimi bulunmadığından bu konuya bir çözüm getirilmesi gerekmektedir.

Okul yetkilileri her ne kadar ekonomik sorunların çözümü ve yönlendirilmesi için eğitim almamış olsalar da bir kısmı güncel yasaları, destekleri ve sosyal politikaları öğrenmeye çalışmaktadırlar. Belediye sayfaları, resmi yazışmalar, sosyal medya platformları okul yetkililerinin sosyal politika ve destekleri takip ettikleri yerler olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak bazı okul yetkilileri güncel sosyal politikaları da takip etmediklerini veya edemediklerini belirtmişlerdir. Bu iş için tam zamanlı vakit ayrılması gerektiği, ikinci plana atılamayacak kadar kritik bir görev olduğu açıktır.

5.1.3. “Okulda Yetkililerinin Okula Ekonomik Sorunların Çözümü İçin Gelen Velilere Bakış Açılarını Tespit Etmek” Alt Amacına Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Bu alt başlık altında yarı yapılandırılmış görüşmedeki “Ekonomik sorun yaşayan ailelerin yararlanabilecekleri yardım ve yasalar hakkında bilgi derecelerinin nasıl olduğunu düşünüyorsunuz?” ve “Ekonomik sorun yaşayan ailelerin okul tarafından bilgilendirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorularına verilen cevaplar baz alınmıştır.

Okul yetkilileri velilerin ekonomik sorunlarını direkt olarak velilerin kendilerinden öğrendiklerinden dolayı velilerin kendi hakları konusunda ne derecede bilgi sahibi oldukları konusunda fikir yürütebilmektedirler. Okul yetkililerine göre veliler kendi hakları konusunda çok az bilgi sahibi veya hiç bilgi sahibi değildirler. Pek çok veli haklarını hangi kurumda arayacağını bilemediğinden okullara gelmektedir. Okullar bu bağlamda yönlendirici rol üstlenmektedir.

Velilerin hak ve yasalardan bilgi sahibi olma durumu ikamet edilen çevreye göre de çok büyük değişiklik göstermektedir. Ekonomik sorun yaşayan bir aile, ekonomik sorun yaşayan bireylerin yoğun olduğu bölgede yaşıyor ise yararlanabileceği hak ve yasalar konusunda çevresindeki insanlardan bilgi edinebilmektedir. Yine ekonomik sorun yaşayan bir aile, ekonomik durumu iyi olan bir bölgede ise ve çevresindeki ailelerin eğitimi yüksek ise bu aileler tarafından desteklenerek hak ve yasalar konusunda bilgi sahibi olabilmektedirler. Ancak ekonomik sorun yaşayan aile, ekonomik durumu ortalamada olan bir bölgede yaşıyor ise ve bu bölge eğitim oranı olarak düşük-orta seviyelerde ise çevresinden hak ve yasalar hakkında yeterli bilgi alamamakta ve ne yapacağını bilememektedir.

Velilerin ekonomik sorunlar konusunda okullar tarafından bilgilendirilmesi açısından 2 temel görüş hâkim olmaktadır. Bunlardan ilki okulların işinin tamamıyla eğitim olması gerektiğini savunan görüştür. Bu görüşe göre okulların ekonomik sorunlar konusunda bilgilendirme görevi eğitim görevlilerinin iş tanımının tamamen dışında kalmaktadır. Okullar bir eğitim kurumudur ve okullarda yer alan çalışanların temel görevi eğitim vermektir. Velilerin ekonomik sorunlarına çözüm üretecek bir meslek elamanı bulunmamaktadır. Ekonomik sorunlara çözüm için eğitim görevlilerine ekstra görev verilmesi iş yükü açısından büyük sorunlar doğuracaktır. Eğitim görevlilerinin

eğitim dışında bir iş y¼k¼n¼n olması eğitimin verimsizleştirilmesi kaygısını oluşturmaktadır. Ayrıca okullarda ekonomik destek konusunda bir birim veya mekanizma oluşursa okula velilerin uğrama sıklığının çok y¼kseleceđinden endişe duyan okul yetkililerinin ifadelerine de rastlanmaktadır.

İkinci bir g¼r¼ř ise velilerin ekonomik sorunlarına ¼z¼m¼ okulda aramalarının normal karşılanması gerektiğini ve okulun da buna destek olması gerektiğini savunmaktadır. Bu g¼r¼ře g¼re velilerin okullardan ekonomik destek bekliyor olması artık kaçınılmaz bir gerçektir. Okullarda bu konularda yetkili biri olmadığından dolayı olumlu veya olumsuz net bir cevap alamayan veliler okullara tekrar gelmektedir. Bu konuda yetkili bir meslek elemanı olursa veliler işlerini net cevaplar ile ¼z¼mleyecek ve okul üzerinden sorun çözme aşamasını hızlı şekilde atlatacaklardır. Bu şekilde velilerin okula uğrama sıklığı azalacaktır. Ayrıca okulda bu işle uğraşan bir meslek elemanının bulunması eğitimcilerin asıl y¼neltmeleri gereken eğitim alanına daha fazla ağırlık verebilmelerine yardımcı olacaktır. ¼nk¼ şu an ki durum ele alınacak olursa okullara veliler hali hazırda ekonomik sorunların öz¼m¼ için uğramakta ve eğitim g¼revlileri ile iletişime geçmektedirler. Veliler bu sorunların öz¼m¼ için bu işlerle ilgilenen bir meslek elemanı ile g¼r¼řmesi okul g¼rev dağılımını daha verimli hale getirecektir.

5.1.4. “Okul Giderlerinin Aile Üzerindeki Etkisini Okul Yetkilileri Aracılığıyla Öğrenmek” Alt Amacına Y¼nelik Tartışma ve Sonuçlar

Bu alt başlık altında yarı yapılandırılmış g¼r¼řmedeki “Ailelerin ekonomik sorun yaşamalarındaki sebeplerin arasında çocuklarının eğitim harcamaları ne derecede paya sahip olduğunu d¼ř¼n¼yorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar baz alınmıştır.

¼lkemizde ilk ve ortaokul öğretim okullarına ücretsiz bir şekilde kaydolunabilmektedir. Ayrıca okul kitapları ücretsiz bir şekilde devlet tarafından karşılanmaktadır. Ancak kırtasiye giderleri, okul veya öğretmenlerin talep ettiği ek kitaplar, ek öğretmen ve ek eğitimler, tam g¼n eğitim veren okullardaki yemek hane veya kantin giderleri, okul etkinlikleri ailenin okul sebebiyle ayırdığı b¼teyi bir hayli y¼kseltmektedir. Bu durum ekonomik zorluk çeken ailelerin b¼telerini iyice zorlamaktadır.

Eğitimi önem önceliğinde ilk sıralarda tutmayan ailelerde eğitim sebebiyle ekonomik çok fazla zorlanma yaşanmamaktadır. Bu aileler eğitimin önemi konusunda bilinçsiz

olduklarından dolayı okul kitaplarının eğitim için yeterli olduğunu düşünmektedirler ve ek eğitim giderlerini gereksiz olarak görmektedirler.

Görüşmecilerin ifadelerine göre ekonomik zorluk çeken aileler bütçelerinden bir payı kıstamak istediklerinde bu konuda ilk seçenekleri okul giderleri olmaktadır. Aileler okul giderlerini ek kitap almamak, çocuğu kurslara göndermemek gibi seçeneklerle kıstamaktadırlar. Öğrencileri bu tarz eğitime katkısı olacak durumlardan eksik bırakmak öğrencinin yaşatlarından eğitim konusunda daha yavaş ilerlemesine sebebiyet verebilmektedir. Etkinliklere maddi zorluklar sebebiyle katılamayan öğrenciler ise yeterince sosyalleşememekte ve kendilerini dışlanmış hissedebilmektedirler.

Çocuklarının kaliteli ve yeterli bir eğitim görmesini isteyen orta gelirli aileler eğitime büyük bir bütçe ayırmakta ve bu bütçe ev ekonomisini sarsmaktadır. Veliler kendi kaliteli yaşamını önemsemeyerek çocuklarının kaliteli eğitim alması için bütçelerini zorlamaktadırlar.

Ek eğitimlerin öğrencilerin eğitimlerinde çok büyük bir rol oynadığı göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Ekonomik durumu iyi olan ailelerin bütçelerini zorlamadan çocuklarına çok daha kaliteli ve fazla eğitim aldırabiliyor olması, ekonomik gelir durumu İstanbul için ortalama seviyelerde olan ailelerin yaşam kalitelerinden taviz vererek çocuklarına ek eğitim sağlayabiliyor olmaları ve ekonomik sorun yaşayan ailelerin çocuklarının ek eğitimden mahrum kalıyor olmaları eğitimde çok büyük bir eşitsizlik yaratmaktadır.

Ekonomik olarak zorluk yaşama sebebi ek eğitime gider kalemi açmak olan ailelerin veya ekonomik zorluklar sebebiyle eğitime ek bütçe ayıramayan ailelerin sorunlarının çözüm noktası olarak eğitim kurumu olan okullara başvuruyor olması doğal karşılanabilir. Ek eğitimlerin eğitim hayatına çok büyük oranda etki etmesi ve ek eğitim ücretlerinin pek çok ailenin gelir düzeyini aşması sebebiyle eğitimde eşitlik sağlanamamaktadır.

5.1.5. “Okul Harcamaları İle İlgili Sorun Yaşayan Ailelere Okulun Hangi Yollarla Destek Olduğunu Öğrenmek” Alt Amacına Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Bu alt başlık altında yarı yapılandırılmış görüşmedeki “Ailelerin çocuklarının kırtasiye harcamaları ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?”, “Ailelerin çocuklarının

beslenme harcamaları ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?”, “Ailelerin çocuklarının giyim kuşam harcamaları ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?”, “Ailelerin okulda yapılan etkinlikler için yapılan harcamalar ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?” ve “Ailelerin genel ev harcamaları ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?” sorularına verilen cevaplar baz alınmıştır.

Ailelerin ekonomik sorun yaşadığı ve bu sorun yüzünden okula başvurduğu sebeplerden birisi kırtasiye harcamalarıdır. Okullar bu konularda geçici destekler sağlamaktadır. Genellikle kırtasiye harcamalarında sınıf öğretmenliği önderliğinde sınıf içerisinde ekonomik durumu iyi olan aileler tarafından maddi destek yapılmaktadır. Bu maddi destekler ile kırtasiye ürünleri alınarak sınıftaki ihtiyaç sahibi çocuklara verilmektedir. Okula yapılan maddi yardımların bir kısmı da okul aile birliği veya idare tarafından kırtasiye ürününe dönüştürülerek ihtiyaç sahibi çocuklara dağıtılmaktadır. Bazı okul yetkilileri ise bu sorunu kendi maddi gelirlerinden karşılayarak çözmeyi amaçlamışlardır. Belediyelerin bazı dönemlerde kırtasiye ürünü yardımı yapması, bazı projeler ile devlet tarafından sağlanan kırtasiye ürünlerinin dağıtımıyla birlikte kırtasiye giderleri ile ilgili sorun yaşayan ailelere destek olunmaya çalışılmaktadır. Bu maddi giderle alakalı okullarda sabit bir sistem bulunmamakta ve sorunun köküne inmekten geçici desteklerle sorun ertelenmeye çalışılmaktadır. Okul yetkilileri tarafından velileri doğru yerlere yönlendirme girişimine çok az rastlanmaktadır.

Günümüzde birçok okul tam gün eğitim vermektedir. Tam gün eğitim sürecinde gün ortasında öğrencilerin beslenme ihtiyacı doğmaktadır. Tam gün eğitim vermeyen okullarda ise beslenme saatleri bulunmaktadır. Öğrencilerin pek çoğu beslenme saati veya öğle yemeği ihtiyacını okul kantini üzerinden gidermektedir. Bu da ailelere ekstra bir gider kalemi açmaktadır. Bazı okullar bu gider kalemini karşılayamayan ailelerin çocuklarına okul aile birliği aracılığı ile destek olmaya çalışmaktadır. Bazı durumlarda okul yetkilileri kendi gelirlerinden bir pay ayırarak bu duruma çözüm bulmaya çalışmaktadırlar. Birçok ekonomik sorunun çözümü amacıyla birlik olan sınıf velileri bu sorunu gidermek için de destek olmaya çalışmaktadır. Okulların bir kısmı okul

kantini ile anlaşma yaparak beslenme ihtiyacını karşılayamayan öğrencilere ücretsiz yemek sağlanmışlardır. Askıda tost uygulaması gibi bir uygulama ile veliler tarafından kantinden ekstra yiyecek alınmasına olanak sağlanmış, bu ekstra yiyeceklere ihtiyacı olan öğrencilerin ulaşması amaçlanmıştır. Öğrencilerin yeterli beslenmesi hem sağlık hem eğitim açısından kritik rol oynamaktadır. Bu sorunun giderilmesi için standart bir destek mekanizması olmalıdır. Okulda beslenme sorunu çeken öğrencinin ev içerisinde de beslenme sorunu çekme ihtimali göz ardı edilmemelidir.

Okulların pek çoğunda öğrencilerin tek tip bir öğrenci forması giyme zorunluluğu vardır. Bu formları almak ekonomik durumu düşük olan aileler için zorlayıcı olabilmektedir. Bazı okullar bu sorunu okul forması satan satıcı ile anlaşarak çözmeye çalışmaktadır. Buna göre satıcı firma ücretsiz format satacak birkaç kişilik kontenjan açmaktadır. Bu durum ekonomik durumu düşük ailelerin sayısının çok olduğu okullarda soruna çözüm getirememektedir. Okulların bazıları ise okullara bağışlanmış mezun öğrencilerin eski formlarını veya günlük kıyafetlerini ihtiyaç sahibi ailelere ulaştırarak çözmeyi amaçlamıştır. Pek çok okulun ise bu soruna müdahale etmedikleri görülmüştür. Sıklıkla karşılaşılan bu soruna da sistematik bir çözüm uygulanmamaktadır.

Okullarda kültürel, sosyal, sanatsal ve eğitim amaçlı pek çok etkinlik ve gezi düzenlenilmektedir. Bu etkinliklerin pek çoğu ücretli olmaktadır. Ekonomik durumu düşük olan aileler bu etkinliklere çocuklarını dâhil etme konusunda sıkıntılar yaşamaktadır. Çocukların bu etkinliklere katılamaması sosyal açıdan geri kalmalarına ve dışlanmalarına sebep olabilmektedir. Okullar bu gibi olumsuz durumları önlemek amacıyla okula gelen yardımlardan okul aile birliği aracılığıyla sınırlı sayıda ücretsiz kontenjan oluşturmaktadırlar. Bazı durumlarda etkinliği düzenleyen firma veya kişiler ücretsiz kontenjanları kendileri oluşturmaktadır. Ancak etkinliğin ücretini karşılayamayacak öğrenci sayısı arttıkça ücretsiz kontenjan fırsatı ortadan kalkmaktadır. Okullar etkinlik ücreti konusunda işlevsel ve kapsayıcı bir çözüm geliştirememişlerdir.

Aileler okullardan yalnızca okul harcamaları değil ev harcamaları ile ilgili de destek almak adına talepte bulunmaktadırlar. Okullar bu talepleri karşılamak adına ekonomik durumu iyi veliler tarafından okula yapılan yardımları dağıtmaktadır. Ancak pek çok okul yetkilisi böyle bir vaka karşısında ne yapacağını bilmemektedir. Doğru kurumlara yönlendirme yapacak yetkinliğe ve eğitime sahip olmayan okul yetkililerinin aynı

zamanda meslek tanımlarında da bu tarz sorunlara yönelik çözüm geliştirme görevi bulunmamaktadır.

5.2. Ana Amaca Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Bu başlık altında araştırmanın ana amacı başta yarı yapılandırılmış görüşmedeki “Öğrenci ve ailelerinin yaşadığı ekonomik sorunların çözümünü ve yönlendirmesini hangi meslek dalının üstlenmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?” sorusuna verilen cevaplar ve “Sosyal Hizmet Uzmanı İhtiyacına Dair Bulgular” başlığında yer alan veriler olmak üzere yarı yapılandırılmış görüşmede verilen tüm cevaplar ışığında tartışılmış ve sonuçlandırılmıştır.

Elimizdeki bulgular göstermektedir ki aileler özellikle eğitim harcamaları ile ilgili ekonomik sorun yaşadıklarında okullara gelmektedirler. Bunun çeşitli sebepleri mevcuttur; okulların konum olarak yakın olması, okul çalışanlarının sıcak kanlı olması, okulda yetkili kişi bulma kolaylığı, okulun güvenilir olması, destek verecek kurumların yetersizliği. Ekonomik sorun yaşayan ailelerin okullara başvurması halk arasında bir kültür haline gelmiş ve önüne geçilemeyecek derecede yaygınlaşmıştır.

Okul müdürleri, okul müdür yardımcıları ve rehber öğretmenlerin mesleki eğitimlerinde ve görev tanımlarında ailelerin ekonomik sorunlarına çözüm bulma veya yönlendirme yapmak yer almamaktadır. Ancak okul yetkililerinin görüşmelerde belirttiği üzere kültür haline gelmiş olan ekonomik destek talepleri sebebiyle müdürler, müdür yardımcıları ve psikolojik danışmanlık öğretmenleri gerek tecrübe gerekse kendi imkânlarıyla çözüm bulmaya çalışmaktadırlar. Bu durum bazı dönemlerde ve bazı bölgelerde okul yetkililerinin eğitimden çok başvuran ailelerin ekonomik sorunlarını çözmeye odaklanmasına sebep olmaktadır.

Öğrencinin kırtasiye malzemeleri, giyim kuşamı, beslenmesi gibi ihtiyaçları karşılanamadıkça eğitimin eşit ve sağlıklı verilmesi mümkün değildir. Bu ihtiyaçların karşılanması amacıyla vakit ayıran okul yetkilileri eğitime yeterince odaklanamamaktadır. Bu durum okulların eğitim kurumundan çok ekonomik destek kurumu olacağına dair tartışmalara yol açmaktadır. Ancak ailelerin ekonomik sorunlar sebebiyle okullara başvuruyor olması günümüzde önüne geçilemeyecek bir kültür haline gelmiştir. Okul yetkililerinin ve öğretmenlerin tamamen eğitime odaklanması amaçlandığında okullarda yeni bir meslek dalına ihtiyaç duyulduğu gözükmemektedir.

Sosyal hizmet uzmanı ihtiyacına dair bulgular başlığında görüldüğü üzere okul yetkilileri okullarda bir sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Sosyal hizmetin yönlendirici rolü, sosyal destek politikalarıyla olan bağı ve sosyal yardımlar konusundaki bilgisi ekonomik sorunlar sebebiyle okula gelen velilere destek olma açısından yetkinliğe sahiptir. Yapılan görüşmeler sonucunda iki farklı şekilde sosyal hizmet uzmanı uygulaması olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Birincisi okullarda tam zamanlı bir sosyal hizmet uzmanı olması ve bu uzmanın okulda yalnızca ekonomik sorunlarla değil sosyal hizmetin tüm kapsamı ile ilgilenmesidir. İkinci olarak ise başka bir kurumdan görevlendirilen sosyal hizmet uzmanının bir veya birkaç gün okulda bulunarak ekonomik sorun yaşayan velilerin destek taleplerini toplayarak çözümler üretmesidir.

Görüşmeler göstermiştir ki okul yetkililerinin ekonomik sorunlara dair farkındalığı yeterli seviyede değildir. Okulda ekonomik sorun yaşayan ailelerin olmadığını belirttiikten sonra beslenme ve kırtasiye harcamaları ile ilgili sorun yaşayan ailelere yapılan müdahaleleri sorulduğunda belirli destek çalışmalarından bahseden okul yetkililerinin olduğu görülmüştür. Bu çelişkili durum, okullarda ekonomik sorunların doğru anlaşılması ve ele alınması gerektiğini göstermektedir. Okul müdürünün, ekonomik sorun yaşayan veli olmadığını iddia etmesi, ancak beslenme sorunu yaşayan çocuklara yapılan desteği göz ardı etmesi, bu konuda eksik bir farkındalık olduğunu işaret ediyor olabilir. Araştırma sonuçları, okullarda sosyal hizmet uzmanlarının varlığının ve bu uzmanların ekonomik sorun yaşayan velilere rehberlik ederek çözüm bulmalarının önemini vurgulamaktadır. Bu uzmanlar, okul personelinin ekonomik sorunların görünürlüğü konusunda bilinçlenmelerine yardımcı olabilir ve böylece okuldaki dayanışma ve destek mekanizmalarını güçlendirebilirler. Bu durum, okulların sadece eğitim kurumu olarak değil, aynı zamanda toplumsal sorunların çözümüne yönelik önemli bir rol üstlendikleri gerçeğini de vurgulamaktadır.

Araştırma sonuçları, ekonomik durumu iyi olan bölgelerdeki okullarda daha az ekonomik sorun yaşandığını ve dolayısıyla okul sosyal hizmeti uzmanlarının ekonomik yönlendirme ve destek bağlamında gerekliliğinin bu bölgelerde azaldığını göstermektedir. Bu durum, toplumun ekonomik açıdan daha güçlü kesimlerinin, ekonomik sorun yaşayan ailelere destek olma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ancak, bu desteklerin düzenli ve etkili bir şekilde sağlanabilmesi için okullarda sosyal hizmet uzmanlarının varlığı önemli olabilir. Bu nedenle, ekonomik durumu iyi olan

bölgelerdeki okullarda bile sosyal hizmet uzmanlarının varlığının, toplumsal refahın artırılması ve eşitsizliklerin azaltılması açısından önemli olabileceği sonucuna varılabilir.

Okul sosyal hizmetinin tek rolünün ekonomik yönlendirme olmadığı da unutulmamalıdır. Okul sosyal hizmeti, öğrencilerin akademik, duygusal, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için de önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda, okul sosyal hizmeti, öğrencilerin başarılı bir eğitim hayatı sürdürebilmeleri için gereken destek ve yönlendirmeyi sağlamalıdır. Bu destekler arasında ailelerin ekonomik sorunlarına yönelik olarak sağlanacak destekler önemli bir yer tutarken, aynı zamanda öğrencilerin duygusal ve sosyal gelişimlerine de odaklanılmalıdır.

Sonuç olarak ekonomik sorun yaşayan veliler çözüm umuduyla okullara başvurularda bulunmaktadırlar. Velilere destek olma konusunda okul yönetimi imkanlar dâhilinde destek olmaya çalışmaktadır ancak okul meslek elemanlarının bu konuda bir eğitimi bulunmamakta ve görev tanımlarında yer almamaktadır. Bu durum asıl görevi eğitim vermek olan okul meslek elemanlarının odaklarının eğitimden kaymasına sebep olmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının okullarda bulunması, ekonomik sorunlarla başa çıkmak için etkili bir çözüm olarak öne çıkmaktadır. Bu durumun başarısını destekleyen önemli faktörlerden biri, sosyal hizmetin yönlendirici rolü ve sosyal politikalarla olan ilişkisidir. Sosyal hizmet uzmanları, ekonomik sorunlarla karşılaşan aileleri doğru kaynaklara yönlendirerek destek olabilirler. Bunun yanı sıra, okul sosyal hizmetinin katkı sağlayabileceği diğer alanlar da mevcuttur.

Öncelikle, okul sosyal hizmeti, ailelerin ekonomik sorunlarıyla başa çıkmalarına destek olabilir. Bu destek, ailelere ekonomik kaynaklara erişim konusunda rehberlik yapmayı ve mali yönetim becerilerini geliştirmeyi içerebilir. Ayrıca, ailelere kamu hizmetlerine başvuru süreçlerinde destek olunabilir ve sosyal destek programları hakkında bilgilendirme sağlanabilir.

Diğer bir önemli katkı alanı, öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen faktörlerle başa çıkmaktır. Ekonomik sorunlar, öğrencilerin okul başarısını olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, okul sosyal hizmeti, öğrencilere akademik destek sağlamanın yanı sıra, ailelerle iş birliği yaparak öğrencilerin okula devamını ve başarısını destekleyici programlar geliştirebilir.

Ayrıca, okul sosyal hizmeti, öğrencilerin duygusal ve sosyal ihtiyaçlarına da yanıt verebilir. Ekonomik zorluklar, öğrencilerin duygusal refahını etkileyebilir ve okul başarısını olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, okul sosyal hizmeti, öğrencilere duygusal destek sağlamak ve sosyal becerilerini geliştirmek için grup terapisi ve bireysel danışmanlık gibi hizmetler sunabilir.

Okul sosyal hizmetinin ekonomik sorunlarla başa çıkmada önemli bir rolü vardır. Sosyal hizmet uzmanlarının okullarda bulunması, ailelerin ekonomik sorunlarını ele almada etkili bir çözüm olabilir. Bu çözüm, ailelere ekonomik destek sağlamakla kalmaz, aynı zamanda öğrencilerin akademik başarılarını ve duygusal refahlarını da destekler. Bu nedenle, okul sosyal hizmeti, ekonomik sorunlarla başa çıkmada önemli bir araç olabilir ve daha geniş bir sosyal politika bağlamında değerlendirilmelidir.

5.3. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular ve sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

1. Okullarda sosyal hizmet uzmanlarının istihdam edilmesi, ailelerin ekonomik sorunlarıyla başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Bu uzmanlar, ailelerle birebir görüşmeler yaparak ekonomik sorunların kaynaklarını belirleyebilir ve çözüm yolları önererek destek olabilirler. Ayrıca, ailelerin sosyal yardım ve destek programlarından yararlanmaları konusunda da rehberlik yapabilirler. Sosyal hizmet uzmanları aynı zamanda, ailelerin ekonomik sorunlarına duyarlı bir şekilde yaklaşarak, onların duygusal ihtiyaçlarını da karşılayabilirler. Bu sayede aileler, kendilerini daha desteklenmiş hissedebilir ve sorunlarını çözmek için daha motive olabilirler. Uzmanlar ayrıca, okul personeline ve öğrencilere de ekonomik sorunlar konusunda farkındalık yaratmak ve destek sağlamak adına eğitimler düzenleyebilirler. Okullarda sosyal hizmet uzmanlarının istihdam edilmesi, ailelerin ekonomik sorunlarının erken tespit edilmesini ve çözümü için zamanında müdahale edilmesini sağlayabilir. Bu sayede, ailelerin ekonomik sorunlarının çocukların eğitimine olan olumsuz etkileri en aza indirilebilir ve çocukların eğitim başarıları ve sosyal gelişimi desteklenebilir.

2. Okul-aile iş birliğinin güçlendirilmesi, ailelerin ekonomik sorunlarına daha etkin çözümler bulunmasına yardımcı olabilir. Ancak her okulda bu iş birliğinin doğru şekilde çalıştığı söylenemez. Bazı okullarda, iletişim kanalları yetersiz olabilir, ailelerin katılımı düşük olabilir veya okul personeli ve aileler arasında güven eksikliği

yaşanabilir. Bu nedenle, okul-aile iş birliğinin güçlendirilmesi için bazı politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Okul-aile birliğinin işleyişi, yönergelerle belirlenerek standart hale getirilebilir. Bu sayede, her okulda benzer şekilde işleyen ve aynı derecede etkili olan okul-aile birlikleri oluşturulabilir.

Öncelikle, okullar ailelerle düzenli iletişim halinde olmalıdır. Ailelere düzenli olarak bilgi verilmeli, onların görüşleri alınmalı ve ihtiyaçları belirlenmelidir. Bunun için, okullarda ailelerle düzenli toplantılar düzenlenebilir veya anketler kullanılabilir. Ayrıca, okul personeli ailelerle birebir görüşmeler yaparak, onların ihtiyaçlarını ve sorunlarını daha iyi anlayabilirler.

Okul-aile iş birliğinin güçlendirilmesi için ayrıca ailelere destek grupları veya eğitim programları gibi hizmetler sunulabilir. Bu gruplar, ailelerin bir araya gelerek birbirlerine destek olmalarını sağlayabilir ve ekonomik sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, ailelere mali danışmanlık veya ekonomik yönlendirme hizmetleri de sunulabilir.

Politika yapıcılar, okul-aile iş birliğini desteklemek için çeşitli politikalar geliştirebilirler. Örneğin, okullara okul-aile iş birliğini güçlendirmek için ek bütçe veya personel sağlanabilir. Ayrıca, okul-aile iş birliğini teşvik etmek için ödüllendirme sistemleri veya tanıtım kampanyaları düzenlenebilir. Bu şekilde, okul-aile iş birliği daha etkili hale getirilerek, ailelerin ekonomik sorunlarına daha iyi çözümler bulunabilir.

3. Ailelerin finansal okuryazarlığının artırılması, ekonomik sorunlarla daha etkili bir şekilde başa çıkmalarını sağlayabilir. Bu nedenle, okullar ailelere finansal okuryazarlık eğitimleri sunarak bu alandaki bilgi ve becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilirler. Bu eğitimler, ailelere bütçe planlaması, tasarruf, borç yönetimi gibi konularda pratik bilgiler sunabilir. Ayrıca, ailelere gelirlerini artırma ve harcamalarını kontrol altına alma konularında da rehberlik edilebilir. Finansal okuryazarlığı artırılmış aileler, ekonomik sorunlarla daha sağlıklı bir şekilde başa çıkabilirler ve geleceklerini daha güvenli bir şekilde planlayabilirler.

Okullar ayrıca, öğrencilerin de finansal okuryazarlık düzeylerini artırmak için çeşitli programlar geliştirebilirler. Bu programlar, öğrencilere harcama alışkanlıkları, tasarruf etme alışkanlıkları ve borç yönetimi gibi konularda eğitimler sunabilir. Bu şekilde, öğrenciler gelecekteki ekonomik sorunlarla daha etkin bir şekilde başa çıkabilirler.

Özellikle, ailelerin ve öğrencilerin finansal okuryazarlığının artırılması, ekonomik sorunların azaltılmasında önemli bir rol oynayabilir ve toplumun genel ekonomik refahına olumlu katkıda bulunabilir.

4. Ekonomik sorun yaşayan ailelerin okula başvurmadan önce tespit edilip desteklenmesi, sosyal hizmetin koruyucu ve önleyici işlevinin önemli bir örneğini oluşturabilir. Bu bağlamda, okullar çeşitli kurumlarla iş birliği yaparak ekonomik sorunlarla mücadelede daha etkili bir rol üstlenebilirler. Örneğin, yerel sosyal hizmet birimleri, belediyeler veya sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılarak belirlenen ailelere erken müdahale sağlanabilir.

Bu iş birliği sayesinde, ekonomik sorunlarla mücadelede önleyici tedbirler alınabilir ve ailelerin daha kötü durumlara düşmesi engellenebilir. Okullar, öğrenciler aracılığıyla ailelerin ekonomik durumunu izleyebilir ve belirli risk faktörlerine sahip aileleri belirleyerek erken müdahale sağlayabilir. Bu şekilde, ekonomik sorunların derinleşmesi engellenebilir ve ailelere daha etkili destek sağlanabilir.

5. Ekonomik düzeyi düşük olan aileler için kırtasiye malzemeleri, beslenme, giyim-kuşam gibi giderler önemli bir yük oluşturabilir. Bu giderler, ailelerin ekonomik durumunu daha da zorlaştırabilir ve çocukların eğitimine olumsuz etki edebilir. Bu nedenle, bu gider kalemleri için daha geniş ve kapsayıcı sosyal politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Devlet eliyle uygulanacak sosyal politikalar, hak temelli ve güçlendirici olmalıdır. Bu politikalar, ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarına ve çocukların eğitimine destek olmalıdır. Örneğin, öğrencilere kırtasiye malzemeleri için veya beslenme ihtiyaçları için destek programları oluşturulabilir. Giyim-kuşam ihtiyaçları içinse giysi bankaları veya destek kampanyaları düzenlenebilir.

6. Eğitim sisteminde yapılan reformlarla ek eğitimlerin öğrenciler arasında eğitim eşitsizliğine yol açması engellenebilir. Bu reformlar, kapsayıcı eğitim anlayışını güçlendirmeyi hedeflemelidir. Kapsayıcı eğitim, her öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına ve farklılıklarına saygı duyarak, eşit fırsatlar ve destek sağlayarak eğitim almasını sağlar.

Bu çerçevede, eğitim sistemine entegre edilmiş destek programları ve kaynakların adil bir şekilde dağıtılması önemlidir. Ek eğitimlerin, öğrenciler arasında ayrımcılığa veya eşitsizliğe neden olabilecek şekilde değil, tamamlayıcı ve destekleyici bir rolde olması

sağlanmalıdır. Bu sayede, her öğrenci ihtiyaç duyduğu destek ve fırsatlara erişebilir ve eğitim eşitliği sağlanabilir.

7. Sosyal hizmet mesleği, birey merkezli bir yaklaşım benimseyerek, okullardaki sorun yaşayan çocukların sorunlarının çevresel ve ailesel faktörlerden kaynaklanıp kaynaklanmadığını ve bunun ailenin ekonomik durumuyla ilişkisini belirleyerek, çocuklar ve aileleri için doğru çözüm önerileri geliştirebilir.

8. Okullara atanacak sosyal hizmet uzmanları, ev ziyaretleri yaparak ekonomik geliri düşük olan aileleri tespit edebilir ve bu ailelere doğru desteklere ulaşmalarında rehberlik edebilir. Ayrıca, ailelerin ekonomik sorunlarını belirleyerek çözüm yolları geliştirebilir ve aileleri ilgili kaynaklara yönlendirebilirler. Bu sayede, ekonomik olarak dezavantajlı durumda olan ailelerin ihtiyaçlarını tespit ederek, etkili destek sağlayabilirler.

9. Okullarda belirli günler belirlenerek sosyal yardım kurumlarından sosyal hizmet uzmanı ziyaretleri düzenlenebilir. Bu ziyaretlerde sosyal hizmet uzmanları, okuldaki öğrencilerin ailelerini ziyaret ederek ekonomik sorunlarını doğrudan değerlendirebilirler. Veliler, belirlenen günlerde sosyal hizmet uzmanlarıyla iletişime geçerek ekonomik sorunları hakkında bilgi alabilir ve doğru yönlendirmeler yapılabilir. Bu uygulama, velilerin ekonomik sorunlarını daha etkin bir şekilde çözüme kavuşturmak için önemli bir adım olabilir.

10. Konuya dair yapılacak yeni araştırmalara yönelik olarak araştırmacıların sosyal hizmetin okullardaki rolünü güçlendirmek ve ekonomik zorluklarla mücadele etmek için proje tabanlı bir yaklaşım benimsemeleri faydalı olacaktır. Bu çerçevede, araştırmacılar belirli bir okulu seçerek sosyal hizmetin yönlendirici rolünü vurgulayan bir uygulama gerçekleştirebilirler. Bu uygulama örneği, sosyal hizmet uzmanlarının ekonomik zorluklarla mücadelede ve aileleri doğru kaynaklara yönlendirmede nasıl etkili olabileceğini göstermek için bir model olabilir. Aynı zamanda, bu tür bir projenin, sosyal hizmetin okullardaki rolünü güçlendirmek ve daha geniş bir sosyal politika bağlamında değerlendirmek için önemli bir adım olabileceği düşünülmektedir. Bu tür proje tabanlı çalışmaların, sosyal hizmetin okullarda daha etkin bir şekilde kullanılması ve ekonomik zorluklarla daha etkili bir şekilde başa çıkılması için önemli bir fırsat sunabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adem, M. (1977). *Türk Eğitiminin Ekonomi Politikası* (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- (1981). *Eğitim Planlaması*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi Yayını.
- (1993). *Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- (1997). Ulusal Eğitim Politikamız Nasıl Olmalıdır?. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 52(01): 51-65.
- Akça, Ş. (2002). *Ailelerin İlköğretim Kademesinde Yaptıkları Eğitim Harcamaları (Ankara ili örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aksoy, H. (2018). *Ailelerin Eğitim Harcamaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Altuntaş, S. Y. (2005). *İlköğretim okullarının finansman ihtiyaçlarını karşılama düzeyleri (Van ili örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Ashman, K. K. ve Hull, G. H. (1999) *Understanding Generalist Practice*. Chicago: Nelson Hall Publishers.
- Aslan, G. (2011). Gender Perceptions Of Preservice Teachers. *International Journal of Social Sciences Humanity Studies*, 3(2): 241-254.
- Aydın, A. (2004). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Tekağaç Eylül Yayınları.
- Aydın, İ. (2005). Okul çevre ilişkileri. In Y. Özden (Ed.), *Eğitim ve Okul Yöneticiliği El Kitabı*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 161-185.
- Badur, S. (2014). *12 Yıllık Zorunlu Eğitim Sisteminde Okul Yönetiminde Karşılaşılan Sorunlar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zirve Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Baker, C., Wuest, J. & Stern, PN. (1992). Method Slurring: The Grounded Theory/Phenomenology Example. *Journal of Advanced Nursing*, 17(11): 1355-1360.

- Berg-Weger, M. (2004). *Social Work and Social Welfare: An Invitation*. London: Routledge.
- Birkenmaier, J., Berg-Weger, M. & Dewees, M. (2020). *The Practice of Generalist Social Work*. Londra: Routledge.
- Boydak, H. A. (2004). *Lider Öğretmen*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Bozkurt, S. (2006). *Temas Biçimleriyle Bağlanma Stilleri ve Kişilerarası Şemalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bradley, R. H. & Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic Status and Child Development. *Annual Review of Psychology*, 53(1): 371-399.
- Bradshaw, J., Hoelscher, P. & Richardson, D. (2007). An Index of Child Well-Being in The European Union. *Social Indicators Research*, 80(1): 133-177.
- Budak, B. (1999). *Lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyi ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Buğra, A. & Keyder, Ç. (2008). *Sosyal Politika Yazıları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cenikli, B. (2019). *Okul Sosyal Hizmeti Kapsamında Sosyal Desteğin Akademik Motivasyona Etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Enstitüsü, İstanbul.
- Chaundry, A. & Wimer, C. (2016). Poverty Is Not Just an Indicator: The Relationship Between Income, Poverty and Child Well-Being. *Academic Pediatrics*, 16(3): 23-29.
- Claro, S., Paunesku, D. & Dweck, C. S. (2016). Growth Mindset Tempers the Effects of Poverty on Academic Achievement. *Proceedings of The National Academy of Sciences*, 113(31): 8664-8668.
- Constable, R., vd. (1999). The Emergent Role Of The School Social Worker In Indiana. *School Social Work Journal*, 24(1), 1-14.
- Corinne, G. (2014). *Le travail social scolaire sous forme intégrée: une réponse innovante aux évolutions du monde scolaire?* (Fransızca Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Haute Ecole de Travail Social, Sierre).

- Cox, L. E., Tice, C. J., & Long, D. D. (2015). *Introduction to Social Work: An Advocacy-Based Profession*. California: Sage Publications.
- Creswell, J.W. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri-Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çopur, Z., & Şafak, Ş. (2003). Ailede Gelirin Kullanımına İlişkin Karşılaşılan Problemlerin İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(6), 7-14.
- Çömlekçioğulları, A. (2020). *Öğrenci başarısı ile ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri arasındaki ilişki (Denizli İli Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Dağ, A. (2017). *Okul sosyal hizmeti*. İstanbul: Açılım Kitap
- Danış, M. Z. (2007). Sosyal Hizmet Mesleği ve Disiplininde Sosyal Politikanın Yeri ve Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18 (2): 51-64.
- Demirtaş, A. S. (2007). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin algılanan sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri ile stresle başa çıkma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Denney, D. (1998). *Social Policy and Social Work*. New York: Oxford University Press.
- Dhar, R. & Nowlis, S. M. (1999). The Effect of Time Pressure on Consumer Choice Deferral. *Journal of Consumer Research, Inc.*, 25: 369- 384.
- Doğan, T. (2003). *Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerine Rehber*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Dölekoğlu, C. Ö. & Yurdakul, O. (2004). Adana İlinde Hanehalkının Beslenme Düzeyleri ve Etkili Faktörlerin Logit Analizi ile Belirlenmesi. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 3(8): 62- 86.
- Duman, N. (2000). *Ankara liselerinde çeteye katılma potansiyeli olan öğrenci grupları ve okul sosyal hizmeti* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- (2014). Okul Sosyal Hizmetinin Tanımı, Kapsamı ve Çocuk Koruma Sistemi İçindeki Yeri. *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını*, Okul Sosyal Hizmeti Özel Sayısı: 1-7.
- Duncan, G. J., ve Brooks-Gunn, J. (1997). *Consequences of Growing up Poor*. New York: Russell Sage Foundation.
- Duyan, V. (2003). Sosyal Hizmetin İşlev ve Roller. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14 (2): 1-22.
- Edmonds, W.A. & Kennedy, T.D. (2017). *Phenomenological Perspective*. In *An Applied Guide To Research Design: Quantitative, Qualitative and Mixed Method*. California: Sage Publications.
- Elementary School To Student Achievement On State Tests. *The Urban Review*, 35(2): 149-165.
- Epstein, J. L. & Sheldon, S. B. (2002). Improving student behavior and school discipline with family and community involvement. *Education And Urban Society*, 35(1): 4-26.
- Erçetin, Ş. & Özdemir, M.Ç. (2004). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım LTD.
- Erdoğan, Ç. & Demirkasımoğlu, N. (2010). Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(3): 399-431.
- Erdoğan, İ. (2003). *Okul Yönetimi Öğretim Liderliği*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- (2003). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- European Commission Report (ECR) (2005). *Private Household Spending on Education and Training Final Project Report*. Brussels, Belgium: European Commission.
- Fernandez, E., Ramia, I. (2015). Child Poverty in the International Context. In E. Fernandez, A. Zeira, T. Vecchiato, C. Canali (Eds.), *Theoretical and Empirical Insights into Child and Family Poverty*, Heidelberg: Springer, 11- 39.
- Frankel, H. & Frankel, S. (2007). Family Therapy, Family Practice and Child and Family Poverty: Historical Perspectives and Recent Developments. *Journal of Family Social Work*, 10(4): 43-80.

- Given, L. M. (2008). *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Gordon, T (2004). *Teacher Effectiveness Training (TET)*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gökgöz, E. A. & Kesgin, B. (2015). İlkokullarda Okul Sosyal Hizmetinin Gerekliliğinin Öğretmen Gözüyle Değerlendirilmesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9): 179-198.
- Güven, S. (2001) *Sosyal Politikanın Temelleri*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Güzel, H. (2005). *Psikiyatri Yardımı Alan Ergenlerin Sosyal Destek Algıları Ve Bunları Etkileyen Etmenler* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hatırlı, S. A., Demircan V. & Aktaş A. R. (2004). Isparta İlinde Ailelerin Balık Tüketiminin Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF*, 9 (1): 245-256.
- Hatiboğlu, B. (2009). *Yoksul Ailelerle Sosyal Hizmet: Sokakta Çalışan Çocuklar Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hayta, A. B. (2008). Socialization of the Child as a Consumer. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 37 (2): 167- 184.
- Hepworth, D. H., Rooney, R. H., Rooney, G. D., & Strom-Gottfried, K. (2016). *Direct Social Work Practice: Theory and Skills*. Boston: Cengage Learning.
- Hill, M.A. & King, E.M., (1995). Women's Education And Economic Well-Being. *Feminist Economics*, 1(2): 21-46.
- Hodgkin, R. & Newell, P. (2003). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme uygulama el kitabı (Ş. Akipek, çev.). Geneva: UNICEF Yayınları.
- Hoffman, M. A., Ushpiz, V. & Levy-Shiff, R. (1988). Social Support And Self-Esteem in Adolescence. *Journal of Youth And Adolescence*, 17(4): 307–316.
- International Federation of Social Workers (2014). *Global Definition of Social Work*.
- İkizoğlu, M. (2001). *Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*, 10705, 12 Ocak 1961.

- Jasper, M.A. (1994), Issues in Phenomenology For Researchers Of Nursing. *Journal of Advanced Nursing*, 19(2): 309-314.
- Jeynes, W. H. (2007). The Relationship Between Parental Involvement and Urban Secondary School Student Academic Achievement: A Meta-Analysis. *Urban Education*, 42(1): 82-110.
- Jozefowicz D. M. H., Allen-Meares, P., Piro-Lupinacci, M. A., & Fisher, R. (2002). School Social Work In The United States. In Huxtable M., Blyth E. (Eds.), *School Social Work Worldwide*. Washington DC: NASW Press, Chapter 2.
- Karger, H. J., & Stoesz, D. (Eds.). (2018). *The Profession Of Social Work: Guided By History, Led By Evidence*. Oxford: Oxford University Press.
- Kelly, M. S., Frey, A.J. & Raines, J. (2010). *School Social Work: An Evidence-Informed Framework For Practice*. Oxford: Oxford University Press.
- Kılıç, E. & Özkan, Y. (2014). Çocuk ve Aile Odaklı Sorunların Çözümünde Okul Sosyal Hizmeti Uzmanlarının Önemi, Uzmanların Çocuk ve Ailelerle Çalışmada Sahip Oldukları Beceriler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(3): 397-412.
- Köse, R. (2007). Aile Sosyo-Ekonomik ve Demografik Özellikleri ile Okul ve Özel Dershanenin Liselere Giriş Sınavına Katılan Öğrencilerin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkileri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 5(17): 46–77.
- Kuş, E. (2003). Nicel-nitel araştırma teknikleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Lareau, A. (2003). *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*. Berkeley: University of California Press,
- Levy, D. S. & Lee, C. K. C. (2004). The Influence Of Family Members On Housing Purchase Decisions, *Journal Of Property Investment And Finance*, 22 (4): 320-338.
- McLeod, J. (2011). *The Phenomenological Approach. In Qualitative Research in Counselling And Psychotherapy*. California: Sage Publications.
- Melchior, M., vd. (2007). Work Stress Precipitates Depression and Anxiety in Young, Working Women and Men. *Psychological Medicine*, 37(8): 1119-1129.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*, (4rd. ed.). San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Brand.

- Miley, K.K., O'Melia, M. & DuBois, B. (1998) *Generalist Social Work Practice Empowering Approach*, Boston: Allyn Bacon.
- Miller S. (2003). Analysis Of Phenomenological Data Generated With Children As Research Participants. *Nurse Research*, 10(4), 68-82.
- Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, *T.C Resmi Gazete*, 29073, 26 Temmuz 2014.
- National Association of Social Workers. (2012). *School Social Work*. Washington.
- National Association of Social Workers. (2012). *Standards for School Social Work Services*. Washington.
- National Association of Social Workers. (2021). Code of ethics. <https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-English> [13.11.2023].
- Nelson, C. (1990). *A Job Analysis Of School Social Workers*. Princeton, NJ: Educational Testing Service.
- Özbay, Y., vd. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarının Duygusal Düzenleme, Mizah, Sosyal Öz-Yeterlik Ve Başa Çıkma Davranışları İle Yordanması. *Journal of Turkish Educational Sciences*, 10(2): 325-345.
- Patton, M.Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Paulinger, G. (2012). *Soziale Unterstützung als Sozialkapital, Einwurf eines Frageninstruments für soziale Ressourcen* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Viyana Üniversitesi, Viyana.
- Reamer, F. G. (2013). *Social Work Values and Ethics*. New York: Columbia University Press.
- Reçber, B. (2020). Türkiye'de Okul Sosyal Hizmetinin Konumu ve Gerekliği. *TESAM Akademi Dergisi*, 7(11): 11-36.
- Reid, E. J. (2000). Understanding the word “advocacy”. In E.J. Reid (Ed.), *Structuring the Inquiry into Advocacy* Washington, DC: Urban Institute, 1-8.
- Saleebey, D. (2013). *The strengths perspective in social work practice*. London: Pearson.

- Sandefur, G. D. & Meier, A. (2008). The Family Environment: Structure, Material, Resources and Child Care. In B. V. Brown (Ed.), *Key Indicators of Child and Youth Well-Being: Completing The Picture*, New York, NY: Routledge Publishing, 237-257.
- School Social Work Association of America. (2005). *SSWAA's organizational mission statement*. <http://www.sswaa.org/> [03.11.2023].
- Segal, E. A., Gerdes, K. E., & Steiner, S. (2003). *An Introduction To The Profession Of Social Work: Becoming A Change Agent*, (2nd ed.). California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Seyyar, A. ve Y. Genç, (2010), Sosyal Hizmet Terimleri Sözlüğü, (1st ed.). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Shaw, C. A. (2008). *A study of the relationship of parental involvement to student achievement in a Pennsylvania career and technology center* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). The Pennsylvania State University, Pennsylvania, USA.
- Sheafor, B. W. & Horejsi, C. R. (2003). *Techniques and Guidelines for Social Work*. Boston: Pearson.
- Sheldon, S. B. (2003). Linking School-Family-Community Partnerships in Urban
- Smith, J. A. (2003). *Qualitative Psychology: A Practical Guide To Research Methods*. California: Sage Publications Inc.
- Sorias, O. (1988). Sosyal Destekler ve Ruh Sağlığı. *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 27(1): 359-363.
- Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, *T.C. Resmi Gazete*, 29284, 3 Mart 2015.
- Swartz, D. (2013). Kültür ve Din İncelemeleri Arasındaki Köprü: Pierre Bourdieu'nun Sembolik Gücün Politik Ekonomisi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(17), 182-195.
- Tekindal, S. (2021). Nicel, Nitel, Karma Yöntem Araştırma Desenleri ve İstatistik. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Tilak, J. B. (2002). Determinants of Household Expenditure on Education in India. *International Journal of Development Planning Literature*, 17: 165-82.

- Traş, Z. & Arslan, E. (2013). Ergenlerde Sosyal Yetkinliğin, Algılanan Sosyal Destek Açısından İncelenmesi. *İlköğretim Online Dergisi*, 12(4): 1133-1140.
- Turner, F. J. (2016). *Social Work Treatment: Interlocking Theoretical Approaches*. Oxford: Oxford University Press.
- (2005). *Encyclopedia of Canadian Social Work*. Ontario: Wilfrid Laurier University Press.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2022). Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2021. Ankara.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(24): 543-559.
- UNICEF (1995). *Dünya Çocuklarının Durumu*. Ankara: UNICEF Türkiye Temsilciliği.
- UNICEF (2013). *Çocuk Refahı Belgesi*. Ankara: UNICEF Türkiye Temsilciliği.
- UNICEF. (2018). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> [20.11.2023].
- Ünal, I. (1996). *Eğitim ve Tetiştirme Ekonomisi*. Ankara: Torun Matbaası.
- Walberg, H. J. (2004). International Perspectives On Families, Schools, And Communities: Educational Implications For Family–School–Community Partnerships. *Educational Research*, 41(1): 3–9.
- Walsh, P.R. (2011), Creating A “Values” Chain For Sustainable Development in Developing Nations: Where Maslow Meets Porter. *Environment, Development and Sustainability*, 13(4): 789-805.
- Watkins, C. S. & Howard, M. O. (2015). Educational Success Among Elementary School Children From Low Socioeconomic Status Families: A Systematic Review of Research Assessing Parenting Factors. *Journal of Children and Poverty*, 21(1): 17-46.
- World Bank Development Report (2000). *World Bank Development Report 2000/2001 Attacking Poverty*, World Bank Oxford University Press.

- Yalçın, M. (2006). Eğitimde Gözlem ve Değerlendirme. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yavuz, S. & Yüceşahin, M. M. (2012). Türkiye’de Hanehalkı Kompozisyonlarında Değişimler ve Bölgesel Farklılaşmalar. *Sosyoloji Derneği Türkiye Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15 (1):76-118.
- Yeşilkayalı, E. (2017). Okul Sosyal Hizmetinde Okul Bağlantılı Hizmetler. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (3), 169-188.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi, Güvenirliği ve Geçerliliği. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(13): 147-157.
- Yolcu, H. (2011). Hanehalkının Eğitim Harcamalarını Etkileyen Etmenler: Kuramsal Bir Çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5): 12-35.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2010). Sosyal Çalışmada Gereksinim Kavramı ve Çocuk Refahı Sisteminde Gereksinim Temelli Politikalar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23 (23): 47-56.
- Zastrow, C. & Kirst-Ashman, K. (2019). *Understanding Human Behavior And The Social Environment*. Boston: Cengage Learning.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş* (D. B. Çiftçi, ed.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Zengin, O. & Çalış, N. (2017). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Uygulamaları ve Çalışma Koşulları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1): 47-68

EKLER

Ek 1. Sosyo-Demografik Sorular

Yaş : () 19-25 () 26-35 () 36-45 () 46-55 () 56 ve üstü

Cinsiyet : () Kadın () Erkek

Medeni durumu: () Evli () Bekar

Eğitim durumu: () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ve üstü

Meslek : () Müdür () Müdür Yardımcısı () Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Kaç senedir bu mesleği yapıyorsunuz? : () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 ve üstü

Kaç senedir bu okuldasınız? : () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 ve üstü

Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

- 1- Ekonomik sıkıntılar çektiğini düşündüğünüz ailelerle görüşme talebiniz oluyor mu yoksa ailelerin kendilerinin başvurmasını mı bekliyorsunuz?
- 2- Ekonomik sorun yaşayan ailelerin çözümü okulda arıyor olması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 3- Ekonomik sorun yaşayan ailelerin sorunlarını çözebilecekleri kurumlara yönlendirilmesi konusunda aldığınız eğitimler nelerdir?
- 4- Ekonomik sorun yaşayan öğrencilerin veya ailelerin yararlanabileceği yardımlar hakkında güncel bilgileri nerelerden takip ediyorsunuz?
- 5- Öğrenci ve ailelerinin yaşadığı ekonomik sorunların çözümünü ve yönlendirmesini hangi meslek dalının üstlenmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?
- 6- Ekonomik sorun yaşayan ailelerin yararlanabilecekleri yardım ve yasalar hakkında bilgi derecelerinin nasıl olduğunu düşünüyorsunuz?
- 7- Ekonomik sorun yaşayan ailelerin okul tarafından bilgilendirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 8- Ailelerin ekonomik sorun yaşamalarındaki sebeplerin arasında çocuklarının eğitim harcamaları ne derecede paya sahip olduğunu düşünüyorsunuz?
- 9- Ailelerin çocuklarının kırtasiye harcamaları ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?
- 10- Ailelerin çocuklarının beslenme harcamaları ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?
- 11- Ailelerin çocuklarının giyim kuşam harcamaları ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?
- 12- Ailelerin okulda yapılan etkinlikler için yapılan harcamalar ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?
- 13- Ailelerin genel ev harcamaları ile ilgili yaşadıkları ekonomik sorunlar için ne gibi çözümler buluyorsunuz ve nerelere yönlendirmeler yapıyorsunuz?

Ek 3. Üniversite Araştırma Onayı

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı : E-20292139-050.01.04-46005
Konu : Etik Kurul Kararları

Sayın Onur Zeki ANILGAN
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi

"Ailelerin Yaşadığı Ekonomik Problemler Bağlamında Okul Yetkililerinin Müdahaleleri" başlıklı araştırmanız kurulumuzun 27.01.2023 tarihli ve 2023/01 sayılı toplantısında değerlendirilerek, araştırmanızın etik açıdan uygun bulunduğu katılanların oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Kadir CANATAN
Kurul Başkanı

Ek:24-Onur Zeki Anılğan Etik Onay Belgesi (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BS497MRNJ* Pin Kodu :58322
Adres: Halkalı Caddesi No: 281 Kaçıkçekmece/İstanbul
Telefon:444 97 98 Faks:+90 (212) 693 82 29
e-Posta: bilgi@izu.edu.tr Web: www.izu.edu.tr
Kep Adresi: izu@h01.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://ebys.izu.edu.tr/en/Vision/Doğrula/0N3>

Bilgi için: Zeynep Funda TEZ
KURTULUŞ
Unvanı: Yeminli Katip
Tel No: +902126929606

Ek 4. Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-44-76266290
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Onur Zeki ANILGAN)

16/05/2023

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Rektörlüğü'nün 18.04.2023 tarihli ve 47577 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 26.04.2023 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Ailelerin Yaşadığı Ekonomik Problemler Bağlamında Okul Yetkililerinin Müdahaleleri
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : İstanbul
Araştırma Kişiler : İlkokullarda Görev Yapan Öğretmen, Yönetici
Araştırmanın Süresi : 2022 - 2023 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarınıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
16/05/2023
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (3 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)
3- Araştırma Geri Bildirim Formu (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İnanç Ökten Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 28 Bilgi İçin : A. BALTA
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Usvan : VHKİ
Kep Adresi : mebi@h01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys> adresinde doğrulanabilir. 53d1-1870-387a-b91b-8fc3

ÖZ GEÇMİŞ

Onur Zeki ANILGAN

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, 2021-2023, İstanbul.

Lisans: İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Bölümü, 2016-2020, İstanbul.

B. Mesleki Deneyim

2023-.... İstanbul Gelişim Üniversitesi, Araştırma Görevlisi.

C. Yayınları

III. İZÜ Sosyal Bilimler Lisansüstü Öğrenci Kongresi, Okul Güvenliği ve Okul Sosyal Hizmeti, 2022